

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**KENTSEL SİYASET: SAKARYA METROPOLİTEN
ALANI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI

**Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset ve Sosyal Bilimler**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç Dr. Ferruh TUZCUOĞLU

TEMMUZ - 2011

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**KENTSEL SİYASET: SAKARYA METROPOLİTEN
ALANI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI

Enstitü Anabilim Dalı: Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı : Siyaset ve Sosyal Bilimler

Bu tez 11/07/2011 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Ferruh TUZCUOĞLU

Jüri Başkanı
 Kabul
 Red
 Düzeltme

Prof. Dr. Musa EKEN

Jüri Üyesi
 Kabul
 Red
 Düzeltme

Prof. Dr. Alaeddin YALÇINKAYA

Jüri Üyesi
 Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite ve ya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI

11.07.2011

ÖNSÖZ

“Kentsel Siyaset Sakarya Metropoliten Alanı” isimli tez çalışmasında Sakarya’da kentsel siyaset yerel seçimler çerçevesinde açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışma da “Kentsel Siyaset” kuramını da geniş bir ölçüde yer verilmiştir. Bu tezin yazımında bana yardım eden iş arkadaşım Arş. Gör. Melih Coşgun’a, kaynak tahsisinde yardımlarını esirgemeyen Sakarya Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümünden Arş. Gör. Lütfi Özcan’a ve beni her daim bilgi ve birikimleriyle aydınlatan, akademisyen olarak yetişmemde büyük rol oynayan, Tez danışmanım ve hocam olan Sayın Yrd. Doç. Dr. Ferruh Tuzcuoğlu’na ve emeği geçen herkese teşekkür ederim. Ayrıca, bu günlere ulaşmamda emeklerini hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme ve bütün hocalarıma teşekkür ederim.

Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI

11.07.2011

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ÖZET.....	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: KENTSEL SİYASET: TERMİNOLOJİ VE KURAMSAL ÇERÇEVE	6
1.1. Terminoloji.....	6
1.1.1. Siyaset Kavramı	6
1.1.2. Kent	9
1.1.3. Kentsel Siyaset.....	12
1.1.4. Kentleşme.....	13
1.1.5. Kentlileşme	15
1.1.6. Metropoliten Alan	16
1.2. Kentsel Siyaset: Kavramsal Çerçeve	17
1.2.1. Kent-Siyaset İlişkisi	17
1.2.2. Kentsel Siyaset Kavramı	26
1.2.3. Kentsel Siyasette Kuramsal Yaklaşımlar	31
1.2.3.1. İşlevci Yaklaşım.....	32
1.2.3.2. Görgül Araştırmalar	32
1.2.3.3. Liberal Çoğulculuk.....	32
1.2.3.4. Marxçı Yaklaşımlar.....	33
1.2.4. Kentsel Siyasetin Aktörleri	34
1.2.4.1. Birey	34
1.2.4.2. Siyasi Parti Teşkilatları	35
1.2.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları	36
1.2.4.4. Yerel Basın.....	38
BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE KENTSEL SİYASET	39
2.1. Türkiye’de Kent-Siyaset İlişkisinin Tarihsel Arkapları	39

2.1.1. Osmanlı Devletinde Kent-Siyaset İlişkisi	39
2.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Kent-Siyaset İlişkisi.....	44
2.2. Kentsel Siyasetin Yasal Temelleri	49
2.2.1. Osmanlı Devletinde Kentsel Siyasetin Yasal Temelleri	49
2.2.2. Türkiye’de Kentsel Siyasetin Yasal Altyapısı	52
2.2.2.1. 1961 Anayasa’sında Kentsel Siyaset	53
2.2.2.2. 1982 Anayasası’nda Kentsel Siyaset	55
2.3. Türkiye’de Yerel Seçimler	58
2.3.1. 1930 Yerel Seçimleri	58
2.3.2. 1963 Yerel Seçimleri	60
2.3.3. 1968 Yerel Seçimleri	61
2.3.4. 1973 Yerel Seçimleri	63
2.3.5. 1977 Yerel Seçimleri	65
2.3.6. 1984 Yerel Seçimleri	67
2.3.7. 1989 Yerel Seçimleri	69
2.3.8. 1994 Yerel Seçimleri	70
2.3.9. 1999 Yerel Seçimleri	73
2.3.10. 2004 Yerel Seçimleri	75
2.3.11. 2009 Yerel Seçimleri	78

BÖLÜM 3: SAKARYA METROPOLİTEN ALANINDA KENTSEL SİYASET.. 82

3.1. Sakarya’da Kentsel Siyasetin Aktörleri	82
3.1.1. Meslek Odaları	82
3.1.2. Yerel Basın.....	88
3.1.3. Siyasi Partiler	93
3.2. Sakarya Yerel Seçimleri.....	96
3.2.1. Büyükşehir Belediyesi Kurulmadan Önce Sakarya Yerel Seçimleri.....	96
3.2.1.1. 1989 Yerel Seçimleri.....	97
3.2.1.2. 1994 Yerel Seçimleri.....	98
3.2.1.3. 1999 Yerel Seçimleri.....	99
3.2.2. Büyükşehir Belediyesi Kurulduktan Sonra Yapılan Yerel Seçimler	100
3.2.2.1. 2004 Yerel Seçimleri.....	100
3.2.2.2. 2009 Yerel Seçimleri.....	102

SONUÇ	104
KAYNAKÇA	108
ÖZGEÇMİŞ	116

KISALTMALAR

AK Parti	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP	: Anavatan Partisi
ATP	: Aydınlık Türkiye Partisi
AP	: Adalet Partisi
BBP	: Büyük Birlik Partisi
BDP	: Barış ve Demokrasi Partisi
BŞB	: Büyükşehir Belediyesi
BTP	: Bağımsız Türkiye Partisi
CGP	: Cumhuriyetçi Güven Partisi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP	: Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
CMP	: Cumhuriyetçi Millet Partisi
DEHAP	: Demokratik Halk Partisi
DEP	: Demokrasi Partisi
DEPAR	: Değişen Türkiye Partisi
DP	: Demokrat Parti
DSP	: Demokratik Sol Parti
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
DTP*	: Demokrat Türkiye Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi

EMEP	: Emeğin Partisi
FP	: Fazilet Partisi
GP	: Genç Parti
GP*	: Güven Partisi
HEP	: Halkın Emek Partisi
HP	: Halkçı Partisi
HYP	: Halkın Yükselişi Partisi
IDP	: Islahatçı Demokrasi Partisi
İP	: İşçi Partisi
LDP	: Liberal Demokrat Parti
MÇP	: Milliyetçi Çalışma Partisi
MDP	: Milliyetçi Demokrasi Partisi
MGP	: Milliyetçi Güven Partisi
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	: Milli Nizam Partisi
MP	: Millet Partisi
MSP	: Milli Selamet Partisi
ÖDP	: Özgürlük ve Demokrasi Partisi
RP	: Refah Partisi
SBP	: Sosyalist Birlik Partisi
SCF	: Serbest Cumhuriyet Fırkası
SHP	: Sosyalist Demokrat Halkçı Partisi
SODEP	: Sosyal Demokrasi Partisi

SP	: Saadet Partisi
TBP	: Türkiye Birlik Partisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TKP	: Türkiye Komünist Partisi
YDP	: Yeni Demokrasi Partisi
YP	: Yurt Partisi
YTP	: Yeni Türkiye Partisi
Yy	: Yüzyıl

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 1963 Yerel Seçimleri	60
Tablo 2: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1963 Yerel Seçimleri.....	61
Tablo 3: 1968 Yerel Seçimleri	61
Tablo 4: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1968 Yerel Seçimleri	62
Tablo 5: 1973 Yerel Seçimleri	64
Tablo 6: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1973 Yerel Seçimleri	65
Tablo 7: 1977 Yerel Seçimleri	66
Tablo 8: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1977 Yerel Seçimleri	66
Tablo 9: 1984 Yerel Seçimleri	68
Tablo 10: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1984 Yerel Seçimleri	68
Tablo 11: 1989 Yerel Seçimleri	69
Tablo 12: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1989 Yerel Seçimleri	70
Tablo 13: 1994 Yerel Seçimleri	71
Tablo 14: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1994 Yerel Seçimleri	72
Tablo 15: 1999 Yerel Seçimleri	74
Tablo 16: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1999 Yerel Seçimleri	75
Tablo 17: 2004 Yerel Seçimleri, Büyükşehir Belediyeleri	76
Tablo 18: 2004 Yerel Seçimleri	77
Tablo 19: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 2004 Yerel Seçimleri	78
Tablo 20: 2009 Yerel Seçimleri	79
Tablo 21: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 2009 Yerel Seçimleri	80
Tablo 22: Meslek Grupları	83
Tablo 23: Sakarya İlinde Faaliyet Gösteren Yerel Gazeteler.....	88
Tablo 24: Sakarya İlinde Faaliyet Gösteren Yerel Radyolar	89
Tablo 25: Sakarya İlinde Yer Alan Siyasi Partiler	94
Tablo 26: 1989 Sakarya Yerel Seçimleri	97
Tablo 27: 1994 Sakarya Yerel Seçimleri	98
Tablo 28: 1999 Sakarya Yerel Seçimleri	99
Tablo 29: 2004 Adapazarı BŞB Yerel Seçimleri	101
Tablo 30: 2009 Sakarya BŞB Yerel Seçimleri.....	102

Tezin Başlığı: Kentsel Siyaset: Sakarya Metropolitan Alanı	
Tezin Yazarı : Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI	Danışman : Yrd. Doç. Dr. Ferruh TUZCUOĞLU
Kabul Tarihi: 11.07.2011	Sayfa Sayısı: ix (Ön Kısım) + 116 (Tez)
Anabilimdalı : Kamu Yönetimi	Bilimdalı : Siyaset ve Sosyal Bilimler
<p>Bu tezde Kentsel Siyaset kavramı üzerinde çalışılmıştır. Kentsel siyaset kavramının birçok boyutu olması, kavramın incelenmesini zorlaştırdığı için burada daha çok kent düzeyindeki iktidarı belirleme yani yerel seçimler manasında kullanılmıştır. Kentsel siyasetin yerel seçim anlamında değerlendirilmesi kavramın yerelleşme ve belediye ile ilişkisini de ortaya koymayı gerektirmiştir. Bu yüzden yerel yönetim birimlerinin, hatta belediyenin ortaya çıkışı bir anlamda kent düzeyinde yapılan iktidar mücadelelerini de ortaya çıkardığı için, belediyenin doğuşu kentsel siyasetin doğuşuyla ilişkilendirilmiştir. Aynı şekilde bizim yönetim tarihimizde de kentsel siyaset belediye kurumunun ortaya çıkışı ile değerlendirilmiştir. Aynı zamanda kentsel siyasetin anayasalarda yer alan temellerine vurgu yapılmış ve 1963 yılından günümüze yerel seçimlere yer verilmiştir.</p> <p>Tezde ayrıca kentsel siyaset olgusu örneklerle desteklenmeye çalışılmış, bu yüzden Sakarya Metropolitan alanı üzerine bu çalışma yapılmıştır. Sakarya metropolitan alanının genel özelliklerine değinildikten sonra metropolitan alan olma sürecine yer verilmiştir. Sakarya Büyükşehir Belediyesi ve alt kademe belediyelerinin genel özelliklerine de yer verilmiştir. Bunun yanında Sakarya’da kentsel siyasete etki eden aktörlere değinilmiş ve Sakarya yerel seçimleri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda Sakarya ve Türkiye’de kentsel siyaset-genel siyaset etkileşimine yer vererek kavram açıklanmaya çalışılmıştır.</p>	
Anahtar Sözcükler: Kent, Kentsel Siyaset, Yerel Seçim, Sakarya, Sakarya Büyükşehir Belediyesi	

Title of the Thesis: Urban Politics: Area of Sakarya Metropolitan	
Writer Of The Thesis: Yusuf Ziya BÖLÜKBAŞI Supervisor: Assist. Prof.Dr. Ferruh TUZCUOĞLU	
Date of Acceptance : 11.07.2011	Page Number: ix (pre text) + 116 (main body)
Department: Public Administration	Science: Politics and Social
<p>In this thesis, the concept of Urban Politics is tried to be explained. Because Urban Politics has quite a few dimensions and it is difficult to analyse the concept, it is here, used to define the potency - mostly at a level of city- in other words, which means local elections. The evaluation of Urban Politics meaning local elections required to propound the relation between the municipal and localization, too. Therefore the appearanceof local administration units and even the municipal's, is related with the emergence of the municipal, that's in one sense, reveals the Urban Politics at a city level, too. Likewise, in our administration history, Urban Politics has been evaluated with the foundation of municipals. Also the principlas of Urban Politics, which took place in constitution, have been emphasized and from 1963 up to now, local elections have been made.</p> <p>Also the concept of Urban Politics is tried to be explained with an example in this thesis, so this work on Sakarya Metropolitan area is done. After mentioning the general features of Sakarya Metropolitan area, the process of being a metropolitan area is taken into account.The general features of Sakarya Metropolitan Municipality and the other low level municipals have been taken into consideration , too. In addition to this, factors effecting the Urban Politics in Sakarya have been stressed and Sakarya local elections have been researched. At the end of this work, in Sakarya and Turkey, the study of urban politics to interfere with politics in genereal is given and tried to explain this issue.</p>	
Key Words: Urban, Urban Politics, Local Elections, Sakarya, Sakarya Metropolitan Municipality.	

GİRİŞ

Kentsel Siyaset olgusu, kentsel alanda gerçekleştirilen politikaların bütünüdür. Bir bütün olan kentsel siyaset kavramının bir ayağını da yerel seçimler oluşturur. Yerel seçimlerle kent düzeyinde yapılan iktidar mücadelesine tanık olunmaktadır. Bunun yanında yerel seçimlerle, siyasal aktörlerin yereldeki karşılıkları olan aktörler ve kentsel politikalar ile bu alanlarda yaşanan politik çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Ancak yerel seçimlerle ilgili en önemli husus yerel(kentsel) siyasetin genel siyaset ile arasında yaşanan etkileşim olmaktadır.

Çalışmanın Konusu

Kentsel Siyaset, kısaca kent düzeyinde gerçekleştirilen siyaset şeklinde tanımlanabilir. Bu tanım itibariyle kentsel siyaset kavramına birçok yönden yaklaşılabilir. Kentsel Siyaset, kentleşme süreci ve kentsel birimleri ilgilendiren bütün etkinlik ve politikaları kapsamaktadır. Bu bağlamda kentsel alanlarla ilgili konular, yerel yönetimler ile devlet yönetimi arasındaki ilişkiler, kenti yönetecek kadroların belirlenmesi süreci, kentsel güç odaklarıyla devlet ve yerel yönetimler arasında yaşanan sorunları kentsel siyaset kavramı ihtiva etmektedir. Bu kadar geniş bir yelpazeye sahip olan kentsel siyaset kavramı burada kenti yönetecek kadroların belirlenmesi, yerel seçimler boyutu ile ele alınmaktadır.

Yerel seçimlere değinmeden önce seçim kavramını ortaya çıkaran kavrama, demokrasiye değinmek gerekir. Demokrasi, bilinen ve klasik anlamıyla halkın yönetimi demektir. Abraham Lincoln'ün "halkın halk tarafından halk için yönetimi" diye özetlediği demokrasinin temel nitelikleri, yöneticilerin halk tarafından değiştirilmesi, özgürlük ve eşitliktir. İktidarların halk tarafından belirlenmesi seçim kavramını doğurmuştur. Demokratik sistemler toplumdaki tüm kesimlerin bir araya gelip yasal zeminde örgütlenerek iktidarın şekillenişinde rol alma isteğine ilişkin çatışmalara uygun zemin hazırlar. Bu çatışma sürecinde iktidarı elde etmenin yolu ise seçimlerde başarılı olmaktan geçer. Bu yönü seçim kurumunun demokratik sistemin temel yapı öğelerinden biri olması sonucunu doğurur.

Yerel seçimler, yerel yöneticilerin kim olacağını belirleyen seçimlerdir. Ancak burada kullanılan “yerel yönetici” kavramı, merkezi yönetimin taşra birim yöneticilerini ifade etmemektedir. Atanan yöneticiler değil seçilen yöneticiler yerel seçimlerin ilgi alanına girmektedir. Yerel yönetim birimleri kısacası belediyeler ve bunların başkanlarını belirleyen seçimler yerel seçim anlamında değerlendirilmektedir. Ülkemizde de yerel yönetim deyince akla ilk gelen kurum belediyelerdir. Günümüzde belediye başkanları ve belediye meclis üyeleri halkın oyları ile belirlenmektedir. Bunların yanında, il genel meclisi üyeleri, muhtarlar, ihtiyar heyeti üyeleri de seçimle iş başına gelmektedir.

Kent düzeyinde yürütülen ilk siyasi faaliyetlerin Antik Yunan Site Devletlerine dayanmakta olduğunu kabul edenler olmakla birlikte, Avrupalı anlamda (Local Government) yerel yönetimlerin ortaya çıkışının kentsel siyaseti doğuran önemli bir etmen olduğu bilinmektedir. İnsanların yerel yönetim birimlerinde görev almak, bu birimlere taleplerini sunmak ve bunları yönetecek kadroları seçmek yönündeki eylemleri kentsel siyaseti ortaya çıkarmaktadır. Belediyeler halka yakın kurumlar olması nedeniyle hem halkın yönetime katılımını sağlama konusunda daha başarılı olmakta hem de demokrasiyi yerelde kurumsallaştırarak ülke genelinde demokrasiyi yerleştirme işlevini gerçekleştirmektedir. Bu açıdan bakıldığında belediyelerin en önemli yerel yönetim birimleri olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Onuncu yüzyılda Avrupa’da görülen “komün” yönetimleri, modern yerel yönetimlerin ve belediyelerin ilk nüvesini oluşturmaktadır. Komünler, kendi mahkemeleri, kendi seçtikleri yöneticilerle yönetilmeleri gibi özellikleri sebebiyle yerel yönetimlerin temelini atmıştır. Daha sonraları 13. Yüzyılda güçlenmeye başlayan merkezi yönetimler komünleri zayıflatmış ancak 17. Yüzyıl’dan itibaren yerel yönetimler tekrar güç kazanmaya başlamıştır. Özellikle yerel yönetimlerin *demokrasi okulu* olması yüzünden ve önemli düşünürlerin (Mill, Tocquevelli gibi) yerel yönetimlerin önemine dikkat çekmesi, yerel yönetimleri yeniden önemli hale getirmiştir. Bunun yanında demokrasinin birçok ülkede inşa edilmeye başlanması yerel yönetimlerin güçlenmesi ile ilişkilendirilmiştir. 20. Yüzyıla gelindiğinde artık yerel yönetimler bütün demokratik sistemlerin ve gelişmiş ülke yönetimlerinin vazgeçilmez unsuru haline gelmiştir. Günümüzde de özellikle ulus üstü kurumların gelişmesi yerel değerlerin önemini daha

da arttırmış, Avrupa Birliği gibi yerel yönetimlerin güçlenmesine destek olan kurumlar vasıtasıyla yerel yönetimler çok güçlenmiştir.

Türk yönetim tarihi incelendiğinde, bizdeki belediye kurumunun yaklaşık 150 yıllık bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğunda İstanbul Şehremaneti öncesi dönemde beledi faaliyetler kadı ve vakıflar tarafından sağlanmaktaydı. Tanzimat ile birlikte gelen batılı reformlarla belediye kurumu yönetim sistemimize girmiştir. İlk belediye teşkilatı Kırım Harbi sonrası İstanbul'un Beyoğlu-Galata bölgesinde kurulmuştu. Ancak Osmanlı belediyeleri, belediyelerin yerel ihtiyaçları yeterince karşılama ve demokrasiyi tabana yayma fonksiyonlarından çok uzaktı.

Cumhuriyetinin ilk yıllarında çıkarılan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanunuyla yerelleşme çabalarına az da olsa önem verilmesine rağmen, güçlü merkezi yönetim yerel yönetimlerin gelişmesini engellemiştir. Yerel yönetimlere 1961 anayasasıyla birlikte daha fazla önem vermeye başlanmıştır. 1961 Anayasasında yapılan değişikliklerle 1963 yılı yerel seçimlerinden itibaren belediye başkanlarının da halk tarafından seçilmesi esası uygulamaya konulmuştur. 12 Eylül askeri müdahalesinin ardından 1983 yılında iktidara gelen Özal döneminde, liberalleşme yolunda yapılan yeniliklerin yanında yerel yönetimlere de önem verilmiş ve bir dizi yasal düzenleme yürürlüğe sokulmuştur.

Son dönemlerde Avrupa Birliği üyeliği için yapılan değişiklikler ile yerel yönetimlerin daha da güçlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. 2005 tarihinde yapılan düzenlemeyle 5393 sayılı yeni Belediye Yasası yürürlüğe girmiştir. Günümüzde hala yerelleşme ile ilgili faaliyetler sürmekte, yerel yönetimlere günden güne daha çok önem verilmektedir. Ancak çalışmanın temel konusu olan “Kentsel Siyaset” olgusu, yerelleşmenin güçlenmeye başladığı son dönemlerde hala genel siyasetin etkisinden kurtulamamış, adeta bağımsızlaşmamıştır.

Çalışmanın Önemi

Kentsel Siyaset kavramı, ülkemizde akademik camiada çok fazla tartışılan bir kavram olmadığı için çalışmamız bu kavram üzerine gerçekleştirilmiştir. Kentsel Siyaset çalışmada yerel seçimler manasında kullanıldığı için, ülkemizdeki yerelleşme hareketine, yerel seçim mevzuatına ve yapılan yerel seçimlere değinilerek, kavram

derinlemesine incelenerek bu alanda yapılan çalışmalar içinde farklı bir yer tutmuş olmaktadır. Literatürde yerel seçimler kendi başına bağımsız bir konu olarak incelenmemiş olması da, bu konu hakkında çalışma yapılması gereğini gözler önüne sermiştir. Sakarya Büyükşehir Belediyesi de “Kentsel Siyaset” kavramı çerçevesinde incelenerek, Sakarya ilinde yerleşme hareketi ve yerel seçimler değinilmiştir. Sakarya ilinde yapılan son beş yerel seçim sonuçları değerlendirilmiş ve genel siyaset ile kentsel-yerel siyaset karşılaştırılması yapılmıştır. Ayrıca Sakarya ilinde bulunan Kentsel Siyasetin Aktörlerinin etkileri de değerlendirilmiştir. Üniversitemizin bulunduğu il olan Sakarya üzerine gerçekleştirilen bu çalışma bu yönüyle de önem arz etmektedir.

Çalışmanın Amacı

Tezimizde Kentsel Siyaset kavramını kuramsal çerçevede tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlama yapılırken daha çok kentsel siyaset kavramının yerel seçim boyutu öne çıkarılmıştır. Burada amaç, literatürde çok fazla incelenmeyen “Kentsel Siyaset” olgusu bütün yönleriyle açıklamaktır. Aynı zamanda kentsel siyaset kavramını yerel seçimler anlamında değerlendirip, Sakarya Metropoliten Alanında gerçekleşen kentsel iktidarı elde etmeye yönelik faaliyetleri, kısacası Sakarya yerel seçimlerini inceleyerek konu pekiştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmada Türkiye genelinde yapılan yerel seçimler ve Sakarya’da gerçekleştirilen son beş yerel seçim, genel siyaset- yerel siyaset ekseninde değerlendirilmiştir. Böylece kentsel-yerel siyaset ve genel siyaset arasındaki etkileşim ortaya konulması hedeflenmiştir.

Çalışmanın Yöntemi

Tezimizde kentsel siyaset kavramı kent düzeyinde yapılan iktidar mücadelesi anlamında kullanılmış olup, yerel seçimlerin yerel erkleri belirleme özelliği sebebiyle, kentsel siyaset yerel yönetimlerle ilişkilendirilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde kentsel siyaset kavramının teorik çerçevesi çizilmiştir. Öncelikle kentsel siyaset terminolojisi açıklanmaya çalışılmış, arkasından kentsel siyaset kavramı etraflıca ele alınmıştır. Kentsel Siyaset ile ilgili terminoloji çalışmasında kent, siyaset, kentsel siyaset, kentleşme, kentleşme ve metropoliten alan kavramlarının tanımlarına yer verilmiştir. Bunun ardından “Kentsel Siyaset” kavramı bütün yönleriyle ele alınmıştır. Kentsel

siyasetin doğuşu yerelleşmenin doğuşu ile ilişkilendirilmiş, böylece yerelleşme ile alakalı tarihsel gelişime değinilmiştir. Bunların yanında kentsel siyasetin aktörleri ve kentsel siyasetin kuramları da incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de kentsel siyasetin yasal temelleri belirlenmiş ve 1963 yılından bugüne yerel seçimlere yer verilmiştir. İlk olarak kentsel siyasetin Türk toplumunda ortaya çıkışı tartışılmış, bu manada Türk modernleşmesinin doğuşu olarak nitelendirilen Tanzimat döneminden günümüze kentsel siyaset olgusu incelenmiştir. Bunun yanında kentsel siyasetin Türk mevzuatlarındaki(anayasa, yasa, khk, yönetmelik) yerine de atıf yapılmıştır. İkinci bölümün en sonunda Türkiye’de 1963 yılından günümüze kadar yapılan yerel seçim sonuçlarına yer verilmiş ve tablolar yöntemiyle açıklanmaya çalışılmıştır.

Tezimizin üçüncü bölümünde ise Sakarya’da yer alan kentsel siyasetin aktörleri ve Sakarya’da yapılan son beş yerel seçimlere yer verilmiştir. Aslında Sakarya’da yapılan bütün yerel seçimlere değinilmiştir ancak son beş yerel seçim detayları ile incelenerek tablolar yöntemiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Yine Sakarya’daki Kentsel Siyasetin Aktörlerinin yerel seçimlere ne gibi katkılarda buldukları son yerel seçim çerçevesinde değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde de kentsel siyaset-genel siyaset etkileşimi Sakarya’da gerçekleşen yerel seçimler üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM 1: KENTSEL SİYASET: TERMİNOLOJİ VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Kentsel Siyaset kavramı, farklı açılardan değerlendirilebilecek bir kavram olmakla birlikte, çalışmamızda daha çok kent düzeyinde gerçekleştirilen iktidar mücadelesi, bu iktidar mücadelesine etki eden süreçler ve bu sürecin aktörleri şeklinde ele alınacaktır. Kentsel Siyaset kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle bazı kavramların açıklanarak kent-siyaset ilişkisinin ortaya konulması gerekmektedir. Bu ilişkinin açıklanması Kentsel Siyaset olgusunun geçmişten günümüze geçirdiği dönüşümü ifade etmesi bakımından son derece büyük önem arz etmektedir.

1.1. Terminoloji

Kentsel Siyaset kavramı, adından da anlaşılacağı üzere Kentleşme Bilimi ile Siyaset Bilimini kapsayan disiplinlerarası bir kavramdır. Bu iki disipline ait kavramlara burada yer verileceği için bunların ne anlamlara geldiği ya da nasıl kullanıldıkları çalışmanın anlaşılması açısından önem taşımaktadır. Bu yüzden ilk olarak burada yer alan kavramların açıklanmasında yarar görülmektedir.

1.1.1. Siyaset Kavramı

Siyaset sözcüğü Türkçeye Arapçadan geçen bir sözcük olup, Arapça da “**Siyasa**” şeklinde kullanılmaktadır. “*Svs*” veya “*sasa*” kökünden gelen sasa kelimesi yönetmek, eğitmek, yetiştirmek anlamlarına gelmektedir. Bu sözcüğün etimolojik kökeni Kitab-ı Mukaddesteki “*süs*” sözcüğüne dayanmaktadır. Bedevi toplumlarda atları ve develeri yetiştiren eğiten kişiye **seyis** denilmesi, buradan kaynaklanmaktadır (Dursun, 2004: 25). Eski Mısır'a ait taş kabartmalarda firavunların ve yüksek devlet yöneticilerinin, bir ellerinde kamçı, diğer ellerinde dizgin tutar biçimde hiyerogliflerde yer alması; siyaset sözcüğünün anlamı ve etimolojik kökenini destekler niteliktedir (Daver, 2007: 3). Eğitmek ve yetiştirmek anlamlarına gelen siyaset, daha sonraları devlet ve şehir yönetimleri anlamında kullanılmıştır. Müslüman düşünürler şehir ve devlet yönetimine ilişkin düşüncelerini “**Siyasetname**” isimli eserlerde toplamıştır (Dursun, 2004: 26).

Osmanlı Devletinde ise siyaset sözcüğü idam cezası anlamında kullanılmıştır. İdam cezasına “Siyaseten Katl” idam cezasının infaz edildiği meydana da “**Siyaset Gâh**” denilmiştir (Daver, 2007: 4). Batı Dillerinde ise siyasetin karşılığı olarak “Politika” sözcüğü kullanılmaktadır. Yunanca ‘Polis’ (devlet) sözcüğünden türeyen politika, devlet yönetimi anlamına gelir ve siyaset kavramına karşılık gelen bir terimdir (Kışlalı, 2003: 17).

Siyaset kavramına ilişkin çeşitli zamanlarda, farklı düşünürler tarafından değişik tanımların yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan bazıları siyaset bilimciler bazıları da devlet adamlarından gelmiştir. İngiliz devlet adamı Benjamin d’Israeli “*İnsanları aldatma yoluyla yönetme sanatı*” şeklinde bir tanımlama yaparken, İngiliz Lord Butler siyaseti “*Mümkün olanın sanatı*” şeklinde ifade etmiştir. 20.yy.ın en meşhur yöneticilerinden biri olan Adolf Hitler ise siyaseti “*Bir milletin dünyadaki varlık mücadelesini yürütme sanatı*” biçiminde ifade etmiştir (Yayla,2004: 2).

Siyaset kavramına ilişkin tanımları üç grup altında toplamak mümkündür. Bunlardan ilki siyaseti devlet yönetimi ve devlete ilişkin faaliyetler şeklinde ele alan yaklaşımdır. Aristoteles politikayı “en yüksek iyiyi” ve “iyi yaşamayı” amaç edinen devlete ilişkin faaliyetler, devlet yönetimi ve yurttaşlığa ilişkin işler şeklinde tanımlamıştır (Dursun, 2004: 27). Siyasetin günümüzdeki tanımı da aynı yaklaşım çerçevesinde Amerikan siyasal bilinci Harold d’Lasswell tarafından yapılmıştır. Lasswell politikayı “*kimin neyi, ne zaman ve nasıl aldığı*” gösteren bir sanat ve bilim olarak tanımlamıştır. Fransız akademisi sözlüğünde, “*Siyaset bir devleti yönetme ve diğer devletlerle olan ilişkilerine yön verme sanatına ilişkin her şeyin bilgisidir*” şeklinde bir tanımlamada bulunmaktadır. Kamusal bir faaliyet olarak tanımlanan siyaset yaklaşımını olumlu ve olumsuz çağrışımları mevcuttur. Aristo, asil bir faaliyet olarak tanımlamasına karşın liberaller özgürlükleri sınırladığı müdahaleci bir anlayışı getirdiği için siyasete karşı olumsuz bakış açısına sahiptirler (Heywood, 2007: 10).

İkincisi siyaseti iktidar mücadelesi şeklinde tanımlayan yaklaşımlardır. Bu görüşe göre siyaset, toplumdaki çıkar gruplarının aralarındaki bir çeşit paylaşma hak arama ve haklarını savunma çatışmasıdır (Öztekin, 2007: 2). Van Dyke ise siyaseti “*kamuyu ilgilendiren sorunlarda kendi tercihlerini kabul ettirmek, uygulatmak başkalarının tercihlerinin gerçekleşmesini engellemek üzere çeşitli aktörlerin yürüttükleri bir*

mücadeledir” şeklinde tanımlayarak iktidar mücadelesine vurgu yapmaktadır. Kapani’ye göre de politikanın temelinde toplumdaki değerlerin dağıtımı ile ilgili bir çıkar çatışması ve iktidar mücadelesi vardır. Ancak bu çatışma bir anlaşma çerçevesinde cereyan etmelidir. Bu anlaşma da toplumsal barış ve düzendir. Aksi halde toplumda kargaşa, çatışma, anarşi kaçınılmaz olacaktır (Kapani, 1995: 20). Siyaseti iktidar mücadelesi ve çıkar çatışması anlamında değerlendirildiğinde bu kavramın iki yönü olduğu görülmektedir. Bir tarafta çatışma, öbür tarafta uzlaşma bulunur. Bir yandan farklı talepler, birbirine zıt çıkarlar galip gelmek maksadıyla yarışır. Öbür taraftan bireyler ortak kurallar etrafında huzur içinde yaşamaya ve uzlaşmaya çalışır. Bundan dolayı siyasetin temeli “*çatışmaların çözüme kavuşturulma süreci*” olarak tarif edilir (Türköne, 2008: 6).

Üçüncüsü ise siyaseti istikrara yönelik otorite arayışının bir sonucu olarak kabul eden yaklaşımlardır. David Easton’a göre siyaset “*toplumun yarattığı maddi ve manevi değerlerin bir otoriteye dayalı olarak dağıtılması sürecidir*”. Bu tanıma göre bireyler ve bireylerin oluşturduğu gruplar, toplum tarafından oluşturulan değerlerden pay almak isteyecekler ve bu istemleri değerleri dağıtacak olan kurum ve kuruluşları yansıtacaklardır. Bu kurum ve kuruluşların, üretilen değerleri paylaşırması siyaset olgusunu teşkil etmektedir (Öztekin, 2007: 3).

Siyasete ilişkin birçok tanımın literatürde yer almasına rağmen, siyaset bilimcilerin üzerinde anlaşmaya vardığı ortak bir tanımdan bahsedilememektedir. Siyaset tanımlarına ilişkin inceleme üç yaklaşımda, siyaset olgusunun farklı yönlerine vurgu yapmaktadır. Ancak bu üç yaklaşımın da eksik yönleri mevcuttur. Örneğin, siyaseti devlet yönetimi ve devlete ilişkin faaliyetler olarak ele alan yaklaşım, TÜSİAD’ı siyaset dışında bırakmaktadır. Yine siyaseti bir iktidar mücadelesi olarak gören yaklaşım, işbirliği ve uzlaşmayı dışarıda bırakmaktadır. Sonuç olarak birçok yönü olan siyaset olgusunu, bütün yönleriyle kapsayıcı bir tanımından bahsetmek gerekmektedir. Bu noktada Dursun’un tanımına başvurulabilir. Dursun, siyaseti “*toplumun tümünü ilgilendiren ilişkileri son aşamada meşru zora dayanarak düzenleyen eylemler bütünü*” şeklinde tanımlamıştır.

1.1.2. Kent

Çağımızın egemen yerleşme biçimi olan kent; insanlık tarihi boyunca, insanlar arası ilişkilerin fiziksel mekâna yansımadır (Es ve Ateş, 2004). İnsanoğlunun karşılıklı ilişki zorunluluğu, insanı tarihin ilk dönemlerinden itibaren bir arada yaşamaya zorlamış, süreç içinde günümüzün yoğun nüfuslu yerleşim merkezleri ortaya çıkmıştır (Arslantaş, 2008: 173). Şöyle belirtmek gerekirse; yerleşme olgusunun temeli insanların bir arada yaşamasının mecburiyetinden kaynaklanmaktadır, bu toplumsal karakterin neticesi de kentlerdir. Kentler insan doğasının bir ürünü olarak, doğal yaşamın bir parçasıdır (Kaya, 2003: 9). Bundan dolayı insanlığın tarihi büyük ölçüde kentlerin ve kentsel yaşamın tarihi olarak yazılabilir (Hatt ve Reiss, 2002: 27).

Kentlerin ortaya çıkışı konusunda herhangi bir görüş üzerinde uzlaşma olmamasına rağmen, hâkim görüş ilk kentlerin Mezopotamya ve Meso-Amerika'da görüldüğü şeklindedir. Nil, İndus ve Hwark Ho'da kentlerin ilk görüldüğü yerler olarak bilinmektedir. Sjoberg kentlerin ilk olarak yakın doğuda yani Mezopotamya'da, birkaç yüzyıl sonra da Mısır'da Nil civarında görüldüğünü daha sonra ise bugünkü Batı Pakistan'da ve Çin'de ortaya çıktığını dile getirmektedir (Görmez, 1997a: 19–20). Arkeolojik bulgular ve ekolojik açıdan uygun yerlerde büyük nehirlerin geçtiği verimli ovalarda kent niteliğinde nüfuslu yerleşimlerin varlığını işaret etmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde tarihte ilk kentlerin uygun koşulların bulunduğu Mezopotamya, Mısır'ın Nil vadisinde, Hindistan'ın İndus vadisinde, Çin'de sarı nehir kenarında kurulması hiçte şaşırtıcı değildir (Bal, 2008: 32).

İlk kentlerin M.Ö 4000'li yıllarda Mezopotamya ile beraber ortaya çıktığı daha sonra M.Ö 3000-2000'li yıllarda Akdeniz havzasında kentlerin kurulmaya başladığı bilinmektedir. Günümüz kentleri sanayi devrimi ile Batı Avrupa'da oluşmaya başlamıştır. Görüldüğü üzere "kent" olgusu M.Ö 4000'li yıllardaki yerleşmelerden günümüz metropollerine kadar geniş bir alanı ifade etmektedir. Ancak günümüzün metropolleri ile Mezopotamya'daki kentleri özellikleri bakımından karşılaştırma yapmak hata olabilir. Bu açıdan Sjoberg'in de vurgulamış olduğu sanayi öncesi kenti ve sanayi kenti ayırımına değinme zorunluluğu ortaya çıkmaktadır (Görmez, 1997b: 8–9).

Sanayi öncesi kent, günümüz kentlerinin neredeyse çoğu özelliğini taşımamaktadır. Birkaç büyük yerleşim dışında sanayi öncesi kentlerden pek azının nüfusu 10.000'i aşmıştır. Bu kentlerde ekonomi ikinci planda kalırken, dinsel ve yönetsel kimlik belirleyici özellik olmuştur. Bu kentlerde seçkinler ve varlıklı sınıflar merkezde ve merkeze yakın yerlerde yaşarlar. Yoksul sınıflar ve istenmeyen ögeler kentin sınırlarına yakın yerlerde barınırlar. Sanayi öncesi kentin bir diğer özelliği de teknoloji ve ekonomik örgütünün ilkel oluşudur.

Sanayi Devrimi kentlerin sayısı ve nüfuslarını arttıran en önemli etmen olmuştur. Günümüzde kentleri Sanayi Devrimi sonucu şekillenmiştir. Sanayi kentinde ise sanayi öncesi kentten farklı olarak, kent ticaret ve sanayi merkezinin çevresinde gelişir. Bu kentlerde toplumsal yaşamın örgütlenmesi ve toprağın kullanılması gibi alanlarda yüksek derecede uzmanlaşma ve işbölümü görülür. Varlıklı sınıflar kent merkezini terk etmiştir. Yerlerine küçük dükkânlar ve yönetimle ilgili hizmetler geçmiştir. Sanayide kent dışında yer almıştır (Keleş, 2004: 21-22).

Kent olgusu ile ilgili tanımları demografik esas alınarak idari, ekonomik, sosyolojik ve şehir planlarına göre farklı ölçütler esas alınarak yapılabilir. Bundan dolayı farklı kent tanımlarıyla karşılaşmaktayız. Bunlar;

- **İdari açıdan** belli sınırlar içinde kalmış mahalli idari birimler,
- **Ekonomik açıdan** tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarımsal olmayan üretimin dağıtım ve denetiminin gerçekleştiği, çok az kimsenin tarımla uğraştığı bir birimdir.
- **Demografik açıdan**, belirli bir nüfus yoğunluğuna sahip yerleşim yerlerine işaret eder (Kanunlarda geçen ayırım 5000 ve üstü gibi).
- **Sosyolojik açıdan** geniş bir biçimde bir araya gelmiş ve birtakım farklı faaliyet ve özellikleri bulunan insanlar ve binalar topluluğu veya toplumsal bakımdan heterojen kişilerin meydana getirdiği geniş, yoğun ve süreklilik niteliği olan yerleşmelerdir.
- **Plan açısından**, belediye sınırları içinde veya dışında büyüklüğü ne olursa olsun kırsal hayattan ayrılmış, şehir gereksinimleri için kullanılan ve şehir planlanmasına

uygun bir birim oluşturacak biçimde birbirlerine bağlı yerlerdir (Hurma, 2003: 4–5).

Bu ölçütler dışında literatürde çeşitli kent tanımları mevcuttur. Bu tanımlara kısaca değinmek gerekirse;

Mübeccel Kıray'a göre kentler “tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, hem tarımsal hem de tarım dışı üretimin dağıtımını kontrol fonksiyonlarının toplandığı, belirli teknolojik gelişme seviyelerine göre büyüklük, heterojenlik ve bütünleşme düzeylerine varmış yerleşme biçimleridir” (Kıray, 1972: 1).

Keleş, Kent Bilim Terimleri Sözlüğünde kent kavramını “*sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş-geliş, çalışma, dinlenme, eğlence gibi ihtiyaçlarının karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi*” olarak tanımlamıştır (Keleş, 1998: 75).

Türkiye Kentleşme Komisyonu tarafından hazırlanan “Türkiye’de Kentleşme” adlı çalışmada kent; “*tarımsal olmayan üretimin yapıldığı ve tüm üretimin denetlendiği dağıtımın koordine edildiği, belirli bir teknolojinin beraberinde getirdiği büyüklük, yoğunluk, heterojenlik düzeyine varmış yerleşme türü*” olarak tanımlamıştır (Tuzcuoğlu, 2003: 30).

Sezal'a göre kent, “*insan ilişkileri açısından belirli bir nüfusa sahip toplumlarda karşılaşılması mümkün olan fizyolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeylerde karşılandığı; her ülkenin kendi özelliklerine göre kriterlerini belirlediği fiziki yerleşme alanı*” olarak tanımlanmıştır (Sezal, 1992: 22).

Bal'a göre kent; “*Sanayi, ticaret, hizmet gibi ekonomik etkinliği olan, tarımsal ürünler de dâhil olmak üzere her türlü ürünün dağıtıldığı, sınırları belirlenmiş bir alanda yoğunlaşmış nüfusun sosyal bakımdan tabakalaştığı, mesleki rollerin artarak farklılaştığı, dikey ve yatay hareketliliğin yaygın olduğu, çeşitli sosyal grupları barındıran, sivil toplumun organize olduğu, merkezi ve yerel yönetimi temsil eden yönetsel, hukuksal vb. kurumların bulunduğu bölgesel ya da uluslararası ilişkiler ağına sahip heterojen bir toplumdur*” (Bal, 2003: 23).

Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere; kentin evrensel bir tanımını yapmak zordur. Bunun temel sebebi ise kent kavramına yönelik tanımlamaların değişik disiplinlerden gelmiş olmasıdır. Tanımlamalara bakıldığında çeşitli kriterlerin (ekonomik, demografik, sosyolojik, kent planlamacıları) yanında, coğrafyacılar, toplum bilimciler, sosyologlara ve akademisyenler tarafından farklı yönlerinin vurgulandığı yani her disiplinin kendi açısından tanım yaptığı görülmektedir.

Kaya, bir yerleşim biriminin kent niteliği taşıması için şu özellikleri bünyesinde barındırması gerektiğini işaret etmektedir:

- Belli bir nüfus büyüklüğüne ve yoğunluğuna erişmiş olması,
- Tarımsal üretimden daha ileri bir üretim düzeyi olan sanayi üretimine geçmiş olması ve hizmet sektörünün gelişmiş olması,
- Yerleşim yerinin fiziksel alt yapısının belli bir düzeye ulaşmış olması,
- Geleneksel aile yapısının çözülerek yerini çekirdek aile yapısına bırakmış olması, nüfusun büyük oranda örgütlenmiş, karmaşık iş bölümüne ve yüksek uzmanlaşma düzeyine erişmiş olması,
- Yerel değerlerin yerini, ulusal değerlerin veya evrensel değerlerin almış olması,
- Geleneksel ilişkilerin çözülüp bireysel ilişkilerin ön plana çıkmış olması,
- Eğitim düzeyinin yüksek olması(kırsala göre) ve çocuk bakımı ile eğitiminde aile dışı kurumların gelişmiş olması,
- Sosyal normların yerine resmi denetleme kurumlarının çıkmış olması,
- Statülerin ailelerden gelmeyip, kendi çabalarıyla kazanılmış olmaları(Kaya, 2003: 11–12)

1.1.3. Kentsel Siyaset

Kentsel Siyaset kavramı, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki biçimde kullanılmaktadır:

- **Dar anlamda kentsel siyaset**, “yerel alandaki karar alma süreçleri ve bununla ilişkili konular” olarak tanımlanmaktadır.

- **Geniş anlamda kentsel siyaset** ise, “*kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar*” olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kırsal ve kentsel alanlarla ilgili konular, yerel yönetimlerle devlet arasındaki ilişkiler, yerel seçimler ve siyasal erki elde etmek isteyen güçlerin yerel düzeydeki güç odaklarıyla devlet arasındaki çelişkileri ile çevre duyarlılığı kentsel siyaset içinde değerlendirilmektedir (Keleş, 2006: 107).

Siyaset, kısaca, mal ve hizmetlerle, maddi ve manevi değer ve çıkarların, bir üstün erk tarafından paylaşılması ve bu üstün erki ele geçirme çabası olarak tanımlandığından ötürü; kentsel siyaset de, bu değerlerin kentsel alanları ve kentleşmeyi etkileyecek biçimde bölüştürülmesini anlatmaktadır (Keleş, 2006: 108).

1.1.4. Kentleşme

Kentleşme toplumsal değişme sürecinin bir boyutudur. Batıda sanayi devrimi ile başlayan bu değişim günümüz az gelişmiş ülkelerinde farklı bir biçimde gelişmiş ve en dinamik toplumsal gerçeklerin başında yer almıştır (Es ve Ateş, 2004).

Kentleşme dar ve geniş olmak üzere iki anlama sahiptir. Dar anlamı itibariyle kentleşme, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını ifade etmektedir (Keleş, 2004: 21). Ama kentleşme sadece bir nüfus hareketini belirtmez. Aynı zamanda ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bir sürecin ifadesidir. Kentleşme sadece insanları kent şeklinde adlandırılan mekânlara çekme sürecini belirtmekle kalmamakla, insanların kentin yaşam biçimini benimsemesi anlamına da gelmektedir (Wirth, 2002: 81). Buna karşın kentleşme toplumun ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel dönüşümüdür. Hem kırsal bir toplumun kentsel bir topluma dönüşme süreci hem de kentsel bir mekânın ve toplumsal pratiğin değişme ve evrimleşme sürecidir (Tolan, 1996: 163–169). Dolayısıyla kentleşmenin ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel yönlerini de anlatan tanımı şöyle yapılabilir: “Sanayileşme ve ekonomik gelişmeye karşıt olarak, kent sayısının artması ve kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, iş bölümü ve uzmanlaşma yaratan, insanların davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecidir” (Keleş, 1998: 80; Görmez, 1997b: 11).

Sezal kentleşmeyi “dar mekânlı” cemaat hayatından “ geniş mekânlı “ bir toplum hayatına geçiş ve bu ikinci yaşama şekline göre yani “sosyal münasebetlere ve bunun sonucu olan “yeni teşkilatlanmalara giriş” olarak ifade etmektedir (Sezal, 1992: 25-29).

Süher'e göre kentleşme, kentte nüfus birikiminden başka kentsel karakteristiklere sahip olma, kentli kılınma hali olarak anlaşılması gerekir. Ona göre kentsel karakteristikler nüfus büyüklüğü, nüfus yoğunluğu, yerel örgütlenme, üretimde farklılaşma ve uzmanlaşma ile belirlenir ve aynı zamanda kentsel mekân içinde kentsel işlev bölgelerin oluşumu ile kentin fiziksel mekânına yansır (Suher, 1996:52).

Kentleşme olgusu, üç farklı dönüşümü içermektedir. Demografik açıdan kentleşme, özellikle kırdan kente yaşanan göçlerde artan nüfus yoğunluğunu ifade eder. Sosyal açıdan kentleşme, farklılaşma, uzmanlaşma, örgütlenme sürecini kapsayan bir dönüşümü ve davranış biçimini içermektedir. Ekonomik açıdan kentleşme, terim dışındaki sektörlerin yani sanayi ve hizmet sektörünün yoğunlaşmasıdır. Kentleşmenin tam olarak gerçekleşmesi sosyo-kültürel ve ekonomik dönüşümle mümkündür. Kentleşmeden bahsedebilmek için bu üç unsurun bir arada asgari düzeyde gerçekleşmesi gerekmektedir (Kaya, 2003: 90).

Nihayetinde kentleşme tüm ülke çapında değişimleri, nüfus ve kaynak alımlarını, ekonomik ve sosyal açıdan ortaya çıkan ciddi dönüşümleri içermektedir. Bu bağlamda kentleşme olgusu, toplumsal değişme sürecini etkileyen bir öge, ekonomik ve sosyal süreçlerin ilişkisiyle de ortaya çıkan bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslantaş, 2003: 175).

Kısaca kentleşme ekonomik, sosyal, kültürel ve ekolojik gelişme ve ilerlemenin adıdır. Gerçi kentleşme olgusu her zaman böylesine pozitif değişimleri yansıtmamaktadır. (Kentlerin düzensizliği, kuralsızlığı, yabancılaşma, suç artışı vb. bunun gibi) Ancak bu olumsuzluklar kentte yaşayanların organize olmasıyla, karar alma mekanizmalarına katkısıyla demokrasiyi her alanda özümsemeleriyle en alt seviyeye indirgenebilir (Bal, 2008: 74).

1.1.5. Kentlileşme

Kentlileşme, insanların kentte bütünleşmesine vurgu yapar. Kentlileşme ya da kentli olmak birey bazındaki bir değişim sürecidir. Bu süreç toplum ölçeğindeki kentleşme sürecinin birey ölçeğindeki yansımasıdır veya sosyo-psikolojik yönü ağırlıklı olan bir süreci içerir(Hurma, 2003: 8). Kentleşme olgusunun tanımı şöyle yapılabilir: “Kentlileşme ve kentleşme akımı sonucunda, toplumsal değişimin insanların davranışlarında ve ilişkilerinde, değer yargılarında, tinsel ve özdeksel yaşam biçimlerinde değişiklikler yaratması sürecidir” (Keleş, 1998: 86).

Ayrıca kentlileşme olgusuna ilişkin yaklaşımlar iki şekilde karşımıza çıkmaktadır: Mekânsal tanım-Sosyo kültürel tanım. Mekânsal ağırlıklı tanımlamaya göre kentlileşme; kente göç ile birlikte başlayan nüfus dinamiğinin kentin belli bir kesiminde kararlılık kazanmasına kadar süregelen bu aşama “kentlileşme“ olarak adlandırılmaktadır(Kaya, 2003:139). Fakat kentlileşme sadece kentte yaşama ile sınırlandırılmaması gerekir. Bu süreç her ne kadar kentlileşmenin temelini oluşturuyorsa da; kentlileşmenin asıl özelliklerini sosyo-kültürel boyutlarda kendini göstermektedir.

Kentlileşmenin sosyo-kültürel açıdan tanımlamak gerekirse “kente göç edenlerin ve kentte yaşayanların kent toplumunun değer-norm sisteminin, kentli insanın düşünme, davranış biçimlerini ve yaşama biçiminin benimsemesi” şeklinde olmaktadır. Bu anlamda kentlileşme, kentli insan davranışlarının bireyde, ailede ve diğer sosyal gruplarda gelişmesi süreçlerini anlatan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kısaca kentlileşme, kentli insana özgü davranışlar olarak kendisini somutlaştırmaktadır. Bununla birlikte kentli insan prototipi oluşmaktadır (Bal, 2008: 80).

Kentlileşme, ekonomik ve sosyal olmak üzere iki ana boyuta sahiptir. Ekonomik anlamda kentlileşme, bireylerin geçimini tamamen kente ve kente özgü işlerde sağlamasıdır. Sosyal bakımdan kentlileşme ise kente özgü tavır, davranış ve yaşam biçimlerinin benimsenmesi ile gerçekleşir (Bal, 2008: 79; Kaya, 2003: 140).

Sonuç olarak kentlileşme kavramına ilişkin yaklaşımlardan ortak vurgulanan konu, kentlileşmenin bir değişim ve dönüşüm süreci olduğudur. Bu açıdan kentlileşme hem

bir toplumsal değişme ve entegrasyon süreci, hem de fiziksel bir yerleşme süreci olarak algılanabilir.

1.1.6. Metropoliten Alan

Metropoliten alan (büyük şehir alanı) en genel anlamıyla nüfusun yoğun olduğu ve ekonomik, sosyal ve yönetim açısından o bölgenin merkezi durumunda bulunan “merkezi şehir veya şehirlerin“ çevre kentleriyle oluşturduğu birimdir. Metropoliten alan idari yönden ziyade, ekonomik ve sosyal bakımdan merkezi bir konuma sahiptir. Metropoliten alan yalnızca sahip olduğu nüfusun fazla olması sebebiyle değil aynı zamanda kamu ve özel sektör iş kollarının buralarda faaliyet göstermesi, eğitim ve sanat yönünden birer merkez olmaları nedeniyle küresel anlamda sembol şehir konumundadırlar (Bal, 2008: 8).

Metropoliten alan, merkezdeki ara kent ve ona komşu yapılanmış alanlarda oturan 500.000 veya daha fazla sayıda kişinin meydana getirdiği kentsel topluluktur. Bu alan merkezi bir ara kent ve onu çevreleyen kent ve dış toprağının merkezi şehirle bütünleşmesinden oluşmaktadır. Bu bağlamda iş ile ev arasındaki gidiş gelişlerin yoğunluğu itibarıyla merkezi şehre bağımlı sayılan uzak mesafedeki topluluklarda metropoliten alana sınırları içerisindedirler (Tuzcuoğlu, 2003: 144).

Barlas Tolan metropoliten alanı “Belirli bir coğrafi, ekonomik, toplumsal, kültürel, idari, siyasal organizasyon ve kontrol sisteminin mekânda odaklaşma noktası” olarak görmektedir. Ona göre metropoliten alan işlevini ve gücünü çok yönlü çevre-çekirdek alışverişinde ve ilişkilerinde ağırlığını hissettirmekle ve karar mekanizmaları aracılığıyla çevrenin farklı alanlardaki gelişmesini kontrol etmekle kazanmaktadır (Tolan, 1977: 3).

Keleş, Kent Bilim Terimleri Sözlüğünde metropoliten alanı “ekonomik ve toplumsal yaşamın, daha çok merkezdeki kentin etkisi altında bulunduğu, ortak çıkarlarla ona bağlı olan sınırlarını doğal koşullardan ve tüzel kurallardan çok, günlük işe gidiş gelişlerin belirlediği, sınırları yönetsel sınırlarla her zaman çakışmayan büyük ölçüde kentleşmiş alan” şeklinde tanımlamaktadır (Keleş, 1998: 17–18).

Metropoliten alanların aşırı yoğunluklu büyük bir merkez ile onun etrafında bulunan ve onunla yoğun günlük ekonomik, sosyal ve kültürel ilişkileri olan kent ve köylerden

oluşan, ileri aşamada bir toplumun üzerinde oturduğu ve üretim yaptığı alanın tamamı olduğu söylenebilir.

Sonuç itibariyle, metropoliten alan bir ülkenin ya da bölgenin ticaret, kültür ve sanayi bakımından merkezi konumda bulunan, dış dünya ile çeşitli ilişkileri bulunan, nüfusun sayı ve yoğunluk bakımından diğer yerleşim birimlerinden fazla olduğu, merkezi kent ve çevresindeki yerleşim birimlerinden oluşan bir bütündür (Tuzcuoğlu, 2003: 115).

1.2. Kentsel Siyaset: Kavramsal Çerçeve

Kentsel siyaset kavramının açıklanabilmesi için öncelikle kent ve siyaset kavramları arasındaki ilişkinin açıklanması ve bu ilişkinin kentsel siyaset kavramının hangi yönüne vurgu yaptığını ortaya koymak gerekmektedir. Bu yüzden kent-siyaset kavramları arasındaki ilişkiye değinilecek buradan sonra kentsel siyaset kavramı açıklanacaktır.

1.2.1. Kent-Siyaset İlişkisi

Mekân, insan tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Mekân biçimi, toplumsal yapı için gösterge niteliğindedir. Mekân, sosyal sistemin taşıyıcısı ve aynası, sosyal çatışmaların alanı ve hedefi, yabancılaşma ve çeşitli sosyal hastalıkların kaynağı, kısaca günlük yaşamın resmidir. Bu resimde yer alan yansımalar, toplumun zihinsel yapısının da yansımasıdır. Sanayileşme ve uzmanlaşmanın da etkisiyle oldukça karmaşık mekânlar olan kentler de, insan yerleşme biçimi olarak hem fiziksel hem toplumsal mekânlardır (Çukurçayır, 2008: 24). Aynı zamanda kentler, siyasetin filizlendiği ve kurumsallaştığı alanlar olmuştur. Kent ve Siyaset kavramları arasındaki ilişkilerin kökeni milattan önce 1500-1000'li yıllara, Site rejimleri dönemine götürülebilir. Site rejiminin, Sümerler, Babiller, Etiler, İbraniler gibi pek çok kavimde görülmesine rağmen, eski Yunan, özellikle de Atina Sitesi demokrasiyi en çok yaşamış ve düşünmüş olması yönüyle farklılaşmıştı (Bumin, 2010: 14).Devlet, Demokrasi gibi siyaset kavramlarının ilk olarak Kent bazında ortaya çıkması bu açıdan önemlidir. Bununla birlikte siyasetin temelini şehirden ve şehir yönetiminden doğduğu (Akdoğan, 2008: 10) görüşü de kent-siyaset ilişkilerini çözümleyebilmek açısından anlamlı olmaktadır.

Kent ve Siyaset kavramları arasındaki ilişkiyi net bir şekilde izah etmek için yerel yönetim olgusuna değinmek elzemdir. Kentler, hem ekonominin ve yönetimin merkezi, hem de yerel yönetimlerin ortaya çıktığı ve geliştiği mekânlar olmuşlardır. Yerel

yönetimlerin doğduğu yerler olmaları sebebiyle, kentler değişme ve gelişme süreci içerisinde kaçınılmaz olarak, ekonomik, toplumsal ve kültürel faaliyetlerin de merkezi haline gelmektedirler. Siyasi-idari işlevleri açısından yerel yönetim düşüncesinin ve kurumsallaşmasının doğmasına neden olan kent, bu düşüncenin ve kurumsallaşmanın besleyicisi olarak da ortaya çıkmıştır. Kısacası, ekonomik, toplumsal ve kültürel merkez olma ile yerel yönetim düşüncesi ve kurumsallaşması birbirini karşılıklı olarak besleyen iki ayrı oluşumdur (Özden, 2001: 8-9).

Yerel yönetim ya da yerinden yönetim, Yönetim Biliminde “âdem-i merkeziyet” olarak bilinen bir kavramdır. Âdem-i Merkeziyetin başlıca iki türü bulunmaktadır. İlk tür âdem-i merkeziyet, merkezdeki kuruluşların merkezden uzakta bulunan bir örgüte, belli işlevleri yerine getirmelerine yetecek oranda yetkiyi, kendi organlarınca kullanmak üzerine devretmeleri anlamına gelen “yetki genişliği”dir. İkinci tür âdem-i merkeziyetçilik ise, yasalar uyarınca oluşturulmuş yönetim organlarının yasaların belirlediği tüzel, siyasal ve akçal bazı yetkilerle donatılmalarını içeren gerçek anlamda “yerel yönetim”dir (Ertan, 2005).

Yerel Yönetim kavramından, “yerel bir topluluktaki bireylerin ortak gereksinimlerini karşılayan, kamu mal ve hizmetlerini sağlayan, yerel halkın kendi seçtiği organlarca yönetilen kurumlar” anlaşılmaktadır. Bu şekil bir yönetim birimi ile amaçlanan, kişilerin kamu mal ve hizmetlerinin üretimi ve tüketiminde özgür olmaları, etkinliğin sağlanması ve demokrasinin özümsemesidir (Özden, 2001: 9).

Yerel Yönetimler, demokrasinin tabandan tavana doğru yapılanması işlevi gören kurumlardır. Yerel Yönetimlerin halkın yönetime iştirakini sağlayan ve halka kendini yönetme becerisini aşıl原因an en önemli kuruluşlar olmalarının yanında, demokrasinin en etkin bir şekilde hayata geçirildiği kuruluşlardır. Yerel Yönetimle demokrasiyi, etkin işlevsel etkileşimiyle bir noktada buluşturan, temsil ve katılma kurumlarıdır. Çünkü yerel düzeyde yönetilenlerle yönetenler arasında mekânsal ve toplumsal mesafe çok kısa olmaktadır. Bu da demokrasi kuramının öngördüğü hem gerçek bir seçme sürecinin hem de etkili bir halk denetiminin gerçekleşmesini sağlamaktadır (Çitçi, 1996: 5-6).

Demokrasi kavramının temel gerekleri olan halk katılımı, çoğunluk ilkesi ve seçmenlere karşı hesap verme sorumluluğu gibi özelliklerin yerel yönetimlerde gerçekleşmesi daha

basittir. Katılma, yerel yönetimlerde ulusal düzeye oranla daha kesif ve aracısızdır (Pustu, 2005: 124).

Yerel yönetimlerle demokrasi arasındaki bağlar çok güçlüdür. Kemal Görmez'e göre yerel yönetimler insanın özgürleştirilmesinde, kurumların demokratik yönetime yatkınlığı ile demokrasinin yaşanabilmesinde ve insanların demokratik eğitim kazanmasında birincil kuruluşlardır (Görmez, 1997a: 62). Hill'e göre de; yerel yönetimler demokrasinin temel eğitim kurumlarıdır ve yerel yönetimlerin demokratik kuruluşlar olarak gelişmesi demokrasinin gelişmesine paraleldir (Pustu, 2005: 124). Yerel yönetimlerde demokratik kültürün gelişmesi ve yerleşmesi, demokrasinin temel dayanağını meydana getirmektedir. Ancak mevcut sistem demokratik nitelik arz etmiyorsa, yerel yönetim-demokrasi ilişkisinden bahsedilemez. Bu yüzden sistemin demokratik olması zorunludur ve bunun yerel yönetimlerle birlikte işlemesi gerekmektedir(Pustu, 2005: 125).

Yerel yönetim ve demokrasi ilişkileri konusunda tarihsel olarak üç temel görüşle karşılaşılmaktadır:

- Demokrasi geleneksel, yerel ve doğrudan “kendi kendini yönetmenin” kendisidir; yani ancak yerel olan demokrasiden söz edilir diyen görüş (J.T. Smith);
- Demokrasi yerel yönetimle mutabık olamaz, çünkü demokrasinin çoğunluk yönetimi, eşitlik, tekdüzelik gibi temel ilkeleri, yerel yönetimin dar görüşlü, farklı ve çeşitli-potansiyel olarak oligarşik ve bozulabilen- taleplerini içinde barındıramaz diyen görüş (Langrod, Moulin);
- Demokrasi ve – özgürlük sağlayıcı, halkın söz sahipliğini, yerel katılımı ve siyasal eğitimi getirici nitelikler ile – yerel yönetimler zorunlu ve kaçınılmaz ilişki ve iç içelik halindedir diyen görüş (J.S. Mill).

Yerel yönetim ve demokrasi ilişkisi konusuna değinen diğer bazı düşünürler, oldukça yaygın atıfta bulunulan birtakım görüşler sunmuşlardır. Bu düşünürlerden **Tocqueville** yerel yönetim için; “*Beledi kuruluşlar özgür ulusların gerçek gücünü oluşturur. İlkokullar bilim için ne ise, kent toplantıları da özgürlük için aynı şeydir: Bu toplantılar halkın özgürlüğe ulaşabilmesini sağlar, insanlara onu nasıl kullanabileceklerini ve ondan nasıl yararlanacaklarını öğretir. Bir millet özgür bir yönetim kurabilir, fakat*

beledi kuruluşlar olmaksızın özgürlüğün ruhuna sahip olamaz” derken, **Bryce** yerel yönetim uygulamasını “*En iyi demokrasi okulu ve onun başarısında en iyi güvence*” olarak görmektedir. **Hayek** ise; “*Yerel halka olduğu kadar, onların gelecekteki liderlerine de siyasal bir eğitim okulu işlevi gören yerel yönetimin yaygın olmadığı hiçbir yerde demokrasinin iyi işlediği görülmemiştir*” söylemektedir (Yıldırım, 1990: 9–10). **Hegel** de “*Hukuk Felsefesi*” isimli eserinde yerel yönetimlerin, sivil toplumun bir parçası olduğu ve yerel özerkliğin devlet müdahalesine karşı titizlikle korunması gerektiğini belirtmiştir (Bayrakçı, 2002: 92).

Yukarıda da değinildiği gibi bütün tartışmalar yerel yönetim-demokrasi ekseninde gerçekleşmektedir. Yerel yönetimler demokrasinin çekirdeği şeklinde tanımlamak mümkündür. Bunun nedenleri, liberal yaklaşımın yerel yönetimleri özgürlük, eşitlik, katılma, sorumluluk gibi demokratik değerlerle temellendirmesinden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, ulus düzeyinde değil de, daha küçük birimlerde - kent düzeyinde- örgütlenmeler olarak yerel yönetimlerin hizmet götürdükleri bireylere görelilik olarak daha yakın kurumlar olmasından dolayı, demokrasinin bu yapı taşlarının daha rahat uygulanabilmesi açısından daha uygun örgütlenmeler olduğu görülmektedir. Yerel yönetimler, kendi demokratik niteliği ile ulusal sistemin demokratikleşmesini ve özgürleşmesini sağlamaktadır (Çitçi, 1999: 233). Yerel yönetimlerin demokratikleşme açısından getirdiği en önemli özellik, insanların bir araya toplanıp bir şeyleri tartışabilme ve birilerini temsilci olarak seçebilme yeteneğinin geliştirilmesidir (Ortaylı, 1999: 107). Bununla birlikte yerel yönetimler vasıtasıyla insanlar kendi işlerini yapabilmekte, böylece kendilerini yönetebilmekte ve siyasal eğitimlerini alıp, demokratik yönetimi de öğrenmektedirler (Güler, 1999: 136).

Demokratikleşme süreci ile yerel yönetimler arasındaki direkt ilişki su götürmez bir gerçektir. Yerel yönetimler sadece seçmenlerin yetiştirilmesi ya da demokrasi bilinci kazandırmakla kalmaz, bunun yanında siyaset liderlerini de yetiştirirler. Batı da Jacques Chirac, Willy Brant, Ronald Reagan gibi birçok devlet adamı yerel yönetimlerden yetişerek gelmiştir. Bu yüzden birçok düşünür, halkın ve önderlerin siyasal eğitimine yapmış olduğu katkıdan ötürü, yerel yönetimleri, “demokrasi okulu” olarak tanımlamaktadır (Keleş, 1995: 252). Ülkemizden de buna çok iyi bir örnek verebiliriz. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 1994 yılı yerel seçimlerinde İstanbul Büyükşehir

Belediye başkanı olmuş ve siyaset basamaklarını buradan tırmanmaya başlamıştır. Günümüzde Başbakanlık görevini sürdüren Erdoğan örneği, yerel yönetimlerin “demokrasi ilkokulu” tanımlamasını desteklemektedir.

Yerel yönetimler iki temel işlevi yerine getirir. Bunlardan birincisi, yerel yönetimler yoluyla kamusal hizmetlerin sunulmasında etkinliğin ve verimliliğin artırılmasıdır. Yerel yönetimler, halka doğrudan ve ucuz hizmetleri sunabilen ve halk katılımına imkân veren yönetsel birimler olarak görülmektedir. İkinci olarak demokratik sistemi kurumsallaştırmaktır. Buradan hareketle yerel yönetimlerin hem yöre halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan idari birimler hem de ulusal bazda demokratikleşme sürecini besleyen siyasal birimler olarak tanımlayabiliriz (Özden, 2001: 61).

Yerel yönetimler, sahip oldukları güç ve yetkiyi merkezden yerel birimlere aktararak özgürlüğün gelişimine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda yerel yönetimler eşitliği sağlamak için siyasal makamlara ulaşmayı ve yurttaşların kendi yaşamlarını yönetebilmeleri için gerekli katılım imkânlarını tesis etme yoluyla bunu gerçekleştirmektedir. Bununla birlikte oy kullanma, referandum ve farklı katılma yöntemleri, dernek, birlik oluşturma ve diğer temel hak ve özgürlükleri kullanmasına fırsat verme yolları ile bireyin siyasal açıdan yetişmesine destek vererek, eşitliğin gelişmesini sağlamaktadır (Yıldırım, 1990: 35). Bireyler yerel yönetimler vasıtasıyla oy vererek ya da bu birimlerde görev alarak, aday olarak siyasal eğitimlerini de sağlarlar.

Yerinden yönetim ilkesi, yurttaşların ihtiyaçlarının yaşadıkları yerlerde örgütlenen bir siyasal kurum tarafından sağlanmasını içerir. Bu örgütün organlarını, o beldede yaşayan halk seçer. Bu yüzden yerel yönetim ve katılım kavramları yakın ilişkiye sahiptir. Çağdaş devlet sistemlerinde bu ilke mümkün mertebe kullanılarak, yönetimin halka yakınlaşması sağlanır. Böylece yurttaşa en yakın düzeyde, yönetsel kararlara katılma olanağı ortaya çıkar. Yerel politikaların oluşmasına yönelik katılım, genel siyasal katılma olarak görülmelidir (Çukurçayır, 2008: 28).

Yerel yönetimler demokrasilerin vücut bulabildiği demokratik siyasi kültürün oluşması ve kurumsallaşmasında genel itibariyle önemli işleve sahip oldukları ve demokrasinin yerel düzeyden başlayarak geliştiği kabul edilmektedir. Vatandaşa en yakın ve en alt

düzyeyde ki yönetim birimleri olan yerel yönetimlere ilişkin uygulamalar ve süreçlerin demokratikleşmeye iki şekilde katkıda bulunduğu bilinmektedir. Birincisi siyasal toplumsallaşma, yani genel siyasal tutum, inanç, fikir, değer ve davranışların benimsenmesi ve demokratik rejim için zorunlu davranışları gösterecek vatandaş biçiminin eğitilmesi sürecinde oynadıkları roldür. Bu yönüyle yerel yönetimler demokrasinin eğitim kuruluşu şeklinde yorumlanabilir. İkinci olarak demokratik siyasal kültürün oluşması ve işlerlik kazanmasına yaptığı katkıdır (Dursun, 2008: 86).

Genel olarak kent-siyaset ilişkisi yerel yönetimler kavramı üzerinden açıklanmaktadır. Yerel yönetim düşüncesi, vatandaşa en yakın yönetsel birimler olması, katılma kavramı, demokrasi okulu nitelikleri ve yerel düzeyde demokrasinin daha kolay kurumsallaşabilmesi gibi etmenler yerel yönetimleri kent-siyaset ilişkilerinin açıklanmasında önemli ve öncelikli kavram haline getirmektedir. Bundan dolayı kent-siyaset ilişkisinin tarihi de yerel yönetimlerin tarihi şeklinde açıklanacaktır.

Kent-siyaset ilişkisi Batı toplumları ile doğu toplumlarında farklı boyutlar ve süreçlerde gerçekleşmiştir. Bu ilişkileri yerel yönetim geleneğinin gelişmesi anlamında incelendiğinden dolayı daha çok Batı orijinli yaklaşımlar literatürde daha fazla yer almaktadır. Batı toplumlarında özellikle 10.yy ile 13.yy arasında görülen komün hareketi yerel yönetimlerin ilk örneği sayılabilir. Bununla birlikte 19.yy sonundan itibaren liberal yaklaşımlarında etkisiyle yerel yönetim geleneği güçlenmiştir. Bu süreç bizim toplumumuzda Batı'daki gibi gerçekleşmemiş olup, köklü bir yerel yönetim geleneği ile karşılaşılmamaktadır. Ancak yerel yönetim geleneği Batılı tarzda yapılan reformlar çerçevesinde Osmanlı Devletinde Tanzimat döneminde görülmeye başlamış ve nihayetinde günümüzdeki formuna ulaşmıştır.

Yerel yönetimler ve kentlerin ortaya çıkışı arasında ciddi bir bağ bulunmaktadır. Kentlerin ortaya çıkışı Batı Avrupa tarihinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. O zamana gelinceye kadar toplum da hâkim iki etkin düzen vardır: din adamları ve soylular. Kentlerin Avrupa'da kurulmasıyla birlikte orta sınıf, bu iki sınıfın arasındaki yerini alarak toplumsal düzeni tamamlamıştır (Pirenne, 2000: 151). Bu gelişme zamanla birlikte tüccar sınıfın egemen konuma geçmesiyle birlikte günümüzdeki ekonomik ilişkilerin oluşmasına kaynaklık edecektir. Bu süreçte kent ile yerel yönetim ya da komünler arasındaki ilişkinin bilinmesi önemli bir nitelik arz etmektedir (Ertan, 2005).

1050–1350 Yılları arasında Avrupa’da kentleşme, tarihte önemli bir yer tutmaktadır. Bu dönemde çok farklı merkezlerden bir resim yaratıldı ve içinde yaşadığımız günümüzün yerleşim ağı büyük ölçüde bu resmin üzerinde doğdu. Ortaçağ merkezlerinin büyük bölümü yerel yönetim birimleri olarak yaşamını sürdürmektedir(Fransa’da bağımsız 32.000 komün, İtalya’da birleşmiş 8000 komün vardır). Bu birimler sınırlı sayıda olmalarına rağmen yüzeysel olmayan özerklikleriyle ve halkın geleneklerinde ve düş gücünde oynadıkları rolle tanımlanabilmektedir (Benevolo, 1995: 94).

Yerel yönetim geleneğinin tarihi, “komün” geleneğinin tarihidir. Belirli bir mekan üzerinde yaşamını sürdüren bir topluluğun birlikte yaşamaktan kaynaklanan problemlerini çözüme ulaştırmak ve kolektif gereksinimlerini karşılamak amacıyla oluşturulmuş birlikteliklere ya da örgütlere “komün” adı verilmektedir. Komün yerel bir topluluğa kamu hizmetleri sağlayan yönetsel, siyasal ve toplumbilimsel birimlerdir (Keleş, 2006: 20).

Komünlerin tarihi Ortaçağa kadar inmektedir. Bu dönemde, kentsel düzeyde ortaya çıkan bir örgütlenme modeli şeklinde tanımlanabilen komün, yerel yönetim tarihinde önemli bir yer tutmaktadır.”Komün; merkezi devlete karşı, serbestçe bir araya gelmiş grupların özerkliğinin, halkın halk tarafından mümkün en doğrudan yönetiminin, politik olduğu kadar bir toplumsal devrimin sembolü sayılmaktadır” (Bumin, 2010: 53).

Ortaçağ’da komünler, yasama, yürütme ve yargı gücünü ellerinde bulunduran bağımsız birimlerdi. Daha sonraki dönemlerde, mutlak monarşinin burjuvazinin katkılarıyla tarih sahnesinde yerini alarak merkezi devletin ortaya çıkması ile komünlerin yetkileri sınırlandırılmaya başlamış ve özerkliklerini kaybederek bağımsız konumlarını yitirmişlerdir. Günümüzde komün geleneğinin devamı olan belediye yönetim sisteminde, komün geleneğinin köklü etkileri bulunmaktadır.

Ortaçağ komünlerini yaratan, belirli toplu ihtiyaçları gidermek ve yerel kimlikli sorunları çözüme kavuşturmak zorunluluğuydu. Buradan hareketle, komünlerin görevi, kentsel mekân üzerindeki yaşantının belirli bir forma ulaştırılması ve kentsel topluluğun yönetilmesidir. Zaten bu kentsel topluluğun yönetilmesini gerçekleştiren birime belediye adı verilmiştir.

Cambrai'deki komün, Alplerin kuzeyindeki tüm komünlerin en eskisidir. Bu komünde herkes, savaşın eşiğinde aralarında dayanışma kurmaya and içiyordu. Fakat bu komünün başarısı geçici oldu. Psikoposun hıncıyla karşılaşan komün yenilgiye uğratıldı. Bununla birlikte, Cambraillilerin deneyi taklit edilmekte gecikmedi. Cambrai komünün kuruluşunu izleyen yıllarda kuzey Fransa kasabalarının birçoğunda, 1080 dolaylarında St. Quentin'de, 1099'da Beauvis'de 1108–1109 yıllarında Noyon'da, 1115'de Laon'da komünler kuruldu (Pirene, 2000: 126–129). Cambrai komünü dünyadaki ve Fransa'daki komün tarihini yazmış bulunmaktaydı.

Önemli bir hususta demokrasi kavramı ve komün arasındaki ilişkidir. Demokrasi, gerçek anlamıyla, komünlerde doğmuş ve yaşamıştır. Gerçek demokrasi olması itibariyle doğrudan demokrasinin, komün gibi birimler dışında yaşaması ve gelişmesinin imkânı yoktur. Komünler, yerel özgürlüklerin temellerinin atıldığı birimler olmuşlardır. Komün kendi kendini yönetme sanatının günümüze taşıyan, demokrasi, batı demokrasisi ya da temsili demokrasinin temelidir (Ertan, 2005).

Kentlerin özgürleşmesinde, komünlerin kuruluşunun önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Gerçekten de, “komün, bir tür kaldıraç görevi yapmış, 12.yy boyunca burjuvanın, başlangıçta istemeye cesaret edemeyeceği siyasal özgürlüklerin savunucusu olmasını sağlamıştır” (Bumin, 2010: 53).

Komün ve devlet ilişkilerinde komünün güç kaybetmesi, yerel yönetimlerin ortaya çıkışının altyapısını meydana getirmiştir. Ortaçağ malikâne ekonomisinin ya da kendine yeterli birimlerde dönen ekonominin hızla gelişen süreçte geniş ölçekli ticaret ve endüstrileşme ile çöküş sürecine girdiğini görülmektedir. Bu süreçte para ekonomisiyle güçlenen sınıfın(kentsoylular) istekleri de değişmiş ve komün düzeni bu istekleri yerine getiremez olmuştur. Geniş Pazar, değişmeyen kurallara dayalı pazar ekonomisi, özgür ulaşım hakkı, özel vergilerden bağımsızlık gibi istekler ancak modern devlet tarafından yerine getirilebilirdi (Ertan, 2005).

13.Yüzyılın ortalarından başlayarak kentsel gelişmenin zayıfladığı, komünlerin güç kaybettiği ve parçalandığı görülmektedir. Bu duraklamanın nedenleri kısaca şöyle sıralanabilir: Belediyelerle meslekler arasındaki çıkar birliğinin sona ermesi, mali güçlükler, kilisenin hoşnutsuzluğu, kralın komünlerin bağımsızlığını kısıtlama isteği,

yetenekli bir kent oligarşisi (Hamamcı, 1981: 93–94). Bu ve buna benzer sebeplerden ötürü komünler güç kaybetmiştir.

Komünlerin ortadan kalkmaya başlamasıyla, merkezi yönetimin gelişmeye aynı dönemde başladığı görülmektedir. Merkezi yönetim kurumları kente tesir etmiş, kentsel kurumları kendine bağlamıştır. Batı Avrupa'nın birçok yerinde komünlerin teker teker kaybolduğu, 13. yy. ile 16. yy. arasında büyük bir bunalım dönemi geçirdiği ileri sürülmektedir. Bunalım temeli ise ekonomiktir. Merkantalizmin gelişmesi yeni ekonomik sistemin kurumlarını da beraberinde getirmekte, eskilerini tasfiye etmektedir (Hamamcı, 1981: 95).

Komün geleneğinin zayıflamasıyla iktidar aygıtının bu dönemde merkezileşmesinin ve merkezin işlevinin artmasının doğal sonucu olarak merkezin taşra örgütü de gelişmiştir. Uzmanlaşmış ve her alanı kapsamaya çalışan taşra yönetimi, merkezi yönetim aygıtının bir parçası olmuştur. Kentlerde bu merkezileşmenin içine girmiş, eskisinden farklı bir kentsel örgütlenme gerçekleşmiştir. Komünler, genellikle, devletin zayıf olduğu dönemlerde ortaya çıkmış ve gelişmişlerdir (Hamamcı, 1981: 97).

Ortaçağ komünleri, yasama, yürütme ve yargı gücünü de kapsayan gerçek bir bağımsızlığa sahip olmuşlardır. Merkezi devletin gelişmesiyle, zaman içinde bağımsızlıklarını yitirmişler, devletin çizdiği sınırlar ve koyduğu kurallar içinde onun yasalarından kaynaklanan birer yönetim kurumu durumuna gelmişlerdir (Hamamcı, 1981: 7).

Yerel yönetimler, 1600'lü yıllardan 1800'lü yıllara kadar İngiltere ve Fransa'da ve bazı dönemler hariç Almanya'da "ara kurumlar" olarak işlev görmüşlerdir. Bunun en önemli sebebi bu dönemlerde iktidar merkezileşmiş ve ulusal devletin ortaya çıkmasıyla tek egemen güç devlet olmuştur. Bu sırada komünler, güçlerini kaybetmesine ve hatta komün geleneğinin yok olmasına karşın, bir ara kurum olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir (Görmez, 1997a: 28).

Bu dönemde birçok düşünür yerel yönetim konusuna ilgi göstermiş olduğunu görüyoruz. Jhon Stuart Mill yerel yönetimleri, demokratikleşmede önemli ve gerekli kuruluşlar şeklinde görmekte, "halk vergi ödüyorsa, ulusal düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de söz hakkına sahip olmalı" diyerek yerel düzeyde halkın yönetime

katılmasıyla etkin bir yönetimin gerçekleşeceğini belirtmektedir. Ancak aynı dönemde Tolman Smith, yerel yönetimleri demokratik seçim prensibine aykırı, dolayısıyla gereksiz kuruluşlar olarak nitelermektedir (Görmez, 1997a: 31).

Tocqueville de Mill'in görüşüne benzer bir düşünce dile getirerek yerel yönetimlere demokrasinin okulu demektedir. Amerikan devriminde halk egemenliği ilkesinin yerel yönetimlerden çıktığını ve oradan devleti etkilediğini söyleyen Tocqueville, demokrasinin tabandan tavana doğru gelişeceğini bunda da yerel yönetimlerin çok önemli olduğunu belirtmiştir (Görmez, 1997a: 32).

Daha sonra, Fransa'da Fustel de Coulanges ve Henri Pirenne, İngiltere'de Sidney ve Beatrice Webb, Almanya'da Max Weber gibi fikir adamları, belediye reformu ile ilgilenmiştir. Bu düşünürlerin etkisiyle, özellikle 20.yüzyılın ikinci yarısı, yerel yönetimlerin altın çağı olarak değerlendirme yapmak mümkündür. Öyle ki, bu dönemde yerel yönetimler kendi kendilerini finanse edip, mahalli halka merkezi hükümetlerin sunduğundan daha fazla hizmet sunmuşlardır (Görmez, 1997a: 32-33).

Günümüz ise yerel yönetimlerin, genellikle merkezi kontrolden kurtuluş ve parasal özerklik arayışlarının yoğun olarak tartışıldığı dönem olma özelliğini taşımaktadır. Bu dönemde, yerelleşme çabaları sadece Avrupa ve Amerika ile sınırlı kalmayıp bütün dünyaya yayılmaya başlamıştır (Görmez, 1997a: 37).

20.Yüzyıla doğru yerel yönetimler, yönetsel bölünüşte, temel yönetim birimleri olmuştur. Bu süreçte, belediyeler devletin bir parçası değil, sivil toplumun bir parçası olarak etkinlik göstermeye başlamışlardır. Belediye özerkliğinin çok geliştiği bu dönemde, belediyeler yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayıp ve aynı zamanda demokratik gelişmenin hızlanmasına yardımcı olan kuruluşlar olarak varlığını devam ettirmişlerdir. 20.Yüzyılın başından itibaren, bu gelişmenin istikamet değiştirdiği ve yerel yönetimlerin yapısının farklılaştığı görülmektedir. 20.Yüzyılın başlangıcında belediyeler, merkezi yönetimin bir parçası olarak zorunludur fikri hâkim olmaya başlamıştır (Görmez, 1997a: 31).

1.2.2. Kentsel Siyaset Kavramı

Günümüzdeki toplumların büyük bölümü kent toplumu niteliğini taşımaktadır. Geçiş toplumlarında ise kentler birçok açıdan belirleyici olma özelliği göstermektedir.

Kentler, yerel ve genel anlamda siyasal değerlerin, biçimlerin, fikirlerin doğduğu yerlerdir. Özellikle metropol kentler, ticaret, sanat, kültür gibi alanlarda olduğu gibi siyaset alanında da öncü konumdadırlar (Bal, 2008: 244).

Kentsel Siyaset kavramı, dar ve geniş anlamda olmak üzere iki şekilde kullanılmaktadır. Dar anlamda yerel alandaki karar alma süreçlerini ve ilişkili konular kentsel siyaset olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamda ise, kentleşme sürecini ve yerel birimleri ilgilendiren bütün etkinlikler ve politikalar Kentsel Siyaset olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, kırsal ve kentsel alanlarla ilgili konular, yerel yönetimlerle devlet arasındaki ilişkiler, yerel seçimler ve siyasal erki elde etmek isteyen güçlerin yerel düzeydeki güç odaklarıyla devlet arasındaki çelişkileri ile çevre duyarlılığı kentsel siyaset içinde değerlendirilmektedir (Keleş, 2006: 107). Siyaset, kısaca, mal ve hizmetlerle, maddi ve manevi değer ve çıkarların, bir üstün erk tarafından paylaşılması ve bu üstün erki ele geçirme çabası olarak anlamını ifade ettiğinden ötürü; kentsel siyaset de, bu değerlerin kentsel alanları ve kentleşmeyi etkileyecek biçimde bölüştürülmesini anlatmaktadır (Keleş, 2006: 108).

Kentsel Siyaset terimi, kentsel alanlarda belediyelerin yönetimine ilişkin siyasi faaliyetler şeklinde tanımlanabilmektedir. Belediyelerin yönetimiyle alakalı gerçekleştirilen kentsel siyaset ve ulusal bağlamda yapılan kentsel siyasetin birbirlerini dışlayan faaliyet alanları olarak tanımlanması ve birbirinden keskin ve açık bir şekilde ayrılması pratikte mümkün olmamakla birlikte, kentsel siyaset terimi hem ulusal meclise yönelik yerel düzeyde yürütülen siyasi faaliyetler hem de kentsel alanlarda belediyelere yönelik siyasi eylemler şeklinde kullanılabilir (Kurtoğlu, 2004: 20).

Farklı bir çalışmada da kentsel siyaset, kentsel kamu politikaları arasında bağ kurulmakta ve bazı sorular sorulmaktadır:

- Kentsel hangi kararlar, hangi nedenlerle alınıyor?
- Bu kararlar sonucunda kazanan ve kaybeden kim?
- Para nasıl bir rol oynuyor?
- Kamu politikalarının etkileri nelerdir?
- Kentsel politikalar nasıl bir değerlendirmeye konu olabilir?

Sorulardan da anlaşılacağı üzere kentsel siyaset daha çok karar alma ve bu kararların kamusal anlamda neyi ifade ettiği ile alakalıdır.

Almanya’da gerçekleştirilen bir çalışmada kentsel yerel siyaset(kommunal politik) birçok açıdan değerlendirilmektedir. Yerel yönetimin tarihi, gelişme süreci, yerel araştırmalar, yerel yönetimler ve AB ilişkileri, özerklik, köy politikaları, bölgesel politikalar, kentsel rejimler, finansal sorunlar, yerel demokrasi, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, istihdam sorunları, enerji sorunlarıyla birlikte gençler ve kadınlara ilişkin çok sayıda konu bu kavramın içerisinde sayılmaktadır (Çukurçayır, 2008: 23).

Gelişmiş Batılı kapitalist ülkelerde kentsel siyaset kavramı hem dar hem geniş anlamıyla kullanılmakta ve bu kavram içerisinde şunlar yer almaktadır:

- Kent yönetimlerinin akçal bunalımları,
- Kiracılar, tüketiciler ve işçi sendikalarının yürütülen toplumsal hareketler,
- Kentlerin yenilenmesine ve planlı gelişmesine ilişkin siyasal sorunlar,
- Yerel ve özeysel erk odaklarıyla arasındaki ilişkiler ve
- Çevre sorunlarının çeşitli yönleri ele alınmaktadır.

Ancak bunlar Keleş’e göre gelişmiş toplumlarda geçerliydi. Bunun en önemli nedeni ise kentsel siyasetin gelişmiş ülkelerde kurumsallaşmış olmasıdır. Üçüncü dünya ülkelerinde ise kentsel siyaset farklı konuları içermektedir. Bunu ortaya çıkaran birçok sebep mevcuttur: köklü bir kent tarihinin olmaması, yerel yönetimlerin özerk olmaması ve merkeze aşırı bağımlılık, otoriter rejimlerin bulunması ve ya demokrasinin yeterli düzeye ulaşamamış olması ve kaynak dağılımının merkezden gerçekleşmesi. Böylece bu toplumlarda kentsel siyaset kavramı daha çok şu konularla ilgilenmektedir (Keleş, 2006: 109–110):

- Hızlı, dengesiz ve sağlıksız kentleşme,
- Gecekondu ve ya bu şekil yerleşim alanlarının artması ve onu getirmiş olduğu altyapı ve maddi sıkıntılar,
- Kentleşen yığınların “siyasal katılma” isteklerinin artması,
- Kırsal alanlarla kentler ve çeşitli coğrafi bölgelerin kendi arasındaki dengesizlikler,

- “Marjinal kesim” denen yeni kentli yığınların ortaya çıkardığı siyasal istikrarsızlıklar,
- Çevre değerlerinin yozlaştırılması, çevre koşullarının insan ve çevre sağlığı için tehlikeli ölçülerde bozulması,
- Kentsel dönüşüm çabalarının sonucu olarak ortaya çıkan rant paylaşımı sorunları.

Kentsel Siyaset kavramına yönelik özgün yorumlardan biri de Manuel Castells’in fikirleri olmuştur. **Castells’e** göre gelişmiş batılı kapitalist toplumların en önemli toplumsal ve siyasal sorunlarının başında kent sorunu ve çevre sorunu gelmektedir. Bu alanda doğan hareketlerin, çevre, yaşam kalitesi, konut sorunu, kentsel ulaşım gibi konular gündeme gelmekte, bundan dolayı kent sorunsalı sosyal ve siyasal etmenler çerçevesinde tartışma düzlemine oturmaktadır. Bununla birlikte kent ve çevre sorunları hükümet ideolojilerinin merkezinde yer almaktadır. Aslında kent sorununu Castells, *bütün toplumsal grupların ortak sorunu* şeklinde tanımlamaktadır. Bunun temel nedeni kent yaşam alanıdır ve bu alanda konut, eğitim, sağlık, kültür, ticaret, ulaşım gibi hayati ihtiyaçlar karşılanır ve bu da bütün toplumu ilgilendirmektedir. Castells devletin kente kapitalist sınıf lehine müdahale ettiğini de ifade etmektedir (Castells, 1997: 11–14).

Kentsel Siyaset, kentleşme sürecini ve kentsel birimleri ilgilendiren etkinlikler ve politikaları kapsayan bir kavramdır. Burada bu kavram yerel seçim boyutu ile ele alınacaktır. Yerel yönetimler hem demokrasinin yerleşmesi hem de vatandaşa en yakın birimler olması ve bu yüzden de vatandaşlara hizmet sunması dolayısıyla kentsel siyasetin en temel ögesi konumundadır. Yerel seçimler de, demokrasinin gelişmesi, halk katılımının üst düzeyde sağlanması, kamuoyunun yerel düzeyde oluşması ve yerel erki oluşturması sebebiyle kentsel siyaset kavramı içinde önemli bir alanı oluşturmaktadır. Bunlardan ötürü kentsel siyaset kavramı, yerel erki yani belediye başkanlığını elde etmek için gösterilen politik faaliyetler olarak değerlendirilmektedir.

Günümüz temsili demokrasileri için en önemli şart seçimlerle oluşan temsili kurulların varlığı, özgür adil ve belli aralıklarla tekrarlanan seçimlerin yapılması, geniş anlamda ifade özgürlüğünün sağlanmış olması, çoğunluğun ülkeyi idare etmesi prensibi, azınlık haklarının sigorta altına alınmış olması, farklı bilgi kaynaklarına ulaşım imkânlarının bulunması, demokratik siyasi kurumların bağımsızlığı ile vatandaşların demokratik siyasal süreçlere katılımı öncelikle yerel düzeyde ve yerel yönetimler vasıtasıyla

gerçekleşebilme fırsatı bulmaktadır. Örnek vermek gerekirse; seçimle meydana gelen görevlilerden oluşan temsili kurulların varlığı, ilk olarak yerel düzeyde gerçekleşmiş daha sonraları ulusal düzeyde tesis edilebilmiştir. Kendi tarihimizi incelediğimizde de bu şekilde bir süreç karşımıza çıkmakta, ilk olarak seçim deneyimi Muhasıllık Meclislerinde yapılmakta, daha sonra ise Meclis-i Mebusan seçimi yapılmıştır (Dursun, 2008: 82).

Bireyler içinde buldukları yerel bölgenin yönetilmesinden doğrudan etkilenmekte, takip edilen olumlu ve olumsuz politikaların sonuçlarına maruz kalmaktadır. Ulusal düzeydeki politikalarla karşılaştırıldığında yerel nitelikli karar ve uygulamalardan etkilenen bireylerin yerel nitelik taşıyanlar içerisinde bir tercih ihtiyacı duyması ve yerel siyasi kararları etkilemek için birtakım girişimlerde bulunması doğal karşılanır. Bu yüzden yerel düzeydeki seçime ilişkin süreçlerin demokratik siyasal kültürün oluşmasında ulusal niteliktekilerden daha fazla fonksiyona sahip olduğu görülmektedir. Kısaca halk ilk olarak yerel düzeyde seçimle karşılaşmakta ve seçime ilişkin süreçlerin demokratik siyasal kültürün oluşmasında etkili olmaktadır. Yerel düzeyde seçime hazırlık, adayların belirlenmesi, seçim kampanyaları, seçim sonrasındaki ilişkiler, seçimle belirlenen temsilcilerle sürekli etkileşim halinde bulunma, vaatler hatırlatma, hesap sorma, talep ve istekler gibi birçok konu demokratik siyasal kültürün oluşması ve yerleşmesinde önemli uygulamalardır (Dursun, 2008: 82–83).

Ülkemizde de yeni kamu yönetimi anlayışının ortaya çıkması, sivil toplum ve katılım anlayışında gözlenen değişim ve iletişim araçlarının gelişmesi, kentsel siyasetteki aktörleri ve kent düzeyinde oluşan kamuoyunu da etkilemiştir. Vatandaş, değişik kanallardan bilgi alabilmekte, yerel aktörler bu kanalları kullanarak vatandaşla etkileşime geçebilmekte ve kamuoyunu oluşturabilmektedir. Bu değişim, seçmen davranışına da yansımakta ve genel seçimlerle yerel seçimlerdeki seçmen davranışları bakımından farklılaşmalara sebep olmaktadır. Vatandaş seçmen sıfatıyla yerel ve genel seçimlerde bazen farklı nedenlerden hareketle oy verme davranışı sergilemektedir. Bu farklılaşmanın nedenleri, yerel gereksinimlerin toplumun genelinden farklılaşması, yerel aktörlerin vatandaşları yerel ihtiyaçlar doğrultusunda etkilemek istemesi, yerel düzeyde halkla diyalogun daha rahat olması, adayın kişisel niteliklerinin genel seçimlere göre daha önemli olması gelmektedir (Görmez ve Sancak, 2009: 272).

Kentsel Siyaset kavramının burada kent düzeyinde gerçekleştirilen bir iktidar mücadelesidir. Bu açıdan bakıldığında kentsel siyaset hem kente ilişkin kararları hem de genel siyaseti ilgilendirmektedir. Zaten yerel düzeyde demokrasinin kurumsallaşması geneli olumlu bir şekilde etkileyeceği, genel düzeyde demokrasi olmadan yerel düzeyde demokrasiden bahsedilemeyeceği bilinmektedir.

Buradan yola çıkarsak mekânsal değişkenlerin oy verme davranışı üzerindeki etkisini inceleyen araştırmacılara göre seçim zamanında oy verme davranışıyla mahalle etkisi, yerel etki ve bölgesel etki gibi coğrafi değişkenler arasında güçlü bağlar mevcuttur. Fakat bu konunun akademik camia da hala tartışılmaktadır. Yerel seçimleri kendi başına bir araştırma konusu kabul edenler olduğu gibi bunun tam tersini düşünen akademisyenlerde bulunmaktadır (Altan, 2005).

Bazı düşünürlere göre yerel seçimleri ulusal seçimlerin bir parçası şeklinde değerlendirmek gerekir. Newton'a göre yerel etkenler yerel seçim üzerinde fazla bir etkiye sahip değildir. Yerel seçimler genel olarak ulusal politik fikirler tarafından belirlenir. **Stewart**'a göre *yerel seçimler ondan sonra yapılacak genel seçimler için kamuoyu yoklaması* niteliğindedir. Türkiye'de de bu fikri destekleyenler vardır. Mesela **Çitçi**'ye göre *yerel seçimlerde seçmenlerin büyük çoğunluğu ulusal siyasi tercihleri doğrultusunda hareket etmektedirler*(Görmez ve Sancak, 2009: 275).

Buna karşın yerel seçimleri ulusal seçimlerden ayıran görüşlerde vardır. Bunların temel dayanak noktaları ise yerel seçimler ve genel seçimlerin birbirlerinden öncelikli olmaları değil, daha çok yerel seçimlerin genel seçimlere oranla daha bağımsız düşünülmesidir. Öncelikle yerel seçimlerde seçmenle adaylar arasındaki ilişki yakınlık sebebiyle yüz yüzedir. Bu ilişkinin neticesinde, hem belediye meclis üye adaylarının hem de seçilmiş olan meclis üyelerinin seçmenleriyle milletvekili ve ya milletvekili adaylarına oranla daha aracısız ve yoğundur (Görmez ve Sancak, 2009: 275). Kentsel siyaset açısından değerlendirecek olursak yerel seçimlerde bireyler kendilerini doğrudan ilgilendiren hizmetlerden ötürü oy verme davranışı ulusal siyasetteki oy verme davranışlarıyla farklı olmaktadır.

1.2.3. Kentsel Siyasette Kuramsal Yaklaşımlar

Kentsel Siyasette dört çeşit kuramsal yaklaşım bulunmaktadır. Bunlar:

1. İşlevcilik,
2. Görgül Araştırmalar,
3. Liberal Çoğulculuk,
4. Marxçı yaklaşımlar.

1.2.3.1. İşlevci Yaklaşım

İşlevciliğe göre çeşitli işlevlerin birbirlerini zorunlu hale getirmesiyle türlü paradokslar çözüme ulaşır. Bu yaklaşımın Robert Park, Louis Wirth, Amos Hawley gibi temsilcileri, 1920'lerde ortaya çıkan Chicago Okuluna mensuptur. Bu okula göre, kent ve kentleşme bir toplumsal maliyet oluşturur. Kentlerin büyümesinden doğan bu problemlerin çözülebilir olduğu varsayılır. Bu amaçla, ABD'de kent yönetiminde yeniden yapılandırma ve İngiltere'de kent planlaması akımları ortaya çıkmış, bunlar sayesinde fiziksel ve toplumsal çevrenin kontrol edilebileceğine ilişkin optimist bir davranış sergilenmiştir. Bireyin eylemlerini çevreyi şekillendirdiğini kabul eden bu yaklaşım hala dar kapsamlı olarak görülmektedir. Bugün Kentsel Siyasette önemli olan yaklaşım, türlü çıkar grupları arasındaki ilişkilerin kentin, konut, arsa, altyapı ve planlama politikalarını nasıl etkilediğini görebilmektir (Keleş, 2006: 115).

1.2.3.2. Görgül Araştırmalar

Görgül Araştırmalara göre, kent yaşamı uygulamalı araştırmalara konu olur. Bu yaklaşımın temsilcileri olan Oscar Lewis, Richard Dewey gibi araştırmacılar Avrupa'da çoğu kentin tasvirini gerçekleştirmişlerdir ancak kuramsal bir temele oturtulmayan bu araştırmalar eksik kalmıştır. Bu yaklaşım, işlevselciliğin istatistiksel modellerle yaptığını, coğrafi ve antropolojik yönleri ağırlıkta olan monografilerle yapmaya çalıştığından Manuel Castells, nicellikten nitelliğe geçildiğini, bunun da nicel amprizmin yerini poetic bir amprizmin almış olduğuna dikkat çekmiştir (Keleş, 2006: 116).

1.2.3.3. Liberal Çoğulculuk

Liberal Çoğulculuk, politik gücün günümüzde birçok toplumsal kesim tarafından paylaşıldığını ileri sürer. Kentsel siyasette, kent, kentleşme, kent yönetimi gibi konuların açıklanmasında siyasal erk ve karar verme gibi kavramların her birini kullanır

ancak bunların bağımsız bir değişken olarak ele alınmasını anlatır. Amerikan siyasal bilimcilerce geliştirilen yeni bir akımdır. Buna göre, kentin örgütlenmesi siyasal bir süreç olup, bu süreci belirleyen birçok aktör mevcuttur. Bunun en iyi izah eden siyaset bilimci, Norton Long olup 1957’de “Oyunlar Ekolojisi Olarak Yerel Topluluk” adlı bir çalıma yayımlamıştır. Küçük bir mekân üzerinde çok sayıda oyun oynanmakta olup, her oyunun oyuncuları özel amaçlarını gerçekleştirmek için diğer oyunların oyuncularını kullanabilirler. Yerel önderler ise bu oyunlarda birleşme ve işbirliği yapılmasını sağlar. Tıpkı bir orkestra şefi benzerler. Scott Greer ise bu oyunda yerel yönetimlerin, burjuvazinin yönetim kurulu, siyasetçileri de özel kesimin kaynaklarını denetleyen kiralık maşalar olduğunu dile getirmiştir. Bu görüşe katılan diğer araştırmacılar, erkin oluşumunda yerel düzeyde ast-üst ilişkisine dayalı bir yapı olmadığını ve iş çevrelerinin de çıkar odakları ekseninde toplandıklarını eklerler. Liberal çoğulculuk yaklaşımı da bu aktörleri betimlemekten ileriye gidemediği ve bunları sınıfsal bir çerçeveye oturtamadığı için eleştirilmektedir. Bu eksik yönüyle toplumbilimde genel yasalara varmaya olanak veren bir çözümleme olamamıştır (Keleş, 2006: 116-118).

1.2.3.4. Marxçı Yaklaşımlar

Marxçı Yaklaşımları 1960’dan öncesi ve 1960’dan sonrası olarak iki şekilde incelemek gerekmektedir. Genel itibariyle Marxçı yaklaşım kentin ikili bir işlev yerine getirdiğini söyler. Kente, bir yandan bireylerin özgürlüklerini arttıran ve köylülükten kurtaran, diğer yandan yoksulluğa sebep olan, bozulma ve toplumsal çözülmeye yol açan, siyasal patlamaların yaşandığı bir yer olarak bakılmaktadır. ABD ve İngiltere’de fabrika kentleri, bahçe kent ve günümüzdeki çevreci akımlardan bir kısmı bu yaklaşımda sorunları çözmeye yönelik örneklerdir. Bazı liberaller de Marxçı düşünce gibi sanayi kentlerini toplumsal düzeni tehdit edici bir faktör olarak görmüşlerdir. 1960’lardan sonra bu tip tartışmalar gündemdedir. David Harvey, “Toplumsal Adalet ve Kent” adlı çalışmasında, kapitalist ülkelerin kentlerdeki kaynakların eşit şekilde paylaşılmasından dolayı kentte çatışmalar olacağını vurgulamıştır. Avrupa ve özellikle Fransa’da bir dizi düşünür kent ve kentleşmenin burjuvazi ve toplumsal çatışmalar için büyük politik anlamlar taşıdığını söyleyen Marxçı bir yaklaşım kurmaya çalışmışlardır. Bu düşünürler arasında Manuel Castells, Henri Fevevre, Mehl ve F.

Godard sayılabilir. Kapitalist ülkelerde kurulan bu yeni Marxçı akım şunları içermektedir:

- Kentsel sistem, emeğin, tüketim yoluyla yeniden üretilmesi sürecinin bir işlevidir.
- Kentsel toplumsal hareketlerin ortaya çıkmasında, siyasal örgütler önemli bir rol oynarlar.
- Kolektif tüketim konusu olan kent hizmetleri, siyasallaştırmaya uygun konulardır.

Marxçı Kentsel Siyaset yaklaşımı, kentle siyasal erk arasındaki ilişkileri açıklamanın ve bu ilişkilerin toplumsal sınıflar çerçevesinde değerlendirildiklerinde bir anlam kazanması yönünden bir takım olumsuzluklarına rağmen kabul görmüştür (Keleş, 2006: 118–121).

1.2.4. Kentsel Siyasetin Aktörleri

Kentsel Siyaset kavramı, kent düzeyinde yapılan bir iktidar mücadelesi şeklinde tanımlanmıştır. Kent çapında yapılan bu mücadele de taraf olanlar, bu mücadeleye etki eden kişiler ve kurumlar vardır. Bunlara Kentsel Siyasetin Aktörleri diyoruz. Kentsel Siyasetin aktörleri şunlardan oluşmaktadır: birey, siyasi parti teşkilatları, sivil toplum kuruluşları ve yerel basın. Bu aktörler kentsel siyasete etki etmekte ve belirleyici olmaktadır.

1.2.4.1. Birey

Siyasetin ve dolayısıyla kentsel siyasetin birincil aktörü bireydir. Siyaset kavramı birey düzeyinde insanın varlığı üzerinde yükselmektedir. İnsanların bazı özellikleri siyaset olgusunun neden bireyler üzerinden yükseldiğini açıklamaktadır. Dursun'a göre bireylerin şu özellikleri siyaset olgusunu yaşatmaktadır:

- Varlığını koruma ve güvenlik içinde yaşama ihtiyacı,
- Daha iyi yaşama arzusu,
- Zıt duygulara sahip olması,
- İktidar arzusu,
- Hürriyet içinde yaşama arzusu (Dursun, 2004: 206–208).

Bireyler seçimlerde oy verirken, vatandaşlık görevini yerine getirmenin yanında siyasal bir davranış da sergilemiş olurlar. Seçimlerde kullanmış oldukları oylar ile getirilen yönetici ve partilerle, bir yandan ülkeyi yönetecek elitleri seçerken, öbür taraftan ülke siyasetine yön verecek, hükümet politikalarını tespit edecek, ülkeyi belli bir siyasi form çerçevesinde değiştirecek bir harekette bulunmuş olmaktadır. Kısacası bireyler bu davranışları ile siyasal gücün, siyasal partiler arasındaki değişimini tespit etmekte ve toplumsal erkin yapısını belirlemektedirler (Arslan, 2007: 23-24).

Bireyin kentsel siyasetin birincil aktörü olmasının en önemli sebebi siyaset olgusunu ortaya çıkaran temel faktörün insanların toplu halde yaşamaları ve bu toplumu bireylerin oluşturmasıdır. İnsanın olmadığı bir yerde siyasetten ve kentten de bahsedilemez. Eğer bireyler tek başlarına ve etkileşim olmaksızın yaşayabilselerdi o zaman ne siyaset ne de kentten bahsedilebilirdi. Bireylerin kentsel siyasetin bir aktörü olarak en basit şekliyle siyaseti icra etmeleri, aday olmaları, seçmen olmaları işlevleri sayılabilir.

1.2.4.2. Siyasi Parti Teşkilatları

Kentsel Siyasetin bir diğer aktörü de siyasal parti teşkilatlarıdır. Siyasal partiler modern toplumun en önemli gereklerinden biri, demokrasinin vazgeçilmez bir parçası ve temel unsuru olarak kabul edilmektedir. Günümüzde hemen hemen bütün toplumlarda siyasal partiler vardır ve bunlar iktidar için yarışmaktadırlar. Bu partilerin örgüt yapıları, ideolojileri, sistem içindeki fonksiyonları, toplumsal tabanları ve faaliyetleri birbirinden farklı olsa da parti kavramı modern toplumların temel özelliklerinden birini oluşturmaktadır (Dursun, 2004: 249). Genellikle siyasal partilerin ortaya çıkışı ve gelişimi genel oy hakkının yayılması ve parlamentoların yetkilerinin artması ile gerçekleşmiştir (Duverger, 1993: 16).

Siyasal Parti kavramı ile alakalı tartışmaların odağını tanım hususu oluşturmaktadır. **Duverger**'e göre siyasal parti, *yurt geneline yayılan örgütlü grupların birleşmesiyle ortaya çıkan bir kurumdur*. **Weber** de ise siyasal partiler, *birleşikliğe yönelik toplumsal ilişkileri, özgür bir biçimde bağımlılığa sokmayı içerirler*. Amacı ise parti liderinin idealini gerçekleştirmek ya da taraftarlarına maddi imkân sağlamak için iktidarı

almaktır. **Aron** partiyi, *düzenli ve devamlı bir örgüt içinde, kişileri iktidar olmak ve iktidarlarını korumak için birleşmesi* olayı olarak görmektedir (Çam, 2005: 418).

Siyasal parti olgusuna ilişkin literatürde çok fazla tanım olmakla birlikte, burada genel bir tanım ortaya koymak gerekmektedir. **Dursun**'a göre siyasal parti, *amacı iktidarı ele geçirmek olan, bu amacı gerçekleştirmek için halkın desteğini alan, sürekli ve ülke düzeyine yayılmış örgüt ağına sahip olan ve bir program etrafında bir araya gelen topluluktur*(Dursun, 2004: 250–252).

Siyasal partiler, iktidarı halk desteği ile ele geçirmek için illerde, ilçelerde, beldelerde ve köylerde teşkilatlar oluştururlar. Kentsel Siyasetin aktörü olan siyasi parti teşkilatları da kent düzeyinde yapılan iktidar mücadelesinin tartışmasız en etkili olanıdır. Siyasi parti teşkilatları gerek kentlerde siyasal kültürün oluşmasında gerekse de aday çıkarma ve grupları mobilize etme yoluyla önemli işlevler görürler. Bu yüzden siyasal partiler kentsel siyasetin etkili bir aktörüdür.

1.2.4.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Sivil toplum kuruluşları, sivil toplumdaki belli ilgi gruplarını temsil etmek için organize olmuş kuruluşlar olarak tanımlayabiliriz. Burada karşımıza çıkan kavram sivil toplum kavramıdır. Bu kavramın tanımı ve yerel yönetimlerle ya da kentsel siyasetle olan alakası, sivil toplum kuruluşlarının neden kentsel siyasetin bir aktörü olduğunu ortaya koymaktadır.

Montesquieu ve **Machiavelli** gibi fikir adamlarınca “*ara yapılar, ara tabaka ya da kuruluşlar*” şeklinde tanımlanan sivil toplum, **Hegel**'e göre “*merkezi devletten bağımsız olarak hareket edebilen, mülkiyet haklarına dayalı ve özünü örgütlenme özgürlüğünün oluşturduğu*” bir olgu olarak ifade etmektedir. **Marx** “*maddi varlık koşulları, tüm tarihin gerçek kaynağı, ocağı ve sahnelenişi*” olarak sivil toplumu görmektedir. **Durkheim**'a göre “*ikincil yapıları*”, **Weber**'e göre ise “*özerk yetkili tüzel kuruluşları*” işaret eder. **Gramsci** ise “*genellikle özel diye anılan organizmalar bütünü ve bir üst yapısal uğrak*” olarak sivil toplumu betimlemektedir (Yıldırım, 1990: 11).

Sivil toplumun oluşması için devletin ve toplumun bir takım özelliklere sahip olması gerekir. Devlet şu iki özelliğe sahip olmalıdır: Birincisi hukuk devleti, ikincisi de sınırlı devlet. Hukuk devleti ilkesiyle devlet toplumsal yaşam alanında kültürel, siyasal ve

iktisadi alanda sivil toplum örgütleri arasında geliyecek olan rekabette taraf olmaması sağlanacaktır. İkinci olarak sınırlı devlet ilkesiyle sivil toplumun faaliyet alanı genişlemiş olacak ve sivil toplum olgusu yaygınlaşacaktır. Bunlarla birlikte toplumun da sivil toplum gelişmesi için şu koşulların sağlanması gerekir: “Toplumsal farklılaşma”, “toplumsal örgütlenme”, “gönüllü birliktelik”, “toplumsal düzeyde otonomileşme” ve “baskı mekanizması oluşturma” şeklinde sayılabilir (Çaha, 2000: 58–61).

Teorik tartışmaları bir kenara bırakacak olursak; insanların değişim, demokratikleşme ve insan haklarının savunulması ve geliştirilmesi sorunları ile daha fazla karşılaşmaları önceden beri var olan sivil toplum kavramına yeni bir güncellik ve önem kazandırmıştır (Yıldırım, 1993: 39).

Yine birçok düşünürre göre belli bir gelişmişlik düzeyine ulaşmış bir sivil toplum yapısı olmadan bir yerde demokrasiden bahsedilemez. Demokrasi ve sivil toplum kavramları aslında iç içe geçmiş iki kavramdır. Bazı düşünürler demokrasi için sivil toplumu olmazsa olmaz bir koşul olarak görmektedirler. Bazı düşünürlerde sivil toplum için demokrasiyi bir önkoşul olarak kabul etmektedirler. Ancak bu iki kavram da birbirlerini tamamlamaktalar ve çağdaş toplumların temel nitelikleri olmaktadır.

Sivil toplum kuruluşları görevlerini yerine getirirken, kar amacı gütmeyen, devletten maddi destek beklemeyen, gerektiğinde kamu görevi üstlenen ve asıl amacı halka hizmet ve halkın temsilciliği yapmak olan ve bağımsız şekilde hareket etme özelliğine sahip olan bir kuruluş niteliğinde değildir (Coşkun, 2006: 7).

Sivil toplum özellikle siyasi perspektiften yaklaşıldığında demokrasilerde yaşanan meşruiyet sorunlarının çözümünde, insan hakları ve hukuk devleti ilkelerinin yerleşmesinde etkili bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal yaşamda piyasa ve devlet arasında bir ara kurum işlevi gören sivil toplum, aynı zamanda ekonomik faaliyetlerde de bulunmaktadır (Selek ve Özer, 2008: 7).

Kentsel siyasetin aktörü olarak sivil toplum kuruluşlarının neyi ifade ettiği çok önemlidir. Öncelikle sivil toplum kuruluşları ile demokrasi arasındaki ilişkinin spesifik niteliği ve sivil toplum kuruluşlarının yerel yönetim olup olmadığı tartışmaları bunu açıklayabilmektedir.

Sivil toplumun ilk kuramcılarında biri olan **Hegel**, “*Hukuk Felsefesi*” isimli eserinde, belediyenin sivil toplumun bir parçasını oluşturduğunu ve devlet müdahalesi tehlikesi karşısında yerel özerkliğin korunması gerektiğini belirtmiş, sivil toplum kuruluşları analizinde yerel yönetim ile diğer özel kurumlar arasında hiçbir ayırım yapmamıştır (Yıldırım, 1990: 11).

Sivil toplum kuruluşları kentlerde hem demokrasinin kurumsallaşmasında hem de siyasal kültürün oluşmasında birincil rol oynarlar. Özellikle hemşeri dernekleri ve düşünce kuruluşları yerel seçimlere çok fazla etki ederler.

1.2.4.4. Yerel Basın

Yerel basın da tıpkı siyasal parti teşkilatları ve sivil toplum kuruluşları gibi demokrasinin yerleşmesi ve kurumsallaşması yönünden vazgeçilemeyecek bir unsurdur. Yerel basın olgusu, yurttaşlık bilincinin gelişmesine ve demokrasinin kökleşip güçlenmesine yardımcı olur. Yerel basın, toplumsal konulara ve sorunlara katılımı basitleştirebilecek aygıtları geliştirebilme ve kamuoyu oluşturabilme gücüne sahiptir.

Yerel basın, yerel yönetimler ve özellikle belediye başkanları üzerinde ciddi bir baskı aracıdır. Özellikle yerel seçimler döneminde, her oluşum kendi siyasal çizgisine uygun olarak yerel basından destek almak istemektedir. Siyasi gündem üzerine kurulu bir habercilik anlayışı geliştiren yerel basın temsilcilerinin gerçek anlamda kamuoyu işlevlerini yerel yöneticiler üzerinden yaptıkları ancak her zaman kamuoyunu dalgalandıramadıkları bilinmektedir (Beyazıt, 2006: 81). Bununla birlikte değinilmesi gereken bir diğer nokta da yerel basın kuruluşlarının kentlerdeki etkinlik ve tiraj durumudur. Yerel basın bir kentte güçsüzse kentsel siyaseti etkileme derecesi de o denli azdır, güçlüyse kentsel siyaseti etkileme gücü de o derece fazla olacaktır.

BÖLÜM 2: TÜRKİYE’DE KENTSEL SİYASET

Günümüzde, halkın halk tarafından yönetiminin yaşama geçmesinin temel koşulu, temsili demokrasi koşullarında, “seçim” olmaktadır. Seçim sistemi, geniş anlamda, seçimlerle ilgili bütün hususları(seçme ve seçilme yeterliliği, adaylığa ilişkin kuralları, oy verme usullerini..vb), dar anlamda ise seçmenlerce verilen oyların parlamento sandalyelerine dönüştürülmesinde uygulanan kuralları kapsamaktadır. Kentsel Siyaset kavramıyla da kent düzeyinde gerçekleşen iktidar mücadelesi yani belediye seçimleri kastedildiği için burada öncelikle Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti dönemlerinde kent-siyaset ilişkisine ve yerel seçimlere ilişkin yasal alt yapıya değinilecek, ardından cumhuriyet tarihimiz boyunca yapılan yerel seçimlere yer verilecektir.

2.1. Türkiye’de Kent-Siyaset İlişkisinin Tarihsel Arkapları

Kent- Siyaset ilişkisi Türk toplumunda Batıda göstermiş olduğu gelişiminden farklı bir şekilde gerçekleşmiştir. Kent- Siyaset ilişkisinin yerel yönetimlerin ortaya çıkması ve gelişmesi anlamında incelediğimizden dolayı, yerel yönetimlerin Osmanlı Devletinin son yüzyılında çöküşü engellemek için yapılan Batı menşeli reformlar çerçevesinde doğduğunu ve Osmanlı-Türk modernleşmesinin en önemli özelliği olan jakoben bir tavrın neticesinde gerçekleştiği anlaşılabilmektedir. Osmanlı Devletinin son döneminde ortaya çıkan yerel yönetimler, Batıda bulunan yerel yönetimlerle karşılaştırıldığında, demokratik yönetim ve kaynak bakımından çok zayıf olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasıyla birlikte belediyecilikle alakalı önemli mevzuat çalışmaları yapıldıysa da merkezden yönetimin güçlü olması yerel yönetimlerin gelişmesini engellemiştir. Seksenli yılların sonunda belediyecilik alanında gerçekleştirilen yenilikler ve siyasi partilerin bu konuya önem vermeleri ve Avrupa Birliği yönünde yapılan reformlar neticesinde yerel yönetimler güçlenmeye başlamıştır.

2.1.1. Osmanlı Devletinde Kent-Siyaset İlişkisi

Yerel yönetimlerin Türkiye tarihinde zengin bir geleneğe ve geçmişe sahip olduğunu söylemek güçtür. Kentlerin ve ya kırsal toplulukların idari-mali konularda özerk hareket etmeleri ve yönetim organlarını yerel topluluğun oluşturması gibi bir kavram; birçok ülkenin tarihindeki gibi Osmanlı İmparatorluğunda da ancak yakın zamanda

başlayabilmiştir. Gerçi bazı düşünürler belli başlı kuruluşların-ahilik teşkilatı-yerel hizmetleri yerine getirmesinden dolayı bunları yerel yönetim birimlerinden saymaktadır. Buna karşın yerel yönetim, ne bazı örgütlü tarikatların ne de esnaf gruplarının varlığı ile değil, fakat hemşerilerin mali-iktisadi erklerini yönetimde de kurumsallaştırmaları ile oluşur. Yerel yönetimde, devamlılık ve hukuki bir kişilik kazanmak, kısaca kurumsallaşmak gerekir. Böyle bir idari-hukuki sürecin ise Osmanlı kentleri ve ya kırsal alandaki topluluklarında uzun bir süre yaşanmadığı gayet açıktır (Ortaylı, 1990: 63–64).

Batılı anlamda yerel yönetim geleneği Osmanlı’da mevcut değildi. Batıda yerel yönetimler köklü bir geçmiş ve kültürel birikimlerin sonucu olarak cereyan ederken, Osmanlı İmparatorluğunda bu süreci farklı dinamikler izlemiştir. Yerel hizmetlerin yerine getirilişi çok eski dönemlere dayanmasına rağmen, bunların kurumsallaşmış bir yapı içinde ve ya bir örgüt tarafından yerine getirilmesi uzun zaman almıştır. Bunun en büyük nedeni, Osmanlı İmparatorluğu’nun kendine özgü idari yapısı, toprak rejimi, maliyesi, vakıf düzeni ve kadılık kurumlarıdır (Çukurçayır, 2006: 191).

Osmanlı’da resmi anlamda modern mahalli idare statüsünün ortaya çıkışı ise şu nedenlere dayandırılabilir:

- 19.Yüzyılda dış dünyaya açılma,
- Kentlerin büyümesi,
- Mali merkeziyetçilik sisteminin yerleşmesinin gerekliliği,
- Azınlık unsurlarının siyasal katılma ve etnik haklarını elde etme yönünde dış devletlerin yaptığı baskılar.

Bu sürece Tanzimat Fermanının önemli katkıları olmuştur. Tanzimat, ülke tarihinde güvenliğin sağlandığı, tarım, ulaştırma, ticaret, eğitim gibi konularda merkeziyetçi bir idare modelinin gereksinimlerini karşılayacak hamlelerin gerçekleştirildiği bir dönemdir. Reformların dış devletlerin müdahalelerine fırsat vermeksizin uygulamaya geçirilmesi fikri hâkimdi. Fakat Tanzimatçı kadronun mahalli demokrasiyi gerçekleştirme ya da geliştirme gibi bir amacı yoktu. Temel gaye; vergilerin düzenli ve adil bir şekilde toplanması; hizmetlerin iyi yerine getirilmesi; güvenliğin ve ekonomik gücün gelişip yerleşmesiydi (Sunay, 2008: 38).

Osmanlı'da resmileşmiş bir mahalli yönetim statüsü, ancak 19.yüzyılda dış dünyaya açılma, kentlerin büyümesi, mali merkezîyetçilik sisteminin yerleşme gereği ve özellikle azınlık unsurlarının siyasal katılması ve etnik haklarını elde etmeleri yönünde dış devletlerin baskıları sonucu gerçekleşebilmiştir. Buradan çıkarabileceğimiz iki mühim sonuç vardır: Birincisi Osmanlı İmparatorluğunda bir yerel yönetim geleneği yoktur, dış müdahaleler sonucu yerel birimler oluşturulmuştur. İkinci olarak Tanzimat reformları çerçevesinde yapılan değişiklikler neticesinde ortaya çıkan ilk yerel birimlerde amaç yerel demokrasiyi tesis etmek değildir. Bunlardan ötürü batıdan farklı ve daha sancılı bir yerel yönetim deneyimi ile karşılaşmıştır.

Türkiye modern anlamda Tanzimat'la başlayan bir belediyeçilik uygulamasına kavuşmuş olup, öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik yerel yönetim yapısı sürdürülmekteydi. Buna göre kentlerde bu yapının temel ayaklarını kadı, vakıflar, loncalar ve mahalleler oluşturmaktaydı (Sunay, 2008: 41). Bilhassa kadılık kurumu diğerlerinden daha fazla işlev ve göreve sahip olan kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik dönemde Osmanlı kentinin yönetimi ve yargı görevi, ilmiye sınıfından olan kadılara verilmişti. Kadı sadece kentin değil, civarındaki köy ve nahiyelerin de mülki amiri ve yargıcıydı. Merkez bürokrasisinin üyesi olan kadı belirli bir süre için tayin edildiği bu bölgede yargının, kolluk hizmetlerinin, mali görevlerin ve şehir yönetiminin sorumlusuydu. Kadıların belediye ya da mahkeme gibi kurumsallaşmayı temsil eden bir ofisi yoktu. Kadının evi hem belediye binası hem de mahkemeydi (Ortaylı, 1990: 64).

Tanzimat ile birlikte ilk yerelleşme çabaları görülmektedir. Özellikle Muhasıllık meclisleri ve Menaf-i Umumiye Sandıkları bunun ilk örneklerini teşkil etmektedir. Muhasıllık meclisleri, vergilerin toplanması işinin müteahhidine benzeyen mültezimlerden alınıp, sancaklardaki memurlar aracılığıyla toplanması amacıyla, yerel halkın bu memurların yerine getirdikleri göreve yardımlarını sağlamak gayesiyle oluşturulmuştu (Lewis, 2004: 382). Muhasıllık meclisleri, merkezce tayin edilen bir muhasıl ve onun yardımcıları, o yerin hâkimi, müftüsü, kumandanı, ruhani reisleri ve beldenin ileri gelenlerinden altı kişi tarafından oluşturulacaktı.

Beldenin ileri gelenlerinden altı kişi seçimle oluşturulacaktı. Meclis-i Ahkâm-ı Adliye'nin hazırladığı nizamnamede belirtilen seçim usulüne göre, "seçilecek kimseler beldenin, akıllı, afif ve muteber adamlarından olmalıdır. Adaylar önce mahkemeye gelip

isimlerini kaydettirecekler, sonra seçmenlerin oyuna başvuracaklardı. Seçmenler ise kazaya bağlı köylerden kura ile saptanan beşer kişi ve kaza merkezlerinde de yerleşme yerinin büyüklüğüne göre akıllı, söz dinleyen, emlak sahiplerinden 20–50 kişi olacaktı. Bir araya gelen bu seçmenlerin karşısına adayları çıkarılacak ve tek tek her adayı isteyen seçmenler bir yana, istemeyenler öbür tarafa geçeceklerdi. Oyların çoğunluğunu sağlayan aday seçilecek, isteyen ve istemeyenler eşit ise kur'a-i şeriyyeye başvurulacaktı. Ancak nizamname ile gerçekleştirilmek istenen seçim usulü geniş bir tabakanın katılmasını sağlayamazdı. Bununla beraber gereği gibi ve yaygınlıkla uygulanmamıştı. Çağdaş gözlemcilerin tespit ettiği gibi; meclislere seçilenler ya mülki amirin tayin ettikleri ve ya benzer biçimde gayrimüslim cemaat ileri gelenlerinin saptadıkları ya da yüksek rütbeli memurlarla anlaşan mahallin ileri gelenleriydi” (Ortaylı, 1990: 66). Uygulamadaki aksaklık ve eksikliklere rağmen tarihimizde yer alan ilk yerel seçim deneyimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yerel halkın temsilcilerinden oluşan Menaf-i Umumiye Sandıkları, yerel kaynakların toplanmasıyla oluşturulan nakdi birimlerin toplandığı bir fon niteliğindedir. Rumeli vilayetlerinde, özellikle Mithat Paşa'nın valiliğini yürüttüğü Tuna vilayetinde uygulanan sandıklar, işlev bakımından en çok yararlı ve başarılı olanlardı. Ancak sandıkların etkinlik düzeyi imparatorluğun he yerinde aynı değildi. Zamanla güçsüzleşmişler ve merkeziyetçilik politikaları sonucu sandıklar işlevini yitirmiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Türk devlet geleneğinin karakteristik özellikleri dolayısıyla yerel yönetimler ne iktisadi ne de hukuki özerklik anlamında Batı'daki örnekleri gibi sağlıklı bir gelişim sergileyememiştir (Ortaylı, 1990: 67).

Kadınların görevlerini tam anlamıyla yerine getirememesi neticesinde 1826 yılında temelde vergileri toplamak, asayiş sağlama, narh uygulamak ve kent yaşamını korumak için başkentte İhtisab Nezareti kurulmuştur. 1845'te Polis örgütü ve 1846'da Zabtiye Müşireyeti kurulmasıyla İhtisab Nezaretinin görevi yalnız narh işleri ve esnaf denetimi ile sınırlandırılmıştır (Ortaylı, 2000:112). Kadınların yerini alan İhtisab nezareti de yapılan değişiklikler sonucu Maliye nezareti haline gelince, şehir hizmetlerinin yerine getirilmesinde aksilikler yaşanmaya başlamış, kanalizasyon, kaldırım, temizlik ve bunun gibi birçok iş yerine getirilemez olmuştur.

Bunların sonucunda İstanbul'da ilk çağdaş belediye idaresi kurma girişimi Kırım harbi sırasında Osmanlı İmparatorluğu ile aynı safta yer alan devletlerin etkisiyle gerçekleşmiştir. 1854'de savaşın, başkentte yarattığı hareket ve karışıklığı bir düzene koymak için İhtisap nezareti lağvedilmiş, Meclis-i Vala tarafından bir nizamname hazırlanarak "Dersaadet ve Bilad-ı Selase'de Şehremaneti ünvanıyla bir memuriyet-i cedide" ihdası ve bir de "şehir meclisi" kurulması öngörülmüştür (Toprak, 1990: 76). Böylece tarihimizde Şehremaneti yani İstanbul Belediyesi sayesinde ilk belediye örgütünü kurmuş olduk.

Bu örgüt kurulup işletilmeye başlamadan önce, İstanbul'da üyelerinin çoğunluğu yabancı uyruklu kimseler olan bir İntizam-ı Şehir komisyonu ile bu komisyonun İstanbul'da belediyelerin kurulmasına ilişkin kararına dayanılarak 1858 yılında özellikle yabancıların yaşadığı Beyoğlu ve Galata semtlerinde belediye hizmetlerini yerine getirilmesini sağlamak maksadıyla 6.Daire-i Belediye kurulmuştur. Paris belediyesi örnek alınarak oluşturulan bu belediyenin özel gelir kaynakları, ayrı bir personeli ve başında hükümet tarafından atanan bir daire müdürü ile yedi üyeli bir daire meclisi vardı. Bu meclisin asli görevleri, mahalle, çarşı ve dükkânların temizlik ve düzenine ilişkin kararlar almak, talimatnameleri hazırlamak ve yasakları belirlemektir. Ayrıca 6. Daire-i Belediyenin daire müdürü başkanlığında belediye cezalar verebilecek bir sulh mahkemesi oluşturabilme yetkisi vardı. Bu açıdan bugünkü belediyelerden daha yetkili durumda olduğu görülmektedir (Ortaylı, 2000: 149).

İmparatorluğun taşra kentlerinde ise, belediye örgütlenmesi 1864 yılında Vilayet Nizamnamesinin çıkarılmasıyla gerçekleşmiştir. Buna göre, liva ve kaza merkezlerinde seçimli üyelerden kurulu meclis-i belediyeler bulunacaktır. Bu nizamname, Fransız komün sisteminden etkilenerek her köyü bir belediye dairesi olarak kabul etmiş, buna karşın bu belediyelerin kurulma esaslarına, vazifelerine ve organlarına ilişkin hükümlere yer vermemiş, aynı zamanda da şehir ve kasabalardaki belediye idareleriyle ilgili bir kararı yoktur (Ortaylı, 2000: 158).

1857 Tarihli nizamname ile İstanbul 14 belediye dairesine ayrılmış ancak maddi sıkıntılar sebebiyle 1858'de 6. Daire belediyesi kurulmuştu. Diğer dairelerinde belediyeleşmesi 1868 Dersaadet-i İdar-i Belediye nizamnamesi ile gerçekleşmiştir (Toprak, 1990: 76). Bu nizamnameyi 1870 tarihli İdare-i Umumiye-i

Vilayet Nizamnamesi takip etmiştir. Bunla, önce İstanbul'un belli bir bölgesinde, daha sonra tüm kentte uygulanan belediye idaresi kurma yönündeki çalışmalar tüm ülke geneline yaygınlaştırılmaya başlanmıştır (Özden, 2001: 32).

1876 Anayasasının çıkarılış hedefleri uygun olarak, 112. maddesi ile belediyeleri bir yönetim kuruluşu olarak güvence altına almış, İstanbul ve taşrada kurulacak olan belediyelerin seçimle oluşmuş meclisler tarafından yönetilmesini, kuruluş, vazife, uygulanacak seçim usullerinin belirtilmesini öngörmüştür (Gözübüyük, 1967: 71).

1877'de Vilayet Belediye Kanunu ve Dersaadet Belediye Kanunu çıkarılmıştır. Dersaadet Belediye Kanunu ile İstanbul Şehremaneti 20 daireye ayrılmıştır. Dairelerin organları; Şehremini ve Şehremaneti Meclisidir. Padişah tarafından atanan 6 üye ve Şehremini Meclisi'ni oluşturmaktadır. Bununla beraber Şehremaneti Meclisi, Belediye dairesi meclisleri reisleri, Şehremaneti Meclisi ve daire meclislerinin kendi aralarından seçtikleri ikişer üyeden oluşan bir Cemiyet-i Umumiye-i Belediye mevcuttur. Bu cemiyet Mayıs ve Ekim olmak üzere yılda iki kez toplanmaktadır. Belediye Dairelerinin organları Daire-i Belediye Meclisi Reisi ve Daire-i Belediye Meclisi'dir. Daire-i Belediye Meclisi Reisi devletçe daire-i belediye azası arasından iki yıl süre ile atanmaktadır. Daire-i Belediye Meclisi iki yıllık süre için halk tarafından seçilen 12 üyeden ibarettir. Altı üye her yıl değişmektedir. Bu üyelere ücret verilmemektedir (Toprak, 1990: 76-77).

1912 yılında çıkarılan Dersaadet Belediyesi hakkındaki geçici kanunla İstanbul'daki belediye daireleri kaldırılarak İstanbul şehremaneti tek çatı altında toplanmış ve daha çok merkezî yapıya dönüşmüştür. Belediye daireler yerine tek merkezde toplanmış ve 9 şubeye bölünmüştür. Şehremaneti Meclisi yerine bir encümen kurulması kararlaştırılmıştır. Bu kanun 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunu çıkarılıncaya kadar geçerli olmuştur (Görmez, 1997a: 93).

2.1.2. Türkiye Cumhuriyeti Döneminde Kent-Siyaset İlişkisi

Cumhuriyetin ilk yıllarında yerel yönetimin görevleri genel itibarıyla ulusal düzeydeki sorunlardan ayrı düşünülemedi. Bunlar, savaş yıkımını onarmak, temel kamusal hizmetleri yerine getirebilmek, sınırlı nüfus artışı ve kentleşme hızını arttırma politikaları ile birlikte sağlık koşullarını iyileştirici çözümlere katkıda bulunmak olarak

sıralanabilir. Bu dönemin önemli belediyeçilik ve imar uygulamaları için Ankara şehri özel bir örnek oluşturmaktadır (Alada, 1990: 119). 1923 yılında Ankara'nın başkent ilan edilmesi ve 1924 yılında 417 sayılı kanunla Ankara Şehreminliği'nin kurulması, Ankara'ya verilen önemi göstermektedir.

Cumhuriyetin ilan edilmesi ile birlikte göze çarpan hızlı yasallaşma çalışmaları arasında belediyelere ilişkin ve ya belediyeleri yakından ilgilendiren pek çok yasa yer almaktadır (Aytaç, 1990: 89). Yerelleşme ve belediyeçilik açısından bunlardan en önemlisi kuşkusuz 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunudur. Bunun yanında 1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzısıhha Kanunu, 1933 tarihli ve 2031 sayılı Belediyeler Bankası Kuruluş Kanunu, 1933 tarihli ve 2256 sayılı Okturava vergisinin kaldırılarak Gümrük vergisine %10 eklenmesine ilişkin kanun, 1933 tarihli ve 2290 sayılı Belediye Yapı ve Yollar Kanunu, 1934 tarihli ve 2497 sayılı Belediyeler İstimlâk Kanunu ve 1935 tarihli ve 2763 sayılı Belediyeler İmar Heyeti Kuruluş kanunu bu dönemdeki diğer yasaları oluşturmaktadır (Tekeli, 1990: 46).

Bundan önce de belirtildiği gibi bu dönemin ve Türk belediyeçiliğın en önemli atılımı 1930 tarihli 1580 sayılı Belediye Kanunudur. Bu kanunu hazırlanışında büyük pay sahibi olan dönemin içişleri bakanı Şükrü Kaya, bu tasarinın amacını ve oluşumunu şöyle özetlemektedir (Aytaç, 1990: 92–93):

Bu kanun tasarısının güttüğü amaç şehirlerimizin gelişmesine ve düzenli hale gelmesine engel olan yasal hükümleri kaldırmak, belediyeleri bugünkü ihtiyaç ve anlayışa göre birer şehir niteliğine kavuşturmak, hemşerilerin belediye işlerindeki karar, yürütme ve denetleme yetkilerini arttırmak, ihtiyaç ve görevleri sınıflandırarak bunlardan zorunlu görünenleri belirli ve yapıcı bir programa bağlayıp pratik ve teknik bir biçimde yerine getirmek, bütçe ve hesaba ait işlemleri sıkı bir biçimde mali kurallara bağlamak, Devletin denetimini belirleyerek belediye işlerini anarşiden kurtarmaktır.

Yasanın amacı, ülkenin tamamında bayındır ve uygar kentler kurmaktır. Belediye vasıtasıyla ülke, hem sağlıklı, bayındır kentlere kavuşacak, hem de “muasır medeniyeti” yani batılı tarzda kent yaşamı formuna ulaşılacaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için kanunun belirttiği sistem, belediye işlerini devletin denetimi altında düzenli ve belirli bir plan ve yöntem içinde yürütmektedir. Kanun, merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin niteliği açıkça belirtilmektedir (Hamamcı, 1990: 149).

1580 sayılı Belediye Kanunu, Türk belediyeciliği açısından bir dönüm noktasıdır. Bu kanun ile getirilenler şu şekilde sıralanabilir:

- Belediye başkanının hükümetçe atanması yerine belediye meclisi üyelerinin içinden ya da dışından seçilmesi imkânı getirilmiştir.
- Belediye Meclisi ana karar organı haline getirilmiş, daire başkanları ve belediye encümeni oluşturulmuştur.
- Halkın katılımının sağlanması; hem bir hak hem de bir yükümlülük haline getirilmiştir.
- Belediye Kanunu'na temel teşkil eden Batılı devletlerin kanunlarından esinlenilmiş; içme suyu getirilmesi, itfaiye teşkilatının kurulması, mezarlıkların yönetiminin üstlenilmesi gibi işler belediyelerin sorumluluğuna verilmiştir.
- Belediyeler Bankası kurulmuş, bazı işlerde maliye bakanlığının teminatı sağlanmış, mali kaynak sağlayıcı düzenlemeler yapılmıştır.
- Belediyeler üzerinde yerel mülki amirlerle birlikte, İçişleri Bakanlığı'ndan ve Danıştay'dan oluşan güçlü bir vesayet mekanizması kurulmuştur.
- Belediyelere imar programı yapma mecburiyeti getirilmiştir.
- Erkek-kadın ayrımı olmaksızın her seçmene belediye meclisi seçimlerine katılma ve seçilebilme hakkı tanınmıştır(Sunay, 2008: 61).

1580 sayılı Kanun 1930 yılından günümüze kadar birçok değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler çoğu zaman sistemin dönüşüme uğradığı dönemlerde gerçekleşmiştir. Kanun değişikliklerinde ise çok partili rejime geçilmesi, anayasal değişiklikler (1961,1982) ve idari yargıda gerçekleştirilen yenilikler etkili olmuştur. Yapılan değişikliklerin en önemliler ise şu şekilde sıralanabilir:

- 1.Seçim mevzuatında gerçekleştirilen değişiklikler(1950 öncesi Milletvekili Seçim Kanunu, 1960 ve 1980 tarihli Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkındaki Kanun ile yeni Milletvekili Seçimi Kanunu ile birlikte çok sayıda yasada yapılan değişikliklerle belediye kanununu seçimlere ilişkin esasları değişikliğe uğramıştır. Örneğin 1946'da 4878, 1950'de 5669, 1954'te 6424 ve 6437, 1955'te 6555, 1959'da 7363, 1963'te 307, 1967'de 904, 1977'de 1781 ve 2033 ile 1984'te 2972 sayılı kanunlarda olduğu gibi).

- 2. Belediye görevlerinde, ana görevleri pek etkilemeyen nitelikte yapılan yürürlükten kaldırma ve değiştirmeler(1982 yılında 2678, 1984 yılında 3019 ve 3033 sayılı kanunlarla getirilen hükümlerde olduğu gibi).
- 3. İller Bankası ile imar mevzuatından doğan değişiklikler(1935'te 2763, 1936'da 3042, 1940'da 3946, 1944'de 4677, 1945'de 4759, 1956'da 6785 sayılı kanunlarla olduğu gibi).
- İstanbul'da Vilayet ve Belediye Birleşik İdaresi'nin ayrılması ile ilgili değişiklikler(1954'de 6349, 1956'da 6499 sayılı kanunlarda olduğu gibi).
- 1961 ve 1982 yılları Anayasalarının yerel yönetimlere ilişkin esaslarından ve idari yargıda ortaya çıkan yapısal gelişmelerden kaynaklanan değişiklikler(1963 yılında 307 ve 1984'te 2972 sayılı kanunlarla getirilen değişiklikler gibi).

Türkiye'de kent-siyaset ilişkisini dönemler şeklinde kısaca değinmekte yarar vardır. 1930–1950 dönemi, sınırlı bir kentleşme ve toplumsal gelişmenin gözlemlendiği, “hiyerarşik-bürokratik” bir yerel yönetim anlayışının hâkim olduğu bilinmektedir (Yıldırım, 1990: 25). Aynı zamanda bu dönem Cumhuriyet belediyciliğinin tüm mevzuat ve çalışmalarını ile kuruluş dönemidir (Alada, 1990: 121).

1950–1960 döneminde ise cumhuriyetin kuruluşundan bu döneme kadar istenilen nüfus artışı ve hareketliliği, ulusal ve uluslar arası konjonktüre uygun görülen siyasal ve iktisadi seviyede alınan kararlarla ivme kazanmıştır. Siyasal partilerin programlarında yerel yönetimlerin güçlendirilmesi desteklenmesi ilkesinin benimsenmesine rağmen merkeze bağımlılıktan kurtulamamıştır. Artan kentsel popülasyonun mecburiyet arz eden imar girişimleri bu dönemin belediycilik uygulamalarında dikkate değer gelişmeleri olmuştur (Alada, 1990: 126).

1960–1973 döneminde Belediyeler yasal ve örgütsel yapı yönünden yeterli anlamda güçlenememiş, bundan önceki dönemlerde olduğu gibi kıt gelir kaynakları ile çalışmalarını sürdürmeye çalışmışlardır. Bu dönemde Belediye sayıları hızla yükselmiştir. 1961 yılında 998 Belediye var iken, 1973'de bu sayı 16213'e ulaşmıştır. Bunun en önemli nedeni kentleşme ve nüfus arştı ile merkezi fon ve yardımlar vasıtasıyla yeni Belediyelerin kurulmasını özendiriydi (Altaban, 1990: 323). 1960 yılında gerçekleşen darbe neticesinde hazırlanan 1961 Anayasasının yerel yönetimlere getirdiği demokratik ve özerk mali ve yönetsel çerçeveye karşın, hızla artan kentsel

problemler karşısında, yeterli yasal ve kurumsal düzenlemeler yapılmadığı için, yerel yönetimler gerekli yetki, kaynak ve kurumlardan yoksun duruma düşmüşlerdir (Yıldırım, 1990: 25).

1973–1980 döneminde belediyeçilik anlayışı cumhuriyet kurulduğundan beri gerçek demokratikleşme sürecinin gerçekleştiği görülmektedir. Hızla yapısal değişim içinde bulunan kent toplumlarının belediyelerden istekleri farklılaşmış ve artmış, özellikle, büyük kent belediyeleri ile merkezi idare arasında yaşanan ilişkiler daha demokratik şekillere dönüşümünü aşağıdan yukarıya doğru zorlamaya başlamıştır. Bu döneme “Yeni Belediyeçilik” akımı şeklinde lanse edilen değişiklikler damgasını vurmuştur. Bu anlayışın ilkeleri şu şekilde sayılabilir: özerk belediye, üretici belediye, tüketim düzenlenmesinde etkili belediye ve birlikçi-bütünlükçü belediye (Alada, 1990: 135).

Yıldırım, “*Türkiye’de yerel yönetim ve demokrasi ilişkisinin kapsamlı ve çağdaş anlamda kurulma girişimi ve yeni anlayışların yoğun bir biçimde ortaya konması ilk kez 1970’li yılların başlangıcında kendini göstermektedir*” (Yıldırım, 1990: 26). Bunun yanı sıra bu dönemin göze çarpan en büyük özelliği sosyal demokratların genel seçimlerde olduğu gibi yerel seçimlerde de zafer kazanması, büyük kentlerin belediye başkanlıklarını alması ve sosyal demokrat belediyeçilik anlayışını hayata geçirmeye çalışmasıdır. Ancak sosyal demokratlar her ne kadar genel seçimlerde de başarılı olduysa da merkezi yönetimde yerel yönetimler için köklü değişimler yapacak siyasal gücü sağlayamadılar (Gülöksüz ve Tekeli, 1990: 373).

1980 ve sonrası dönemde ise yerel yönetimler açısından inişli-çıkışlı bir yol görülmektedir. 1980 yılında gerçekleşen darbe sebebiyle bundan önceki demokratikleşme yolunda alınan yol ani bir kesintiye uğramış, merkeziyetçi olağanüstü durumlar ortaya çıkmıştır. Sivil yönetime geçişle birlikte yerel yönetimler merkezi yönetimle aynı partiden olduğu için (ANAP) mali açıdan aşırı bir biçimde desteklenmiştir ancak bu durum süreklilik kazanmamış, 1989 yerel seçimlerinde başka bir partinin (SHP) kent yönetimlerini ele geçirdiği için merkeze bağımlılık çemberi kırılmamıştır. Bu dönemde belediyeçilik açısından kayda değer en önemli gelişme Büyükşehir Kanununun yapılması ve Büyükşehir uygulamasına geçilmesidir (Alada, 1990: 139).

Bununla birlikte bu dönemde belediyeçilik açısından değinilmesi gereken önemli iki husus daha bulunmaktadır: Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve 5393 sayılı Belediye yasasıdır. 1998 yılında Türkiye'nin imzaladığı ve 1992 yılında onayladığı Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı (İnaç ve Ünal, 2010) ile 2005 yılında yürürlüğe giren Belediye Yasası sayesinde yerel demokrasiyi geliştirme ve yerel yönetimlerin daha özerk bir yapıya kavuşturulmasını sağlamıştır.

Siyasi açıdan değerlendirme yapmak gerekilirse; 1990'larda yerel yönetimlerdeki başarısı sebebiyle iktidara gelen ve 1999 yerel seçimlerinde de 1.parti olan Refah Partisi* 1994'de birçok kent yönetimini sahibi olmuş ve 1999 yerel seçimlerinde ise %24 oy almıştır. Bundan sonra ise bu partiden ayrılanlar tarafından kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi, 2004 ve 2009 yerel seçimlerinde ülke çapında büyük başarı kazanmıştır.

2.2. Kentsel Siyasetin Yasal Temelleri

Kentsel Siyaseti, kent düzeyinde yapılan bir iktidar mücadelesi olarak tanımladığımız için, kent düzeyinde yapılan iktidar mücadelesini de açıklamamız gerekmektedir. Kentte gerçekleşen iktidar mücadelesi yani kentte erki kazanmaya yönelik en önemli eylem yerel seçimlerdir. Burada da Osmanlı dönemi ve Türkiye Cumhuriyeti anayasalarında yer alan yerel seçimlerle alakalı hükümlere yer verilecektir.

2.2.1. Osmanlı Devletinde Kentsel Siyasetin Yasal Temelleri

Yerel yönetimler dendiği zaman ilk akla gelen kuruluş belediyedir. Belediyenin, yönetim sistemimiz içinde yaklaşık 150 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır (Eryılmaz, 2008: 136). Türkiye'de yerel yönetim kurumları Osmanlı Devleti'nin son yüzyılında batılı tarzda yapılan reformlar neticesinde vücut bulmuştur.

Ülkemizde belediye seçimleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun klasik dönemindeki beledi kurumlarının, artık değişen dünya şartlarını karşılayamaması sonucunda ilk olarak Tanzimat Dönemi ile ortaya çıkmaya başlamış ve modern belediyeçiliğe geçiş sonrasında fikir bazında dile getirilmiştir. Klasik dönem Osmanlı beledi kurumlarının yerine Tanzimat Döneminde kurulan kurumlardan biri olan Belediye Daireleri için

* Refah Partisi 28 Şubat Darbesiyle kapatıldı. Daha sonra "Fazilet Partisi" adı altında tekrar kuruldu , 1999 yerel ve genel seçimlerine katıldı.

seçimlerin yapılması, bunla alakalı kanunların daha önceki düzenlemelerde yer almasına karşın seçimlerin yapılması, II. Meşrutiyet Dönemi'ne kadar yapılamamıştır. İlk yapılan belediye seçimi ise 1908 yılında Beyazıt Belediye Dairesi için yapılmış ve o günden günümüze değişik şekillerde ve gittikçe sistematikleşen bir biçimde yerel seçimler devam etmiştir (Şan, 2010: 56).

19. Yüzyılın sonlarına kadar kadının sorumluluğunda yürütülen belediye hizmetleri, önce İhtisap Nezareti'ne ve Evkaf Nezareti'ne devredilmiş, daha sonrada İstanbul'da *Şehremaneti*(1854) adıyla belediye hizmetlerini yerine getirecek bir örgüt kurulmuştur. Batılı anlamda ilk belediye örgütü 28 Aralık 1857'de Altıncı Daire-i Belediye ismiyle Beyoğlu-Galata semtlerinde oluşturulmuştu. İstanbul'da belediye örgütünün kurulmasından sonra 1864 yılında çıkarılan Vilayet Nizamnamesi ile taşrada da belediyeler kurulmuştur (Altan, 2009: 294). Bundan önce bu hususlara detaylı bir şekilde değinilmişti. Burada değinilmesi gereken nokta yapılan yasal düzenlemelerde yerel seçimlere ilişkin hususların neler olduğunu açıklanmasıdır. Osmanlı'nın bu döneminde belediyelerle ilgili yapılan iki yasal düzenleme bize yerel seçimler konusunda ışık tutmaktadır. Bunlardan ilki 1868 yılında çıkarılan Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi ve diğeri de 1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu'dur.

Dersaadet İdare-i Belediye Nizamnamesi'nin 9. Bölümü, Daire Meclisleri için seçim usulünü düzenlemiştir. Buna göre seçimlerde oy kullanacak seçmenlerin 21 yaşında ve yıllık 2500 kuruş getiren emlake sahip olacağı, adaylarda da yıllık beş bin kuruş gelir getiren emlake sahip olmak, yirmi yaşında olmak, cinayet suçundan hüküm giymemiş olmak, belediye daireleri, Şehremaneti ve ya zaptiyede görevli bulunmamak, belediye dairesi içinde yargı işleri ve ya vekillikle uğraşmamak, belediye dairelerinin herhangi bir inşaatında müteahhitlik yapmamak koşullarını taşımak aranıyordu. Seçimlerin oylama aşaması, seçmen tarafından tercihlerin yazıldığı kâğıtların yedi gün boyunca açık durumdaki oy sandığına gizli olarak kullanılmasıyla gerçekleşecekti. Oylama bitiminde Cemiyeti İntihabiye tarafından açık sayım yöntemiyle sonuçlar açıklanacaktı. Ancak bu daireler için öngörülen bu seçimler yapılmamış ve daireler oluşturulamamıştı (Şan, 2010: 58).

I. Meşrutiyet'in ilanıyla beraber belediyelerle ilgili birçok düzenleme yapılmıştır. 23 Aralık 1876'da kabul edilen Kanunu Esasi'nin 112. Maddesinde "Belediye işleri

Dersaadet ve taşralarda oluşacak, Belediye Meclis Daireleri ile idare olunacak ve bu dairelerin nasıl kurulacağı, görevleri ve üyelerinin seçilme usulü özel bir kanunla düzenlenecektir.” denilmektedir.

1877 tarihli Dersaadet Belediye Kanunu’nda, daire meclisi üyelerinin seçimi konusunda, seçmen ve adayların taşınması gereken şartlar yeniden düzenlendi. Oy kullanabilmek için gerekli şartlar; 25 yaşında olmak, oy kullandığı belediye dairesinde ikamet etmek, daire sınırları içindeki emlak için yıllık en az 100 kuruş vergi vermek, medeni haklardan yoksun olmak, cinayetten mahkûmiyeti bulunmamak, erkek ve Osmanlı vatandaşı olmak şeklinde sayılmaktadır. Seçimde aday olmak için gerekli şartlar; seçime gireceği dairede ikamet etmek, 30 yaşında olmak, daire sınırları içindeki emlak için yıllık en az 250 kuruş vergi vermek, akli melekesi tam ve medeni haklardan kısıtsız olmak, müflis olmamak, cinayet ve serserilik suçundan mahkûmiyet almamış olmak, yabancı bir devlet hizmetinde ve ya vatandaşlığında bulunmamak, Şehremaneti, belediye daireleri ve ya zaptiyede çalışmamak, belediye dairesinde hâkimlikle görevli olmamak, belediye hizmetlerinde müteahhitlik yapmamak, Türkçe konuşabilmek ve Osmanlı vatandaşı olmak biçiminde düzenlenmiştir. Kanunda, Belediye daire müdürlerinin üyeler arasından atanacağı da ifade edilmiştir. Ancak konjunktürel nedenlerden(Osmanlı- Rus savaşı ve getirdiği yıkımlar) ötürü uygulama imkânı bulamamıştır (Şan, 2010: 58).

Dersaadet Belediye Kanunu hükümlerine göre; belediye meclisi üyelerinin, Aralık ayında başlayarak Şubat’ın sonuna kadar devam eden bir seçim süreci sonunda belirlenmesi ifade ediliyordu. Bu süreçte öncelikle, seçmen ve aday listelerinin hazırlanması ve halka duyurulması, listeler konusundaki itirazların değerlendirilmesi ve oylamanın gerçekleştirilmesi işlerini yürütmek üzere “İntihap Komisyonu (Seçim Encümeni)” oluşturulmaktaydı (Şan, 2010: 58).

Seçmen ve aday şartlarını sağlayan kişilerin kayıtları, mahalle yönetimleri ve İntihap Komisyonu tarafından emlak vergisi defterlerinden de istifade edilerek hazırlanmaktaydı. Seçmen kayıtlarının belediye daire merkezi ve mahalle camisindeki askı süresi sekiz gün olarak belirlenmişti. Bu süre içinde kayıtlara itiraz edilebilirdi. İtirazları değerlendiren İntihap Komisyonu kararlarına karşı sekiz gün içinde Şehremaneti Meclis’ine istinafa gitme hakkı da verilmişti (Şan, 2010: 58).

Seçim sürecinde oylama işleminin Şubat ayının birinci günü ile onuncu günü arasında yapılması öngörülmüştü. Seçmenler, daha önce ilan edilen mahallelerin oy kullanma günlerine göre belediye daire merkezine gelerek altı meclis üye adayının adını yazdıkları oy pusulasını kapalı zarf içinde İntihap Komisyonu'na göndererek oy kullanabilecekti. Oylamanın bitiminden sonra, İntihap Komisyonu tarafından sandık açılmakta ve açık tasnif yöntemiyle yapılacak oy sayımının ardından en fazla oy alandan başlayarak hazırlanan 30 kişilik liste ile seçim sonuçları ilan edilmekteydi (Şan, 2010: 58).

1908 yılında Beyazıt Belediye Dairesi için yapılan bu seçimlerden sonra belediye meclislerinin yenilenmesi, ilk seçimden iki yıl sonra yapılan iki seçimde üyelerin kura ile belirlenen yarısının üyeliklerinin bitirilmesi ve yerlerine yeni üyelerin seçilmesiyle gerçekleştiriliyordu. Daha sonraki seçimlerde ise, meclis üyeliğinde iki yılını dolduranların görevi kendiliğinden sona ermekte, yerlerine yenileri seçilmekteydi. Bu meclis üye belirleme yönteminde, meclisin ilk kurulmasından sonra ikinci yıldan itibaren her yıl meclis üyelerinin yarısının yenilenmesi için seçim yapılması gerekiyordu. Beyazıt dairesi on iki üyesi olmasından ötürü yenilenme altı üye için yapılmaktaydı (Şan, 2010: 59).

2.2.2. Türkiye’de Kentsel Siyasetin Yasal Altyapısı

Türkiye’de yerel seçimlerde, 1960’lara kadar genel seçimlerde olduğu gibi çoğunluk sistemi uygulanmıştır. 1961 Anayasası’nın yürürlüğe girdiği dönemde, belediye başkanlığı seçimleri tek turlu çoğunluk sistemine göre yapılmış, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliklerinin seçiminde ise nispi seçim sistemine geçilmiştir. 1982 Anayasası’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte yerel seçimlere ilişkin yasal düzenleme de yenilenmiş ve yerel seçimlere ilişkin usul ve esasları düzenleyen 18.01.1984 tarih ve 2972 sayılı “Mahalli idareler ile mahalle muhtarlıkları ve ihtiyar heyetleri” seçimi hakkında kanun çıkarılmıştır. Bu kanuna göre; “Belediye Başkanlığı” ile “Muhtar, İhtiyar heyeti” ve “İhtiyar meclisi” seçimleri çoğunluk sistemine göre yapılmakta, “İl genel meclisi” ve “Belediye meclisi” seçimlerinde ise nispi seçim sistemi uygulanmaktadır (Şakacı, 2009: 309).

Ülkemizde 1963 yılına kadar belediye başkanları halk tarafından seçilmemiştir. Belediye meclisi kendi içersinden bir belediye başkanı seçmekte idi. Ancak bu yapıda belediye başkanlarının konumu çok güçsüzdü. Bundan dolayı 1963 yılında çıkarılan 307 sayılı kanun ile belediye başkanlarının doğrudan halk tarafından seçilmesi yöntemi uygulanmaya başlanmıştır. 1963 Yılında yapılan bu değişiklikten sonra yerel seçimlerle alakalı mevzuat anlamında bazı değişiklikler yapılmıştır. Bunlardan iki tanesi çok önemlidir. Birincisi 1960 darbesi sonrası hazırlanan 1961 Anayasası ve ikincisi de 1980 darbesi sonrasında hazırlanan 1982 Anayasası'dır.

2.2.2.1. 1961 Anayasa'sında Kentsel Siyaset

1961 Anayasası'nın 112. ve 116. maddeleri ile devlet yapısı içerisinde yerel yönetimlerin fonksiyonları belirlenirken, 112. maddede *“idarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır. İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve yasayla düzenlenir”* denilmektedir. 116. maddede ise *“mahalli idareler, il, belediye ve köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir”* ifadesine yer verilmektedir. Aynı zamanda bu maddede, yerel yönetim seçimlerinin yasanın işaret ettiği zamanlarda ve 55. maddede yazılı esaslara göre yapılacağı belirtilirken, 55. maddede de seçimlerin serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılacağı, vatandaşların yasada ifade edilen şartlara uygun olarak seçme ve seçilme hakkına sahip oldukları belirlenmiştir. 75. madde ile seçimlerin yargı organlarının genel yönetimi ve denetimi altında yapılması belirtilmiş, bunun tamamlayıcısı olarak, seçimlerin genel yönetimi ve denetimi konusunda görevli ve yetkili bir üst organ yüksek seçim kurulu oluşturulmuştur. Böylece seçimlerin yapılması ve sonuçlarına ilişkin ortaya çıkabilecek anlaşmazlıklar ortadan kaldırılabilecektir (Çitçi, 2001: 11).

Bununla birlikte 116. maddede mahalli idarelerin seçilmiş organlarının organlık sıfatını elde etme ve kaybetmeleri konusundaki denetimin ancak yargı yolu ile gerçekleşeceği kuralı getirilmiştir. Anayasada *“Mahalli idarelerin kuruluşları, kendi aralarında birlik kurmaları, görevleri, yetkileri, maliye ve kolluk işleri ve merkezi idare ile karşılıklı bağ ve ilgileri kanunla düzenlenir. Bu idarelere görevleri ile orantılı gelir kaynakları*

sağlanır” denilerek 1924 Anayasasından farklı bir bakış açısı ve yenilikçi bir tutum ortaya koymuştur (Çitçi, 2001: 12).

1961 Anayasasında belirtilen bu hükümler dışında bu tarihten sonra birtakım değişiklikler yapılmıştır. Yerel yönetimler açısından yapılan en önemli değişiklik, 298 sayılı “Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun” dur.

Bu yasanın 1. maddesi ile “özel yasalara göre yapılacak Millet Meclisi, Cumhuriyet Meclisi, İl Genel Meclisleri, Belediye Meclisleri, Muhtarlar, İhtiyar Meclisleri ve İhtiyar Heyetleri Seçimlerinde” uygulanacağı kurala bağlanmıştır. Yine bu yasanın 2. maddesinde ise, Anayasanın 55. maddesine koşut olarak, seçimlerin serbest, eşit, tek dereceli, genel oy esaslarına göre yapılmasını, seçmenlerin oyunu kendisinin kullanmasını, oyun gizli verilmesini, oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanmasının açık olarak yapılmasını işaret etmiştir. Yasa, 3. maddede seçim çevrelerine ilişkin olarak “*özel kanunlardaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla seçimlerde her il(in) bir seçim çevresi*” olduğunu kurala bağlamıştır (Çitçi, 2001: 12–13).

Anayasanın ve 298 sayılı yasanın öngördüğü kurallar etrafında İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu, 1580 sayılı Belediye Kanunu ve 442 sayılı Köy Kanununda yapılan değişikliklerle, belediye meclisi ve il genel meclisi seçimlerinde oransal temsil sisteminin, belediye başkanlığı, köy muhtarlığı, ihtiyar meclisi, mahalle muhtarlığı ve mahalle ihtiyar heyeti seçimlerinde çoğunluk sisteminin geçerli olması kuralları getirilmiştir. Böylece, Anayasanın 116. maddesi yerel yönetimlerin karar organlarının halk tarafından seçilmesini öngörmüşse de, ilgili yasalar yürütme organında halk tarafından seçilmesini öngörmüştür. Çünkü bu dönemde Belediye yasasının 94. maddesi yürürlükte olduğundan belediye başkanlığına atama yapma imkânı vardı (Çitçi, 2001: 13).

307 sayılı yasa ile yapılan bir diğer değişiklik de aday göstermeyle alakalıdır. 307 sayılı yasa, il belediyeleri ve merkez ilçe dâhilindeki belediyeler için siyasal partilerin il idare kurulları, ilçe belediyeleri ile ilçe dâhilindeki belediyeler için ilçe idare kurullarının o seçim çevresinin çıkartacağı üye sayısı kadar belediye meclisi üye adayı ve belediye başkanı adayı gösterebileceklerini, eksik aday gösteren partilere belirli bir süre

verileceğini, bu süre içinde eksiklik giderilmezse, o siyasal partinin ilgili seçim çevresinde seçime katılma hakkını yitireceği, adayların geçici ilanından sonra ilçe seçim kuruluna itirazların(ek madde 4) kurala bağlamıştır. Buna karşın, köy muhtar ve ihtiyar heyeti ile mahalle muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde adaylık yöntemi getirilmemiştir (Çitçi, 2001: 13–14).

Bu dönem yerel yönetimler ve yerel seçimlerle ilgili önemli değişikliklerin yapıldığını görmekteyiz. Ancak yapılan değişikliklere baktığımızda daha çok eski yasaların Anayasaya uygun hale getirilmesine yönelik ve toplumsal gelişmelere ayak uydurmak maksadıyla yapılmıştır. Yine de belediye başkanlarını halkın seçmesi en önemli gelişme olmuştur.

2.2.2.2. 1982 Anayasası’nda Kentsel Siyaset

1982 Anayasası’nın 127. maddesine göre “il, belediye ve ya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere” kurulan yerel yönetimlerin organlarının seçimlerine ilişkin usul ve kurallar, 18.01.1984 tarih ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun’da gösterilmiştir. Buna göre:

- “Mahalli idareler seçimleri serbest, eşit, gizli, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre, yargı yönetim ve denetimi altında yapılır.”(md.2)
- “İl genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı nisbi temsil sistemi, belediye başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulanır.”(md.2)
- “Muhtar, ihtiyar heyeti ve ihtiyar meclisi seçimleri ekseriyet sistemine göre yapılır.”(md.32) (Şakacı, 2009: 309–310).

1982 Anayasası Kentsel Siyaset açısından 1961 Anayasasını tekrarlamıştır. Ancak üç farklı alanda yeni düzenlemelere gitmiştir. Bunları şöyle açıklayabiliriz:

- Bunlardan ilki, yerel yönetimlerin karar organlarının seçimiyle alakalıdır. 1961 Anayasası bu konu hakkında kesin bir hükmü vardı: Yerel yönetimler, “il, belediye ve ya köy halkının mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.” Buna karşın, “1982 Anayasası, aynı noktada, sanki genel karar organlarının başka bir biçimde, örneğin katılımı sınırlandırılmış seçimler yoluyla

oluşturulabileceği izlenimini veren bir bulanıklık taşıyor: Yerel yönetimler, il ve ya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir(md.127)” (Çitçi, 2001: 133).

- 1982 Anayasasının yerel yönetim seçimleri açısından getirdiği ikinci değişiklik yerel yönetim seçimlerinin süresi konusundadır. 1961 Anayasasında dört yılda bir yapılan seçimler 1982 Anayasasında beş yıla çıkarılmıştır (Çitçi, 2001: 133).
- Üçüncü ve son değişiklik ise Büyükşehirlere ilişkindir. 1982 Anayasası Büyükşehir olgusunun oluşumuna ilişkin bundan önce mevcut olmayan bir düzenlemeye fırsat sağlamıştır: “Yasa, büyük yerleşim birimleri için özel yönetim biçimleri getirebilir”. Zaten 1984 yerel seçimlerinden önce “Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararname “ çıkarılmış ve Büyükşehir belediyeleri kurulmuştur (Çitçi, 2001: 133).

Bunun yanında 2 Mart 1984 tarih ve 2986 sayılı yasa ile 2972 sayılı “Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”un dört maddesinde değişiklik yapılmıştır. Kanunun 11. ve 14. maddelerinde gerçekleştirilen değişikliklerle, partilerin aday listelerini tamamlayamadıkları seçim çevrelerinde eksik liste ile seçime katılabilmelerine imkân tanımıştır. 31. maddede yapılan bir başka değişiklikle mahalle ve köy muhtarlıkları ve ihtiyar heyeti üyelikleri için okur-yazar olma şartı kaldırılmış, 32. maddeye bir fıkra eklenerek muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinde oy pusulalarının basılabilmesine, düzeltme yapılmasına imkân tanınmıştır. Maddenin ilk şekline göre muhtar ve ihtiyar heyeti seçimleri için sadece yazılı oy pusulaları kullanılabiliyordu. Bu durum da adaylar için büyük problemler oluşturuyordu (Çitçi, 2001: 137–138).

2972 sayılı “ Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun”un uğradığı son değişikliklerle birlikte 25 Martta 1984’de yapılan yerel seçimlerde uygulanmıştır. Yasanın getirdiği yenilikleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1980’den önce yerel seçimlerde dört ayrı yasa uygulanarak, dağınık bir görüntü ortaya çıkarmıştır. Bunlar: Köy muhtarı ve ihtiyar heyeti seçimleri Köy Kanununa göre; belediye başkanı ve belediye meclisi seçimleri 1580 sayılı Belediye Kanununa göre; il genel meclisi seçimleri İl İdaresi Kanununa göre; mahalle muhtarı seçimleri ise 4541 sayılı Şehir ve Kasabalarda Mahalle Muhtar ve İhtiyar Heyetleri Teşkiline Dair Kanuna

göre yapılmıştır. 2972 sayılı yasa, bu karmaşıklığa bir son vererek adı geçen dört yasadaki seçimle ilgili hükümleri tek bir yasada toplamış ve özel bir yerel seçim yasası oluşturmuştur (Çitçi, 2001: 138).

- Kanun, il genel meclisi ve belediye meclisi üyelikleri için yapılan seçimlerde, onda birlik baraj uygulamalı oransal temsil sistemi, belediye başkanlığı seçiminde ise çoğunluk sistemi uygulamasını getirmiştir. Böylece milletvekili seçimlerinde uygulanan onda birlik baraj yerel seçimlerde de uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamanın temel dayanağı olarak da siyasi bölünmenin ülke düzeyinde oluşturduğu anarşi ortamının bir daha yaşamama arzusuydu (Çitçi, 2001: 138–139).
- Bu yasayla birlikte Türk yerel yönetim tarihi açısından yeni bir yönetim biçimi- Büyükşehir- getirilmiştir. Büyükşehirlerle alakalı herhangi bir hukuksal düzenleme olmaması nedeniyle, *“Bu kanunda, seçim usul ve esasları hükme bağlanan Büyükşehir yönetiminin hukuki statüsü, bu Kanun yürürlüğünü takip eden ilk seçim tarihinden önce, kanun hükmünde kararnamelerle”* düzenlenmesi öngörülmüştür(geçici md.5).
- 1982 Anayasasında genel seçimler için belirlenen beş yıl kuralı yerel seçimler için de geçerli hale getirilmiştir. Her seçim dönemini takip eden beşinci yıldaki Haziran ayının ilk Pazar gününün oy verme günü olduğunu hükme bağlanmıştır (Çitçi, 2001: 139).
- Diğer bir düzenleme ise, siyasal partilerin bu seçime mahsus olmak üzere belediye başkanı, belediye meclis üyelikleri ve il genel meclisi üyelikleri için ön seçim yapamayacaklarına ilişkin geçici 3. Maddeydi (Çitçi, 2001: 139).

2972 sayılı Kanunla birlikte yerel seçimler yapılmaya başlandı ve ülkemizde kentsel siyaset norm düzeyinde bir temele oturtuldu. Bu kanunla ilgili bundan sonra yapılan yerel seçimlerde birkaç küçük değişikliğe gidilmesine rağmen özde değişiklik yapılmadı.

Bu yasada, 1999 yerel seçimlerinden önce iki konuda değişiklik yapıldı. Bunlardan birincisi 20.01.1997 tarih ve 4231 sayılı yasanın 8. maddesinin ikinci fıkrası değiştirilmiş ve iki yeni fıkra eklenmiştir. Bununla yerel seçimlerle genel seçimlerin birleştirilmesine olanak sağlanmıştır. İkinci olarak da yine aynı yasa ile 2972 sayılı yasanın 29. maddesinin ikinci fıkrası değiştirilmiş, ayrıca maddenin d bendi kaldırılmıştır. Böylece *“seçilmiş belediye başkanlarının herhangi bir nedenle boşalması*

durumunda” tekrar seçim yapılması söz konusu olmayacaktır. Ancak maddenin a, b ve c bentlerindeki hallerde “ara” seçim yapılacaktır (Çitçi, 2001: 228–229).

2.3. Türkiye’de Yerel Seçimler

Ülkemizde yerel seçimler ilk defa Osmanlı imparatorluğu döneminde Muhasıllık Meclisleri için yapılmış daha sonra Şehremaneti yani belediye örgütü kurulduktan sonra, bunun organlarını seçmek için yerel seçimler gerçekleştirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk dönemlerinde bu uygulama devam etmiş, 1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile yerel seçimlerin çerçevesi çizilmiştir. İlk çok partili hayata geçiş denemesinde 1930 yılında yapılan yerel seçimlerin ardından 1950 yılına kadar yerel seçimler tek parti egemenliğinde gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten sonra ülkeyi yöneten Cumhuriyet Halk Partisi ve karşısında yeni kurulan Demokrat Parti yerel seçimlerde yarışmışlardır. 1960 darbesinin ardından hazırlanan 1961 Anayasasıyla yerel seçimlerle alakalı önemli değişiklikler yapılmış ve 1963 yılına kadar halk tarafından seçilmeyen belediye başkanı, mevzuat değişikliğiyle birlikte artık halk tarafından seçilmeye başlamıştır. 1980 yılında yapılan darbe neticesinde hazırlanan 1982 Anayasasında da yerel seçimlerle ilgili önemli değişiklikler yapılmış ve günümüzde gerçekleştirilen yerel seçimler bu dönem yapılan değişiklikler neticesinde şekillenmiştir. Şimdi cumhuriyet tarihimiz boyunca yapılan yerel seçimlere değinelim.

2.3.1. 1930 Yerel Seçimleri

1923 yılında kurulan Türkiye Cumhuriyeti, modernleşme yolundaki adımlarını hızlı bir şekilde atarken bu yönde yapmak istediği bir başka reform çok partili hayata geçişle alakalıydı. Atatürk hem meclisin rekabet ortamında çalışması hem de modernleşme yolunda önemli bir basamak olarak gördüğü çok partili hayata geçişle ilgili 1930 yılında Fethi Bey’i, Cumhuriyet Halk Fırkası karşısında yeni bir fırka kurmakla görevlendirmiştir. Bunun yanına Atatürk’ün Avrupa’da despot bir lider olarak anılmasının engellenme isteğini de koymak mümkündür(hakkı uyar netten). Fethi Bey(Okyar) de Serbest Cumhuriyet Fırkasını kurmuştur. İlk yapılan seçimler de -1930 yerel seçimleri- CHF ile birlikte seçimde yarışmışlardır.

SCF ilk kez girdiği 1930 yerel seçimlerinde önemli bir başarı sağlamıştır. Bu yapılan seçimlerden önce ülke 502 seçim bölgesine ayrılmış, bunun ikisi kent merkezi olmak üzere 40 belediyeyi SCF kazanmıştır.

SCF'nin kazandığı belediyeler şunlardır: Merzifon(Amasya), Atça, Bozdoğan, Çine, Germencik, Karapınar, Nazilli, Söke, Sultanhisar, Umurlu, Yenipazar(Aydın), Armutlu(Burdur), Armutlu(Bursa), Armutlu, Bademiye, Bergama, Bozdoğan, Buca, Dikili, Foça, Karantina, Kınık, Kuşadası, Menemen, Seferihisar, Şereflihisar, Şirince, Tire, Urla(İzmir), Bandırma, Edremit, Susurluk(Balıkesir), Boğaç(Osmaniye), Biga(Çanakkale), Keşan(Edirne), Burgazada, Çatalca, Maltepe(İstanbul), Lüleburgaz, Pınarhisar, Üsküp, Vize(Kırklareli), Darıca(Kocaeli), Gördes, Soma(Manisa), Adırmuson(Niğde), Malkara(Tekirdağ), Ladik ve Samsun, Silifke (Turan, 2008: 56–57)*.

1930 yılında yapılan yerel seçimler sonucunda belediyelerin onda dokuzunu CHF kazanmıştır. Ancak seçimlerdeki şaibe, hile, katılımın düşük olması ve SCF'ye birçok yerde uygulanan baskılar sonucu bu tablo kaçınılmaz sonuç olmuştur. Örneğin Silivri'de SCF'ye 800 seçmenin oy verdiği belliyken seçim sandıklarının kırılarak oy miktarının 270 olarak açıklanması, seçim heyetinin Adana'da seçimi SCF'nin az bir farkla kazandığını açıklamasına rağmen Vali Vehbi Bey'in seçimi CHF'nin kazandığını açıklaması, Silifke'de SCF'nin kazanmasının ardından ilin ilçeye çevrilmesi gibi birçok örnek verilebilir. SCF başkanı Fethi Bey aslında yapılan bu seçimi kendilerinin kazandığını iddia ederek seçimlerde yapılan haksızlıkları ve hileleri şiddetli bir şekilde eleştirmiştir. Fethi Bey tarafından dile getirilen bu durumu Atatürk de şöyle özetlemiştir “ kazanan idare fırkasıdır...yani jandarma, polis, nahiye müdürü, kaymakam ve valiler...” (Turan, 2008: 62). Çok partili hayata geçiş için yapılan bu deneme maalesef sonuçsuz kalmış, ülkeyi yöneten kadroların otoriter uygulamaları daha da artmıştır. SCF aslında seçimi kazanan taraftır. Çünkü bu kadar baskı ve haksızlıklara rağmen seçimlerde gösterdiği başarı önemlidir. Bu başarının arkasında ise CHF yönetimi ve bu dönem yapılan radikal değişimlere karşı halkın gösterdiği tepki yatmaktadır.

* Yazar birçok kaynaktan yararlanarak hazırladığı listeden derlenmiş olup asıl kaynakta hangi yazarlarda hangi yerleşim birimlerinin geçtiği yer almaktadır.

2.3.2. 1963 Yerel Seçimleri

Tablo 1: 1963 Yerel Seçimleri

1963	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
AP	1.366.145	45.97	1.356.760	49.93	4.344.185	45.48
CHP	1.060.534	35.69	1.038.002	38.20	3.458.972	36.22
CKMP	45.448	1.53	63.000	2.32	292.596	3.06
MP	73.416	2.47	76.909	2.83	295.523	3.09
TİP	18.094	0.61	20.327	0.75	37.898	0.40
YTP	107.936	3.63	122.145	4.50	621.600	6.51
Bağımsız	300.079	10.10	40.003	1.47	500.3 15	5.24
Toplam	2.971.652	100.00	2.717.146	100.00	9.551.089	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 25).

Bundan öncede belirtildiği gibi 1963 yerel seçimleri belediye başkanının doğrudan halk tarafından seçildiği ilk yerel seçimler olmuştur. Bunun yanında 1960 darbesinden sonra tekrar demokratik düzene geçişin önemli bir aşamasını oluşturmuştur.

1963 yerel seçimine altı parti katılmıştır. Bunlardan ikisi darbe öncesi de mevcut olan CHP ve CKMP(Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi)'dir. Diğer dört parti ise yeni kurulmuştur: Adalet Partisi, Yeni Türkiye Partisi, Millet Partisi ve Türkiye İşçi Partisi. Bu partilerden sadece CHP bütün illerde seçime katılırken; AP 63, CKMP 16, MP14, TİP 9 ve bağımsızlar 13 ilde seçime katılmışlardır (Turan, 2008: 106–107).

1963 yerel seçimi değerlendirildiğinde en yüksek oy oranına yeni kurulan ancak Demokrat Parti'nin devamı niteliğinde sunulan AP ulaşmıştır. Özellikle sağ oyları bünyesinde toplayan AP sağın büyük partisi kimliğini kazandığını göstermektedir. Sağ siyasetin diğer iki partisi ise yani MP ve CKMP, AP'nin çok gerisinde kalmıştır. En çok oy alan ikinci parti ise Milli Şefin başkanlığındaki CHP olmuştur. CHP'den sonra en fazla oyu bağımsız adaylar toplamış, parti bazında ise YTP bunu izlemiştir.

Partilerin yine almış oldukları bu oy oranlarıyla doğru orantılı bir şekilde temsilcilik tablosunda sıralandıkları görülmektedir. Seçimin birincisi olan AP, 492 tane belediye başkanlığı kazanmıştır. Bunu CHP takip etmiş ve 332 belediye başkanlığının sahibi olmuştur. Bağımsızlar 139 belediye başkanlığı alırken, onu takip eden YTP 55 belediye başkanlığı kazanmıştır. MP 26, CKMP ise 17 belediye başkanlığı kazanmıştır. Belediye başkanlığı kazanamayan tek parti TİP'dir. TİP hiçbir belediye başkanlığı alamamış

ancak 1 tane il genel meclisi üyeliği ve 6 tane de belediye meclisi üyeliği kazanabilmiştir. İl Genel Meclisi Üyeliği ve Belediye Meclisi üyeliğinde ilk iki sıra-AP ve CHP- değişmezken YTP üçüncü sırada yer almış onu CKMP ve MP izlemiştir.

Tablo 2: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1963 Yerel Seçimleri

Parti	Sayı			Yüzde		
	İl Genel Meclis Üyesi Sayı	Belediye Başkanı	Belediye Meclisi Üyesi	İl Genel Meclis Üyesi	Belediye Başkanı	Belediye Meclisi Üyesi
AP	803	492	7.469	50.95	47.67	47.29
CHP	573	332	6.485	36.36	32.17	41.06
CKMP	17	8	340	1.08	0.78	2.15
MP	26	6	266	1.65	0.58	1.68
TİP	1	-	6	0.06	-	0.04
YTP	103	55	1.047	6.54	5.33	6.63
Bağımsız	53	139	182	3.36	13.47	0.34
Toplam	1576	1.032	15.795	100.00	100.00	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 26)

2.3.3. 1968 Yerel Seçimleri

1968 yerel seçimi aslında siyasal anlamda çeşitli problemlerin yaşanmaya başladığı bir dönemde gerçekleşmiştir. Komünizm tehlikesi ve sağ-sol ayrımı gibi genel siyasi konular yerel seçimlerde de etkisini göstermiştir. Türkiye’de de solun güçlendiği, 68 kuşağının var olduğu bu dönemde sağın en büyük partisi AP, seçimlerde antikomünist söylem çerçevesinde hareket etmiştir.

Tablo 3: 1968 Yerel Seçimleri

1968	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
AP	1.509.780	46.61	1.402.522	49.17	4.470.687	49.06
BP	30.730	0.95	34.731	1.22	149.832	1.64
CHP	995.963	30.75	1.004.917	35.23	2.542.644	27.90
CKMP	31.390	0.97	43.163	1.51	90.816	1.00
GP	102.402	3.16	124.952	4.38	603.268	6.62
MP	58.601	1.81	96.310	3.38	318.804	3.50
TİP	54.061	1.67	53.291	1.87	248.134	2.72
YTP	15.988	0.49	22.180	0.78	65.593	0.72
Bağımsız	439.978	13.58	70.292	2.46	622.708	6.83
Toplam	3.238.893	100.00	2.852.358	100.00	9.112.486	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 52)

1968 yerel seçimlerine iştirak eden parti sayısı sekizdir. Bu seçime, 1963 yerel seçimlerine katılan altı partinin yanında iki yeni kurulan parti daha katılmıştır: CHP'den ayrılanlar tarafından kurulan GP(*Güven Partisi*) ve Aleviler tarafından kurulan BP(*Birlik Partisi*)'dir (Turan, 2008: 130).

Bu yerel seçimi incelediğimizde yine birinci sırayı AP' sinin aldığını görmekteyiz. AP %46,61'lik oy oranıyla en fazla oyu alan parti olmuştur. AP' yi yine CHP takip etmiştir. Ama CHP bu yerel seçimlerde 1963 yerel seçimlerine oranla oyları düşmüştür. Bunun en önemli sebebi ise solda yaşanan bölünmeler olmuştur. CHP' den ayrılanlar tarafından kurulan GP %3,16 oy almış, TİP bu dönem oylarını arttırmış ve %1,67 seviyelerine ulaşmış, aleviler tarafından kurulan BP ise %0,95 oy almıştır. Bu tablo bize soldaki ayrışmayı işaret etmektedir. Soldaki parçalanmayla beraber sağda ise bütünleşme sağlanmış, sağın küçük partileri bu seçimle birlikte iyice erimeye başlamışlar ve oy oranları ciddi şekilde düşmüştür (Çitçi, 2001: 52).

Kullanılan oyların ve siyasal partilerin sağ-sol ölçeğinde değerlendirilmesi, sol cemahta bulunan üç partinin(*CHP, BP, TİP*) aldığı oylar, belediye başkanlığı seçimlerinde %33.37, belediye meclisi seçimlerinde %38,28, il genel meclisi seçimlerinde de %32.26 olduğunu göstermektedir. Sağdaki altı partinin toplamına bakacak olursak-ağırlıklı olarak AP- belediye başkanlığı seçimlerinde %52.55, belediye meclisi seçimlerinde %59.52, il genel meclisi seçimlerinde ise %60.91'e ulaşmıştır (Çitçi, 2001: 53).

Tablo 4: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1968 Yerel Seçimleri

Parti	Adet	Yüzde
AP	669	54,04
BP	-	-
CHP	287	23,18
CKMP	6	0,48
GP	24	1,94
MP	12	0,97
TİP	1	0,08
YTP	9	0,73
Bağımsız	230	18,58
Toplam	1238	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 53)

Adalet Partisi 1968 yerel seçimlerinde oyunu arttırmasıyla birlikte elde ettiği belediye başkanlığı sayısını da arttırmış ve 669 belediye başkanlığını kazanarak bu alanda yine

birinci sırada bulunmaktadır. CHP ise 287 belediye başkanlığı kazanmış ancak bundan önceki döneme nazaran aldığı belediye başkanlığı sayısında düşüş olmuştur. CHP' yi yine bağımsızlar takip etmiş ve bundan önceki dönemde bağımsız adaylarca kazanılan belediye başkanlığı sayısında bu dönem artış olmuş ve 230 belediye başkanlığı bağımsız adaylarca kazanılmıştır. CHP' den ayrılanlarca kurulan GP ise 24 belediye başkanlığı kazanmıştır. BP hiçbir belediye başkanlığını kazanamazken, TİP bu dönem 1 belediye başkanlığı kazanmıştır. CKMP 6, MP 12 ve YTP 9 belediye başkanlığı kazanmalarına rağmen bundan önceki döneme kıyasla hem oyları hem de kazandıkları belediye başkanlıkları azalmıştır.

2.3.4. 1973 Yerel Seçimleri

1973 yerel seçimlerine başlamadan önce bu dönemle ilgili kısa bir açıklama yapmakta fayda var. Bu dönem ülkenin siyasi istikrarsızlıklar, terör olayları, kutuplaşmanın ve ekonomik yönden büyük sıkıntıların yaşandığı, bir muhtıra ve dönemin sonlarında ise bir darbe ile sonuçlanana bir dönem olmuştur.

Yetmişli yılların Türk siyasetine damgasını vuran en önemli gelişmenin soldaki yükseliş ve sağdaki bölünmüşlük olduğu ifade edilebilir. CHP' de yaşanan genel başkan değişimi ile parti ideolojisini yenilemiş ve yeni bir yöneliş içersine girerek geniş toplumsal kesimlere hitap edebilmiştir. Parti ideolojik konumunu “sol” olarak ifade etmiş, “düzen değişmeli” parolasıyla ülkedeki sol siyasetteki alanı doldurmuştur. Sağ siyasetin hâkim partisi AP ise bünyesinde barındırdığı farklı toplum kesimlerinin çatışmasına sahne olmuş ve hükümet yıllarında Demirel yönetimin izlediği politikalar partiye destek veren burjuvazi arasında çatışmalara yol açmıştır. AP içindeki bu bölünmeler ülkedeki parti sistemini de değiştirmiştir. Ellili ve altmışlı yıllardaki iki partili sistem yerini ılımlı çok partili sisteme bırakmıştır (Dursun, 2005: 19–23). Bu dönem sağ siyasette iki önemli parti ortaya çıkmıştır. İlki Necmettin Erbakan önderliğinde kurulan İslamcı kesimi temsil eden MSP* ve ikincisi de Alparslan Türkeş'in önderliğinde kurulan MHP** ise milliyetçi kesimin temsilcisi olmuş ve her iki parti antikomünist söylem çerçevesinde hareket etmiştir.

* Bu partiden önce MNP yani Milli Nizam Partisi kurulmuştur ancak 1971 muhtırasıyla kapatılmıştır.

** CKMP 8–9 Şubat olağanüstü kongresiyle adını Milliyetçi Hareket Partisi olarak değiştirmiş ve partinin başkanlığına Alparslan Türkeş seçilmiştir. Detaylı bilgi için; http://www.mhp.org.tr/mhp_tarihce.php.

Kentsel siyaset açısından ise yetmişli yıllar siyasal belediyeçilik yılları olmuş, toplumsal değişimin ve dönüşümün yaşandığı bu yıllarda yetersiz kalan belediye hizmetlerine, gecekondular sorunu ve altyapı sorunlarıyla birlikte yerel yönetim ile merkezi yönetimin siyasal açıdan farklı olmasının ortaya çıkardığı maddi sıkıntılarda eklenmiştir.

Tablo 5: 1973 Yerel Seçimleri

1973	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
AP	1.481.015	33.93	1.385.727	35.43	3.232.365	32.32
CHP	1.716.099	39.31	1.627.479	41.62	3.708.687	37.09
CGP	60.259	1.38	108.272	2.77	289.683	2.90
DP	300.656	6.89	347.428	8.88	1.015.304	10.15
MP	4.028	0.09	7.845	0.20	8.967	0.09
MHP	35.693	0.82	61.796	1.58	133.089	1.33
MSP	167.167	3.83	212.040	5.42	620.140	6.20
TBP	1.671	0.04	20.221	0.52	41.092	0.41
Bağımsız	598.754	13.72	139.974	3.58	890.878	8.91
Toplam	4.365.342	100.00	3.910.782	100.00	10.000.205	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 83)

9 Aralık 1973 yerel seçimleri cumhuriyet tarihimizin en düşük katılımı yerel seçimlerinden biri olmuştur. Seçmenlerin neredeyse yarısı bu seçimde oy kullanmamıştır. Bunun en önemli sebebi ise bu seçimin genel seçimlerden bir süre sonra yapılması ve mevsim şartları olarak değerlendirilebilir (Çitçi, 2001: 83).

1973 yerel seçimlerinin sonuçları, önceki iki seçimden farklılık göstermiştir. Bundan önceki iki seçimden AP birinci parti olarak çıkarken, bu sefer değişen kimliğiyle CHP birinci olmuştur. Yerel seçimlerde partilerin katılmış olduğu üç seçimde de; yani, belediye başkanlığı, il genel meclisi ve belediye meclisi seçimlerinde CHP en fazla oyu almıştır (Turan, 2008: 154).

AP bu seçimlerde ikinciliğe gerilemiştir. Budan önceki seçimlerde %50'lere ulaşan oy miktarı bu seçimlerde %33.93 seviyesine düşmüştür. Bunun en önemli sebebi DP, MSP ve bağımsızlara giden oylar olmuştur. Sağdaki bu bölünmüşlüğe rağmen solda bu dönem TİP kapatılması ve CHP'nin konumunu sol olarak belirlemesiyle CHP çatısı altında bütünleşme sağlanmıştır.

Sağ kesime hitap eden DP bu seçimlerde %6.89 oy almış, MSP ise %3.83 oy almıştır. MHP yerel seçimlerde fazla varlık gösterememiş, %0.89 oy almıştır. Bağımsızlar ise bu

seçimde bundan önceki seçime nazaran daha az oy miktarında kalmışlar ve %13.78 oy almışlardır.

Tablo 6’da partilerin kazandığı belediye başkanlıklarına bakarsak en fazla belediye başkanlığını 619 ile AP kazanmıştır. AP’ sini 531 belediye başkanlığı ile CHP takip etmektedir. Bağımsızlar ise 293 belediye başkanlığı kazanarak bundan önceki dönem 240 olan bağımsız belediye başkanlarının sayısı artmış olmaktadır. Yeni kurulan MSP başarılı olduğu bu seçimlerde 32 belediye başkanlığı kazanmış, MHP ise 5 belediye başkanlığı kazanmıştır. CGP ise 36 belediye başkanlığı kazanmıştır. TBP ve MP ise belediye başkanlığı kazanamamıştır.

Tablo 6: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1973 Yerel Seçimi

Parti	Sayı	Yüzde
AP	619	38.21
CHP	531	32.78
CGP	36	2.22
DP	104	6.42
MP	-	-
MHP	5	0.31
MSP	32	1.97
TBP	-	-
Bağımsız	293	18.09
Toplam	1620	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 85)

2.3.5. 1977 Yerel Seçimleri

1977 yerel seçimleri Türkiye’nin en çalkantılı döneminde yapılmıştır. Genel seçimlerden altı ay sonra yapılmasına rağmen katılım 1973 yerel seçimlerinin bile altında kalmıştır. Bu seçimin sonuçlarına geçmeden önce bu dönem Türk belediyciliği açısından önemine vurgu yapmak gerekmektedir. Bu dönem sosyal demokrat belediyciliğin uygulanması anlamında belediyciliğin “*asrısaaleti*” olarak kabul edilmektedir. Bu dönem 12 Eylül 1980 darbesiyle sona ermiştir.

Tablo 7: 1977 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
AP	2.217.116	37.63	2.154.372	37.94	4.589.268	37.10
CHP	2.718.529	46.14	2.664.636	46.92	5.161.426	41.73
CGP	24.018	0.41	39.846	0.70	78.047	0.63
DP	37.598	0.64	50.796	0.89	123.717	1.00
MSP	286.133	4.86	312.040	5.50	854.436	6.91
MHP	227.220	3.86	300.494	5.29	819.136	6.62
SDP	5.228	0.09	3.348	0.06	4.056	0.03
TBP	6.668	0.11	23.139	0.41	29.039	0.23
TİP	12.421	0.21	16.131	0.28	63.477	0.51
TSİP	8.145	0.14	6.237	0.11	28.994	0.23
Bağımsız	349.205	5.93	107.524	1.89	618.030	5.00
Toplam	5.892.281	100.00	5.678.563	100.00	12.369.626	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 112).

1977 yerel seçimlerine baktığımızda, bundan önceki seçimlerin büyük iki partisinin (*AP* ve *CHP*) egemenliği devam etmiştir. Bu dönem yeni kurulan marjinal sol partiler çok az oy alabilirken, sağda ise MHP ve MSP oylarını arttırmıştır. AP' sinin oyları diğer sağ partilerin oylarını arttırmasıyla oy miktarında azalma meydana gelmiştir. AP ve CHP' sini bölen iki parti yani DP ve CGP bu seçimde oyları çok alt seviyelere düşerek adeta silinmişlerdir.

Tablo 8: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1977 Yerel Seçimi

Parti	Sayı	Yüzde
AP	699	40.88
CHP	694	40.58
CGP	8	0.47
DP	5	0.29
MSP	48	2.80
MHP	55	3.22
SDP	-	-
TBP	1	0.06
TİP	-	-
TSİP	-	-
Bağımsız	200	11.70
Toplam	1710	100.0

Kaynak: Çitçi (2001: 113).

1973 seçiminden sonra 85 yeni belde daha kurulmuş, Belediye sayısı 1710'a

yükselmiştir. 1977 yerel seçiminde bu belediyelerin 699* tanesini AP, 694'ünü CHP kazanmıştır. AP ve CHP belediye başkanlıklarının %41'ini almışlardır (Turan, 2008: 181–182). MHP ise bu dönem genel seçimlerde olduğu gibi yerel seçimlerde de oyunu arttırmış ve almış olduğu belediye sayısını 5'ten 55'e çıkarmıştır. Aynı zamanda ilk defa il merkezlerinde belediye kazanmıştır. MSP de bu seçimlerde oyunu arttırmış ve belediye sayısını 48'e yükseltmiştir. Sosyalist üç parti hiç belediye kazanamazken, TBP 1 belediye kazanabilmiştir. DP ve CGP oylarının düşmesine paralel bir şekilde elde ettikleri belediye sayısında da azalma olmuş, DP 5, CGP 8 belediye kazanabilmiştir. Bağımsızlar ise bu seçimde daha az belediye de söz sahibi olmuşlar, 200 belediye başkanlığı alabilmişlerdir. 67 il merkezinden 41'indeki belediye başkanlığını CHP kazandı. AP 15 yerde kazanabilmiştir. MHP dört il merkezinde, MSP üç yerde, bağımsızlarda dört yerde belediye başkanlığı kazanmıştır (Turan, 2008: 183).

2.3.6. 1984 Yerel Seçimleri

Türkiye yetmişli yılların sonunda çeşitli problemlerle boğuşmaktaydı. Artan şiddet ve terör olayları, siyasi istikrarsızlar ve hükümetin kurulamaması, cumhurbaşkanının uzun süre seçilememesi, ekonomik sıkıntılar, etnik ve dini kutuplaşmanın yaşanması ve soğuk savaşın getirmiş olduğu olumsuzluklar neticesinde siyasal sistemimiz işlerliğini kaybetmesi sonucu 12 Eylül 1980 senesinde emir-komuta zinciri içerisinde Kenan Evren tarafından darbe yapıldı.

12 Eylül 1980 tarihinde saat 04.00'te Türkiye radyolarından “*Yüce Türk Milleti*” hitabıyla okunan Milli Güvenlik Konseyi'nin 1 nolu bildirisi ile başlayan ve Anavatan Partisi lideri Turgut Özal'ın 13 Aralık 1983 tarihinde birinci hükümeti kurmasıyla sona eren olağanüstü dönem kısaca *12 Eylül Rejimi* olarak adlandırılmaktadır (Dursun, 2005: 95). 1983 yılında Özal hükümetiyle demokratik yaşam yeniden başlamış ve 1984 yılında da yerel seçimler yapılmıştır.

Altı siyasal parti ve bağımsızların katıldığı 1984 yerel seçimleri, milletvekili genel seçimlerine katılmasına izin verilmeyen partilere katılma olanağı sağlaması sebebiyle, özel bir önem taşımış ve olağan siyasal yaşama dönüşün başlangıcı kabul edilmiştir (Çitçi, 2001: 153). 1983 genel seçimlerinden tek başına iktidar olarak çıkan ANAP'ın

* Ali Eşref Turan'ın “Türkiye’de Yerel Seçimler” adlı çalışmasında bu sayı 695 olarak geçmektedir.

yanı sıra askeri rejim tarafından kurulan MDP ve HP ile Erdal İnönü'nün kurduğu SODEP, AP'nin devamı niteliğinde kabul edilen DYP ve Milli Görüş Hareketinin darbe sonrası kurduğu RP bu seçimlere katılmışlardır. ANAP bütün illerde seçime katılırken, HP 63 ilde, RP 58 ilde ve MDP 57 ilde seçimlere katılmışlardır (Turan, 2008: 200).

Tablo 9: 1984 Yerel Seçimleri

1984 Parti	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi		Büyükşehir Bel. Bşk.	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
ANAP	4.323.420	43.24	4.323.144	43.59	7.355.796	41.52	1.610.621	50.18
DYP	1.180.136	11.80	1.189.535	11.99	2.346.543	13.25	144.396	4.50
HP	777.456	7.78	805.275	8.12	1.552.186	8.76	254.419	7.93
MDP	544.627	5.45	563.183	5.68	1.255.817	7.09	138.254	4.31
RP	373.837	3.74	494.831	4.99	780.342	4.40	119.511	3.72
SODEP	2.485.945	24.86	2.425.370	24.45	4.136.976	23.35	930.646	28.99
Bağımsız	313.644	3.14	117.497	1.18	288.621	1.63	12.142	0.38
Toplam	9.999.065	100.00	9.918.835	100.00	17.716.281	100.00	3.209.989	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 154)

1984 yerel seçimleri değerlendirildiğinde ANAP, 1983 genel seçimlerinde olduğu gibi birinci sırada yer almış ve diğer rakiplerine epey bir fark atmıştır. ANAP'ı SODEP takip etmiş ve kullanılan oyların dörtte birini almıştır. DYP ise %11.80'lik oy oranıyla üçüncü olmuştur. Darbecilerin partileri olarak isimlendirilen MDP ve HP ise bu seçimlerde genel seçimlere oranla oylarında büyük düşüşler olmuştur. RP ise en az oy miktarını alan parti olmuştur. Gerçi partinin tam anlamıyla teşkilatlanamaması ve birçok yasak yüzünden bu seviyede kalması yadırganamayacak bir sonuç olmuştur. Bu dönemde yasalastırılan ve uygulamaya konan Büyükşehir Belediyesi olgusu, 1984 yerel seçimlerinde yer almıştır. Büyükşehir Belediyesi için kullanılan oylarında yarısını ANAP kazanmış, SODEP ise en fazla oyu alan ikinci parti olmuştur.

Tablo 10: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1984 Yerel Seçimleri

Parti	Sayı	Yüzde
ANAP	865	50.97
DYP	233	13.73
HP	92	5.42
MDP	105	6.19
RP	15	0.88
SODEP	281	16.56
Bağımsız	106	6.25
Toplam	1697	100.00

Kaynak: Çitçi (2001:155)

Belediye başkanlıklarının yarısını ANAP kazanmıştır. ANAP'ı SODEP takip etmiştir. SODEP 281 belediye başkanlığı kazanmıştır. DYP 233 belediye başkanlığı kazanarak üçüncü sırada yer almıştır. Bağımsızlar 106, MDP 105, HP 92 ve RP 15 belediye başkanlığı kazanmıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir Büyükşehir Belediyelerinin tamamını ANAP kazanmıştır.

2.3.7. 1989 Yerel Seçimleri

1976 belediyenin başkan ve meclis üyeleriyle, 8 Büyükşehir belediye başkanı için 1989'da yapılan yerel seçimlere katılım bundan önceki yerel seçime katılıma oranla %10'luk bir düşüş göstermiş, %78 civarında bir katılım oranı gerçekleştirilmiştir. Bu seçimlere girilirken yine siyasal parti yelpazesinde değişiklik mevcuttur. 1984 yerel seçimlerine katılan ANAP, DYP ve RP varlıklarını sürdürürken, HP ve SODEP' in birleşmesiyle oluşan SHP ile Bülent Ecevit'in başında bulunduğu DSP, IDP ve ülkücü hareketin yeni partisi MÇP ilk kez yerel seçimlere katılmışlardır (Çitçi, 2001: 186–187).

Bu dönem Türk siyasal hayatının yeniden çeşitli renklere kavuştuğu bir dönem olarak tanımlayabiliriz. Çünkü darbe sonrası siyasi yasaklı olan ve seksen öncesinin büyük liderlerinin yasağı kaldırılmış ve hepsi tekrar aktif siyasete dönüş yapmıştır.

Tablo 11: 1989 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi		Büyükşehir Bel. Bşk.	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
ANAP	3.190.396	23.74	3.112.613	23.51	4.828.164	21.80	1.215.351	23.62
DSP	868.027	6.46	890.507	6.73	1.998.819	9.03	449.537	8.74
DYP	3.155.694	23.48	3.138.260	23.70	5.565.776	25.13	917.878	17.84
IDP	67.591	0.50	68.584	0.52	208.725	0.94	21.425	0.42
MÇP	405.944	3.02	437.470	3.30	916.405	4.14	98.996	1.92
RP	1.174.454	8.74	1.181.336	8.92	2.170.431	9.80	464.900	9.04
SHP	4.402.173	32.76	4.389.713	33.16	6.354.252	28.69	1.974.110	38.37
Bağımsız	175.188	1.30	20.864	0.16	103.755	0.47	2.379	0.05
Toplam	13.439.467	100.00	13.239.347	100.00	22.146.327	100.00	5.144.576	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 187)

Yerel seçimler Mart 1989 yapıldığında, sonuçlar ANAP'a olan desteğin, ciddi şekilde aşınmış olduğunu göstermiştir (Zürcher, 2000: 416). 1989 yerel seçim tablosunu incelediğimizde ANAP'taki büyük düşüş bunun karşısında da sosyal demokratların(SHP) yükselişi en bariz özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. ANAP %40'lardan %23'lere gerilemiş, neredeyse yarı yarıya oy kaybı yaşamıştır. SHP ise

solda bütünleşmeyi sağlamasıyla birlikte oylarını arttırmış ve %32 seviyesine getirmiştir. SHP'nin almış olduğu en yüksek oy oranı ise Büyükşehir belediyelerinde gerçekleşmiştir. Üçüncü sırada ise yine DYP yerini almış ancak belediye meclisi ve il genel meclisinde ANAP'ı geride bırakmışlardır. DYP de ciddi şekilde oylarını arttırmıştır. 1984 seçimlerinin en düşük oyunu alan RP ise bu seçimde oylarını üç katına çıkarmış ve önemli bir başarı sergilemiştir. MÇP ise ilk girdiği yerel seçimlerde fazla varlık gösterememiş buna karşın DSP %7 civarı oy alarak başarılı olmuştur.

Tablo 12: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1989 Yerel Seçimleri

Parti	Sayı	Yüzde
ANAP	569	28.81
DSP	37	1.87
DYP	549	27.78
IDP	7	0.35
MÇP	24	1.21
RP	73	3.69
SHP	646	32.70
Bağımsız	71	3.59
Toplam	1976	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 188)

Partilerin kazandıkları belediye başkanlıkları sayısına baktığımızda, SHP kazanmış olduğu 646 belediye başkanlığıyla birinci sırada, ANAP 569 ile ikinci ve DYP 549 ile üçüncü sırada yer almaktadırlar. Ancak şunu da belirtmekte 1984'te 55 il başkanlığını kazanan ANAP, buradaki üstünlüğünü SHP'ye bırakmış ve üç* il belediye başkanlığı kazanmıştır (Çitçi, 2001: 188). Oylarını üç katına çıkaran RP aynı şekilde belediye sayısını da üç katına çıkarmış, 1984'te 24 olan belediye sayısı 1989'da 73 olmuştur. Sağ siyasetin bir diğer partisi MÇP, devamı olduğu MHP'nin yerel oylarını koruyamamış ve 24 belediye başkanlığı ile yetinmiştir. Solda ise SHP dışındaki tek parti olan DSP 37 belediye başkanlığı kazanmıştır. Bağımsızlar ise 71 belediye başkanlığı elde etmişlerdir.

2.3.8. 1994 Yerel Seçimleri

Bu dönem siyasi konjonktür açısından önemli dalgalanmaların yaşandığı bir dönem olmuştur. Seksenli yıllarda ülkeyi tek başına yöneten ANAP, 1991'de yerini koalisyon hükümetine(SHP-DYP) bırakmış, bu tarihten itibaren 2002 yılına kadar Türkiye'yi

* Bu iller Malatya, Bitlis ve Hakkari'dir.

istikrarsız koalisyon hükümetleri yönetmiştir. Bununla beraber Türkiye’de siyasal İslam, Türk milliyetçiliği ve ayrılıkçı kürt hareketinin yükselişe geçtiği bir dönem başlamıştır. 1993 yılında Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın ani vefatıyla bu makama Süleyman Demirel seçilmiştir. 1994 yerel seçimleri bu ortamda yapılmıştır.

Tablo 13: 1994 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi		Büyükşehir Bel. Bşk	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
ANAP	4.502.538	22.87	4.558.747	22.97	5.937.031	21.09	1.992.281	21.79
BBP	210.927	1.07	186.772	0.94	355.271	1.26	35.059	0.38
CHP	846.877	4.30	865.056	4.36	1.297.371	4.61	267.605	2.93
DP	65.062	0.33	63.283	0.32	148.719	0.53	7.100	0.08
DSP	1.634.541	8.30	1.561.791	7.87	2.463.853	8.75	1.026.674	11.23
DYP	3.712.157	18.85	3.750.972	18.90	6.027.095	21.41	1.451.814	15.88
İP	32.971	0.17	32.604	0.16	79.588	0.28	16.592	0.18
MP	34.179	0.17	34.162	0.17	126.118	0.45	31.888	0.35
MHP	1.500.140	7.62	1.490.758	7.51	2.239.117	7.95	413.813	4.53
RP	3.780.708	19.20	3.784.356	19.07	5.388.195	19.14	2.048.494	22.40
SBP	21.721	0.11	18.403	0.09	80.714	0.29	17.297	0.19
SHP	3.293.596	16.73	3.314.831	16.70	3.807.921	13.53	1.799.064	19.68
YDP	34.664	0.18	32.917	0.17	104.285	0.37	21.980	0.24
Bağımsız	21.751	0.11	154.197	0.78	96.913	0.34	13.684	0.15
Toplam	19.691.832	100.00	19.848.849	100.00	28.152.191	100.00	9.143.345	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 218)

1994 yerel seçimlerine katılım bundan önceki yerel seçimlerine oranla gayet yüksek olmuş, %90 civarında katılım gerçekleşmiştir. Yine bu seçimde de bundan öncekilerde olduğu gibi seçime katılan parti sayısında artış olmuş, 13 parti seçime katılmıştır.

Seçim sonuçlarını incelediğimizde ANAP en çok oyu alan parti olmasına karşın beş partinin aldığı oy miktarının %10’nun üzerinde ve birbirlerine yakın olması bu seçimin en dikkat çeken özelliğidir. Bunun yanında bu seçimin göze çarpan en önemli özelliği SHP oylarında aşırı düşüş yaşaması, Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde üçüncü, diğerlerinde de dördüncü sırada olmasıdır. Belediye başkanlığı seçiminde ANAP birinci olurken, il genel meclisi seçiminde DYP, Büyükşehir belediyesi seçimlerinde ise RP birinci olmuştur. Tablo 13 incelendiğinde ilk defa belediye başkanlığı seçiminde birinci olan parti diğer seçimlerde de birinci olması kalıbının gerçekleşmediği de görülmektedir. Bu partileri DSP ve MHP takip etmiştir. DSP Büyükşehir belediye başkanlığı seçiminde %11 civarında oy alırken, MHP ise Büyükşehir belediyesi seçimlerinde %4 civarı oy alırken diğer seçimlerde %7 oy

almıştır. Diğer partiler ise fazla varlık gösterememişlerdir.

Tablo 14: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1994 Yerel Seçimi

Parti	Sayı	Yüzde
ANAP	790	29,31
BBP	11	0,41
CHP	63	2,34
DP	6	0,22
DSP	23	0,85
DYP	883	32,77
İP	-	-
MP	-	-
MHP	118	4,38
RP	323	11,99
SBP	-	-
SHP	434	16,1
YDP	-	-
Bağımsız	44	1,63
Toplam	2.695	100.00

Kaynak: Çitçi (2001: 219)

Belediye başkanlığı dağılımına baktığımızda bu seçimde en fazla belediye başkanlığını 883 belediye ile DYP kazanmıştır. DYP'yi 790 ile ANAP takip etmiştir. SHP ise bu seçimde 434 belediye kazanabilmiştir. Bu seçimin en önemli çıkışı yapan RP ise 323 belediye kazanmıştır. Yine RP gibi MHP de büyük bir çıkış göstermiş ve belediye sayısını 24'ten 118'e çıkarmıştır. Yeniden kurulan CHP ise almış olduğu oy miktarına oranla daha fazla belediye kazanmış ve 63 belediyede zafere ulaşmıştır. DSP ise 23 belediye başkanlığı kazanırken, MHP'den ayrılan Muhsin Yazıcıoğlu tarafından kurulan BBP ise 11 belediye kazanmıştır. DP 6, bağımsızlar ise 44 belediye başkanlığı elde ederken, İP, MP, SBP ve YDP hiçbir belediye başkanlığı alamamışlardır. Büyükşehir belediyelerinde ise RP yine büyük bir başarı göstermiş, 6 BŞB' sini kazanmıştır. ANAP ve SHP 3'er, SHP 2 ve CHP 1 BŞB' sini elde etmeyi başarmışlardır.

1994 yerel seçimlerinde tablonun bu şekilde olmasının genel siyasi sebeplerinin yanında kentsel siyasetle ilgili nedenlerde etkili olmuştur. Sosyal demokratların belediyecilikte başarısız olması buna karşın Milli Görüşün bu alanda göstermiş oldukları üstün başarı, ANAP ve SHP'li belediyelerdeki yolsuzluklar halkın tercihlerini daha çok DYP ve RP'ye yakınlaştırmıştır.

2.3.9. 1999 Yerel Seçimleri

1999 yerel seçimleri genel seçimlerle birlikte yapılmış, bu yüzden katılımda bundan önce yapılan seçimlere nazaran yüksek olmuştur(%85 civarında). Bu dönemin en önemli siyasi ve toplumsal olayı şüphesiz terörist başı Abdullah Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilmesidir. Bunun ortaya çıkardığı en önemli sonuç ise milliyetçi oylardaki artış olarak görülmektedir. Yerel seçimlerde de bu kendini hissetmiş olsa da, genel seçimin birinci ve ikinci sıradaki partileri yerine seçimin üçüncü sıradaki partisinin birinci olarak çıkması aslında toplumumuzun kentsel siyasette hizmete önem verdiğini ve yerel tercihlerin farklı olabileceğini ortaya koyması bakımından son derece önemlidir.

Bu seçimlerde FP belediye başkan ve meclisi seçimleriyle Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinden birinci parti olarak çıkarken, il genel meclisi seçimlerinin lider partisi DSP olmuştur. FP, ANAP, DSP, MHP, CHP ve DYP belediye başkan ile meclisi seçimlerinde %10'u geçen partiler olarak sıralanmaktadır. İl genel meclisi seçimlerinde ise DSP' yi MHP, FP, ANAP, DYP ve CHP izlemiştir. Büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde ise sıralama şu şekilde gerçekleşmiştir: FP, DSP, ANAP, CHP, MHP ve DYP şeklindedir (Çitçi, 2001: 253).

Sağ-sol partiler ayrımı çerçevesinde belediye başkanlığı seçimlerinde sağ partiler oyların %66.09'unu, sol partiler %33.26'sını alırken, belediye meclis üyeliği seçimlerinde bu oranlar sırasıyla %65.94 ve %33.99, il genel meclisi seçimlerinde ise, %64.84 ve %34.98 olarak karşımıza çıkmaktadır (Çitçi, 2001: 254).

Tablo 15: 1999 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanı		Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi		Büyükşehir Bel. Bşk.	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
ANAP	4.074.986	17.43	3.956.974	17.07	4.730.711	15.03	1.759.781	16.88
BBP	285.399	1.22	303.547	1.31	540.239	1.70	59.915	0.57
BP	36.787	0.16	38.368	0.17	67.448	0.21	16.827	0.16
CHP	3.233.097	13.83	3.077.539	13.28	3.487.483	11.08	1.723.508	16.52
DEHAP	363	0.00	115	0.00	-	0.00	206	0.00
DEPAR	3.541	0.02	3.276	0.01	3.143	0.01	341	0.00
DP	31.174	0.13	32786	0.14	41.947	0.13	4.630	0.04
DBP	3.480	0.01	3.310	0.01	6.593	0.02	2.012	0.02
DSP	3.551.412	15.19	3.759.912	16.22	5.885.132	18.70	2.011.112	19.30
DTP	165.818	0.71	160.808	0.69	292.224	0.93	31.394	0.30
DYP	2.980.531	12.75	2.892.593	12.48	4.157.262	13.21	769.914	7.40
EMEP	21.501	0.09	22.806	0.1	29.499	0.09	11.465	0.11
FP	4.301.538	18.4	4.227.309	18.24	5.185.538	16.48	2.438.086	23.40
HADEP	788.335	3.37	801.192	3.46	1.094.831	3.48	398.155	3.82
IP	20.793	0.09	20.632	0.09	66.175	0.21	12.638	0.12
LDP	20.370	0.09	20.393	0.09	30.314	0.10	21.286	0.2
MP	31.849	0.14	32.878	0.14	86.481	0.27	14.983	0.14
MHP	3.539.079	15.14	36.403.59	15.71	5.401.597	17.17	1.079.697	10.35
ÖDP	113.348	0.48	152.874	0.66	263.814	0.84	50.886	0.49
SİP	7.573	0.03	1.089	0.00	22.825	0.07	7.505	0.07
YDP	14.928	0.06	13.543	0.06	17.335	0.06	5.776	0.06
Bağımsız	151.084	0.65	16.626	0.07	65.879	0.18	13.334	0.13
Toplam	23.386.986	100.00	23.178.929	100.00	31.467.690	100.00	10.433.451	100.00

Kaynak: Çitçi (2001, 253)

Belediye başkanlıklarının dağılımında ise, ANAP 777 belediye başkanlığı ile birinci sırada yerini alırken, onu 736 belediye başkanı ile DYP izlemiştir. 498 belediye başkanlığı ile MHP, 484 belediye başkanlığı ile FP üçüncü ve dördüncü sırada yer almıştır. Onları 370 belediye ile CHP ve 185 belediye ile DSP izlemiştir. Sekiz parti ise belediye kazanamamıştır. Diğer partiler ise HADEP 37, BBP 25, DTP 14, BP 6, DP 4, ÖDP 2 ve DBP 1 belediye başkanlığı kazanmışlardır.

15 Büyükşehir belediyesinin dörderini FP ve DSP kazanmışlardır. CHP 3, ANAP 2, MHP ve HADEP ise 1 Büyükşehir belediyesi kazanmışlardır. Büyükşehirleri oluşturan 56 merkez ilçeden 26'sını FP kazanmıştır. 14 Merkez ilçeyi DSP kazanmış, ANAP ve CHP altışar, MHP 3 ve DYP 1 ilçede kazanmıştır (Turan, 2008: 320).

1999 yerel seçimlerinde MHP 20, FP 12, ANAP 11, CHP 8, HADEP 6, DSP 5, DYP 3 il merkezinde belediye başkanlığını kazanmışlardır. Bu il merkezlerinden sadece birinde(Antakya-CHP) kadın aday belediye başkanı olabilmıştır (Çitçi, 2001: 255).

Tablo16: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 1999 Yerel Seçimleri

Parti	Sayı	Yüzde
ANAP	777	24,28
BP	6	0,19
BBP	25	0,78
CHP	370	11,56
DP	4	0,13
DBP	1	0,03
DSP	185	5,77
DTP	14	0,44
DYP	736	23
DEHAP	-	-
DEPAR	-	-
EMEP	-	-
FP	484	15,13
HADEP	37	1,16
İP	-	-
LDP	-	-
MP	-	-
MHP	498	15,56
ODP	2	0,06
SIP	-	-
YDP	-	-
Bağımsız	61	1,91
Toplam	3.200	100,00

Kaynak: Çitçi (2001: 254)

2.3.10. 2004 Yerel Seçimleri

Türkiye’de 1999 yerel seçimlerinden 2004 yerel seçimlerine kadar geçen süreçte olağanüstü olaylar yaşanmıştır. 1999 yılı 17 Ağustos günü merkez üssü Gölcük olan ve Adapazarı ile İzmit şehirlerinde büyük yıkım ve ölümlere mal olan bir deprem meydana gelmiştir. Aynı yılın kasım ayında Düzce’de benzer büyüklükte bir deprem meydana gelmiş, Düzce ve Bolu’da büyük yıkımlar doğurmuştur. Bununla birlikte 2000 ve 2001 yıllarında yaşanan ekonomik kriz ise toplumu olumsuz etkilemiştir.

2004 yılında yapılması gereken genel seçimler, Başbakan Bülent Ecevit’in sağlık durumunun bozulması, partisinin dağılması ve koalisyondaki çatlaklar sebebiyle iki yıl öne çekilmiş, 2002 yılında genel seçime gidilmiştir. Bu seçimler ise parlamentodaki partilere halk tarafından atılan bir tokat şeklinde değerlendirilmiştir. Çünkü parlamentodaki beş parti de meclis dışında kalmış, Recep Tayyip Erdoğan’ın liderliğindeki Adalet ve Kalkınma Partisi seçimler sonucunda tek başına iktidar

olmuştur. 1999 genel seçimlerinde meclis dışında kalan CHP de bu seçimlerle meclise girmiştir.

2004'teki yerel seçime katılan 20 parti, 1999'da seçime katılanlardan çok farklıdır. 1999'da seçime 21 parti katılmıştı. 2004 yerel seçimlerine bunlardan 13 tanesi katılabiştir. Onların yanı sıra yeni kurulan yedi partinin katılmasıyla, sayı bir öncekine yaklaşmıştır. Önceki seçime katılan 13 partinin de iki tanesinin adı değişmiştir (Turan, 2008: 340).

Tablo 17: 2004 Yerel Seçimleri, Büyükşehir Belediyeleri

Parti	Büyükşehirler		Büyükşehir dışındaki il ve ilçeler merkezleri beldeler	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
AKP	4.822.636	46.1	9.674.306	40.2
CHP	2.560.382	24.5	4.988.427	20.7
SHP	769.187	7.3	1.129.049	4.7
DYP	566.626	5.4	2.268.599	9.4
MHP	535.426	5.1	2.441.190	10.1
SP	423.014	4.00	1.148.920	4.8
GP	317.128	3.00	581.891	2.4
DSP	237.509	2.3	468.777	1.9
ANAP	81.141	0.8	712.439	3.00
BBP	45.815	0.4	150.429	0.6
BTP	28.487	0.3	77.146	0.3
İP	18.802	0.2	27.475	0.1
TKP	17.965	0.2	24.321	0.1
ATP	11.189	0.1	10.989	0.0
YTP	10.667	0.1	53.963	0.2
MP	6.512	0.1	11.991	0.0
EMEP	1.140	0.0	25.963	0.1
DP	-	-	3.624	0.0
LDP	-	-	395	0.0
ÖDP	-	-	24.711	0.1
Bağımsız	16.244	0.2	249.422	1.00
Toplam	10.468.870	100.00	24.074.027	99.7

Kaynak: Turan (2008: 349)

2004 yerel seçimlerinde Büyükşehir belediyesi seçimlerine bakıldığında AKP %46' lık oy oranıyla birinci sırada karşımıza çıkmaktadır. AKP'yi CHP %24,5 oyla takip etmiştir. SHP yüzde yedi, DYP ve MHP yüzde beşer, SP yüzde dört ve GP ise yüzde üç oy almıştır. Belediye başkanlığı seçimlerinde ise AKP %40' lık oy oranıyla yine birinci sırada yer almıştır. CHP %20 ile ikinci MHP %10 ile üçüncü sırada yer almıştır.

Özellikle 2002 genel seçimlerinde baraj altında kalan MHP bu seçimlerle baraj üstüne çıktığı görülmüştür. Yine AKP de %34 oy oranıyla 2002 genel seçimlerinden çıkmasıyla beraber bu yerel seçimlerde oylarını yükseltip iktidarını pekiştirmiştir. DYP yüzde dokuz, SHP yüzde dört ve SP yüzde üç oy oranlarıyla sıralanmaktadır.

Tablo 18: 2004 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Meclisi		İl Genel Meclisi	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
AKP	9.635.145	40.3	13.447.287	41.7
CHP	4.912.313	20.6	5.882.810	18.2
MHP	2.500.601	10.5	3.372.249	10.5
DYP	2.286.020	9.6	3.216.213	10.0
SHP	1.204.431	5.0	1.662.280	5.2
SP	1.111.017	4.6	1.297.681	4.0
ANAP	682.264	2.9	807.761	2.5
GP	607.837	2.5	839.856	2.6
DSP	484.555	2.0	683.266	2.1
BBP	179.090	0.7	374.121	1.2
BTP	66.582	0.3	154.495	0.5
YTP	56.912	0.2	79.584	0.2
İP	33.770	0.1	79.774	0.2
EMEP	28.011	0.1	18.695	0.1
ÖDP	29.269	0.1	12.379	0.0
MP	12.223	0.1	8.711	0.0
TKP	12.139	0.1	85.178	0.3
ATP	7.366	0.0	3.872	0.0
DP	3.742	0.0	7.837	0.0
LDP	391	0.0	-	-
Bağımsız	39.968	0.2	243.443	0.7
Toplam	23.893.656	99.9	32.268.496	100.0

Kaynak: Turan (2008: 351)

Belediye meclisi seçimlerinde oyların %40' ını AKP, %21' ini CHP almıştır. MHP oyların yaklaşık %11, DYP ise %9' unu almıştır. SHP ve SP yüzde beşer oy alırken, GP ve ANAP'ın oy oranları ise yüzde üçtür. DSP de oyların yüzde ikisini almıştır.

İl Genel Meclisi seçimlerinde ise AKP oyların %42' sini almıştır. CHP ise %18' sini almıştır. MHP' nin oranı %11, DYP' nin ise %10 civarındadır. SHP oyların yüzde beşini alırken, SP yüzde dördünü almıştır. GP ve ANAP yüzde üçer, DSP yüzde iki oy almıştır.

AKP en yüksek oy oranını Büyükşehir belediyesi seçimlerinde ulaşmakla beraber yapılan dört seçimde de birinci sırada yer almıştır. CHP ise bütün seçimlerde ikinci

sırada yer alırken, 2002 genel seçimlerinde baraj altında kalan MHP ise %10 civarında aldığı oylarla üçüncü sırada yer almıştır.

Tablo19: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 2004 Yerel Seçimleri

Parti	Sayı	Büyükşehir
AKP	1768	12
CHP	472	2
DYP	390	-
MHP	246	-
ANAP	101	-
SHP	67	1
SP	63	-
DSP	31	1
GP	13	-
BBP	11	-
YTP	5	-
ÖDP	2	-
BTP	1	-
DP	1	-
ATP	1	-
Bağımsız	52	-
Toplam	3.224	16

Kaynak: Turan (2008: 352)

AKP mevcut belediyelerin yarısından fazlasını kazanarak büyük bir başarı göstermiştir. CHP 472, DYP 390, MHP 246, ANAP 101 belediye kazanmıştır. SHP 67, SP 63, DSP 31, GP 13, BBP 11, YTP 5, ÖDP 2 belediye kazanmıştır. BTP, DP ve ATP birer belediye kazanmış, bağımsızlarda 52 belediye kazanmıştır. Beş parti hiç belediye kazanamamıştır.

AKP Büyükşehir belediyelerinden 12'sini kazanarak bu alanda da birinci sırada yer almıştır. CHP Mersin ve İzmir Büyükşehir belediyeleri, SHP Diyarbakır Büyükşehir belediyesi ve DSP'de Eskişehir Büyükşehir belediyesini kazanmıştır.

2.3.11. 2009 Yerel Seçimleri

29 Mart 2009 yerel seçimleri yoğun politik çekişmelerin yaşandığı bir ortamda gerçekleşmiştir. 2007 genel seçimlerinden güçlü bir şekilde ve yine sandıktan tek başına iktidar olarak çıkan AKP ile seçimlerde oyunu birkaç puan arttıran CHP ve tekrar meclise iyi bir oy oranıyla dönen MHP arasında yaşanan bu yerel seçim, yerel

meselelerden daha çok ülke sorunları ve hükümetin güven oylaması şeklinde gerçekleşmiştir. Özellikle artan terör, kürt siyasal hareketinin güçlenmesi ve bunun karşı duyulan tepki seçimin belirleyicileri olmuştur. Bununla beraber dış politikada İsrail ile yaşadığımız Davos olayı da bu seçime tesir ettiği söylenebilir.

Bu seçimler sonucunda AKP'nin önemli bir oy düşüşü yaşadığı, MHP ve CHP'nin ise oylarını arttırdığı ve daha çok ilde belediye başkanlığı kazandığı görülmüştür. Aynı zamanda SP de oylarını arttırmış ancak merkez sağda erime devam etmiş ve DP oyları iyice düşmüştür. Bir diğer önemli tartışma konusu ise bu seçimler sonucu iyice belirginleşen "sahil bandı" tartışmasıdır. Ege ve Akdeniz bölgesinde Hatay dışında AKP hiçbir il belediyesi kazanamazken bu illerin biraz iç kısmında bulunan illeri de MHP'nin kazanması, AKP'nin sahilde güçsüz olduğunu daha çok iç bölgeler yani doğu, güneydoğu ve iç Anadolu partisi olduğu yönündeki eleştirileri de güçlenmiştir.

Tablo 20: 2009 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanlığı		İl Genel Meclisi	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
AKP	15.458.985	38.8	15.490.799	38.8
CHP	9.218.445	23.1	9.237.494	23.12
MHP	6.403.831	16.1	6.408.399	16.04
DTP	2.271.566	5.7	2.269.482	5.68
SP	2.060.034	5.2	2.061.434	5.16
DP	1.488.134	3.7	1.488.134	3.7
DSP	1.112.610	2.8	1.111.594	2.78
BBP	894.045	2.2	894.145	2.24
ANAP	303.125	0.8	303.125	0.8
BTP	150.566	0.4	150.566	0.4
İP	105.942	0.3	106.515	0.27
TKP	73.380	0.2	73.756	0.18
ÖDP	62.376	0.2	62.909	0.16
EMEP	45.658	0.1	45.761	0.11
MP	36.691	0.1	36.712	0.09
HAKPAR	26.431	0.1	26.437	0.07
LDP	10.526	0.0	10.542	0.03
BDP	6.627	0.0	6.661	0.02
HYP	6.376	0.0	6.376	0.02
BAĞIMSIZ	156.091	0.4	156.091	0.39

Kaynak: <http://secim.haberler.com>, (16.01.2011) ve <http://secim2009.ntvmsnbc.com>, (16.01.2011) sitelerinden derlenmiştir.

29 Mart 2009 yerel seçimleri sonucunda AKP %38,8'lik oy oranıyla birinci çıkmıştır. AKP'yi CHP %23,1 ile takip etmiştir. MHP %16,1 oy alarak üçüncü olmuştur. Bu

sıralama 2004 yerel seçimleri ve 2007 genel seçimlerde de aynı şekilde gerçekleşmişti. Ancak AKP'nin 2004 yerel seçimleri ve 2007 genel seçimlerindeki oy oranlarıyla bu seçimde almış olduğu oy oranını karşılaştırdığımızda, AKP oylarında önemli bir düşüşün yaşandığı ve iki seçim sonra ilk defa iki partinin aldığı oy oranının AKP oylarını geçtiği görülmüştür.

Bu seçimde özellikle “kale” olarak tabir edilen yani bir partinin güçlü olduğu bir yeri elde etmeye yönelik aday çıkarma ve politika üretmeye yönelik bir seçim yaşandı. Özellikle AKP Diyarbakır, Trabzon ve İzmir gibi yerleri kazanmak istediğini sürekli vurguladı. Ancak Trabzon dışında diğer yerlerde bu tepkiye sebep oldu ve AKP istediğini gerçekleştiremedi. CHP ve MHP ise daha çok yerel kentsel anlamda güçlü kişilere yönelerek bu seçimlere girdi. Bunun da oylarını arttırma anlamında işe yaradığı görüldü. CHP Trabzon'u kaybetmesine karşın Antalya'yı geri aldı, hem oylarını hem de kazandığı belediye sayısını arttırdı. Ankara'da Murat Karayalçın, İstanbul'da ise Kemal Kılıçdaroğlu ile oylarını yükseltti ve seçimlerdeki iddiasını son dakikaya kadar sürdürdü. Aynı şekilde MHP Adana'da iki dönem boyunca Büyükşehir belediye başkanlığı yapan Aytaç Durak ile zafere ulaştı. 2009 Yerel seçimlerinde AKP, CHP ve MHP dışında DTP ve SP'nin %5'lik oy oranıyla başarılı olduğu görülmektedir. Bu partileri yüzde üçlük oy oranıyla DP, yüzde ikişer oy oranlarıyla DSP ve BBP takip etmiştir.

Tablo 21: Belediye Başkanlıklarının Dağılımı, 2009 Yerel Seçimleri

Parti	Sayı	Büyükşehir
AKP	1404	10
CHP	499	3
DP	148	-
MHP	475	1
ANAP	18	-
DTP	96	1
SP	78	-
DSP	60	1
HYP	1	-
BBP	21	-
EMEP	2	-
ÖDP	1	-
BTP	5	-
Bağımsız		-
Toplam	3.224	16

Kaynak: <http://secim.iha.com.tr>, (16.01.2011) sitesinden alınmıştır.

AKP kazanmış olduğu 1404 belediye başkanlığı ile birinci sırada yine yer almaktadır. CHP 499 belediye ile ikinci sırada, MHP 475 ile üçüncü sırada yer almaktadır. DP 148 belediye alarak bunları takip etmiştir. Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde etkili olan DTP 96 belediye kazanmıştır. SP 78, DSP 60 ve ANAP 18 belediye kazanmıştır. Bu seçimlerde ilk defa bir il* belediye başkanlığı kazanan BBP 21 belediye kazanmıştır. BTP 5, EMEP 2, HYP 1 ve ÖDP 1 belediye başkanlığı kazanmıştır.

Büyükşehir belediyelerinde ise AKP bir önceki seçime göre iki belediye daha az kazanmış, 10 BŞB başkanlığı kazanmıştır. CHP ise bir önceki döneme nazaran BŞB başkanlık sayısını arttırmış ikiden üçe çıkarmıştır. MHP ise Adana'da zafere ulaşmış ve tek BŞB başkanlığını kazanmıştır. DSP de yine aday sayesinde* bundan önce de sahip olduğu Eskişehir BŞB başkanlığını bırakmamıştır. DTP ise bir önceki dönem SHP ile yapılan koalisyon neticesinde Diyarbakır'dan seçilen Osman Baydemir'i aday göstermiş ve kazanmıştır.

2009 yerel seçimlerinde genel itibariyle şu sonucu çıkarabiliriz: AKP oylarında önemli bir düşüş yaşamış buna karşın muhalefet partileri oy ve belediye sayılarını arttırmışlardır. Özellikle MHP hem oy miktarını hem de belediye sayısını önemli ölçüde arttırmıştır. Bu seçimlere genel siyasi konjunktürün etkisinin yanında yerel anlamda siyasi önderlerin de katkısı yadsınmaz bir gerçek olmuştur.

* Sivas İli Belediye Başkanlığını BBP kazanmıştır.

* Yılmaz Büyükerşen

BÖLÜM 3: SAKARYA METROPOLİTEN ALANINDA KENTSEL SİYASET

Sakarya Metropoliten Alanında vuku bulan kentsel siyasete etki eden birçok etmen mevcuttur. Sakarya ilinin merkezini konu alan çalışmamızda yaptığımız bu sınırlamanın nedeni de bu olmaktadır. Böylece daha sınırlı bir alanda araştırma yapmak mümkün olacaktır. Burada değineceğimiz en önemli konu Sakarya'da gerçekleşen yerel seçimler ve günümüz Sakarya BŞB' sinde yaşanan iktidar mücadelesinde aktörlerin katkılarını saptamaktır. Bu yüzden öncelikle Sakarya ilinde yer alan kentsel siyasetin aktörlerini tanıtmak gerekmektedir. Bundan sonra ise Sakarya'da yapılan yerel seçimlere yer verilecektir.

3.1. Sakarya'da Kentsel Siyasetin Aktörleri

Sakarya'da Kentsel Siyasetin Aktörleri ile vurgulanmak istenen konu, Sakarya'da yerel seçimlere etki eden kişi ve ya gruplardır. Birinci bölümde de değinilen kentsel siyasetin aktörleri kısmının Sakarya ilindeki karşılıklarına yer verilecektir. Buna göre Sakarya'daki kentsel siyasetin aktörleri şunlardır: Siyasal Partiler, Yerel Basın, Meslek Odaları ve Sivil Toplum Kuruluşlarıdır. Bunların kentsel siyasete etkileri daha çok bireyleri mobilize etme, kararlarını etkileme şeklinde gerçekleşmektedir. Bu yüzden bunların yaptığı faaliyetlerden ziyade bu aktörleri tanımlamaya ve Sakarya'da bulunan yapılanmalarına burada değinilecektir.

3.1.1. Meslek Odaları

Sakarya'da meslek odaları bir çatı altında toplanmakta, böylece daha verimli ve eşgüdüm içinde hareket edebilmektedirler. Kısa ismi SATSO olan Sakarya Ticaret ve Sanayi Odası, üyelerinin müşterek ihtiyaçlarını gidermek, mesleki faaliyetlerine yardımcı olmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, üyelerin birbirleriyle ve halkla olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hâkim kılmak için, disiplini, ahlak ve tesanüdü kurmak maksadıyla kurulan kamu kurumu niteliğinde tüzel kişiliğe sahip kuruluştur (SATSO, 2010: 6).

SATSO 1924 yılında; Seyit Ahmet Efendi, Hamit Sipahizade, Emin Muharrem Güner, Numan Numanbeyzade, Rauf Demirtaş, İbrahim Diyarbekirli, İslam Bankası Müdürü

Asım Bey, Salih ve Numan Yöntem, Ali Fevzizade, Kazım Berköz, Yusuf Alican, Zobar Ahmet Özdilek ve diğer 200 civarında Adapazarlı tüccar ve esnafın önderliğinde kurulduğu bilinmektedir. Sakarya’da 1970’li yıllarda sanayinin ve özellikle tarımsal ürünlere dayalı ticaretin gelişmesi, Odanın üye sayısını ve etkinliklerini arttırmıştır. 1965 yılına kadar 10 tane olan Meslek Komitesi sayısı 1965’te 12’ye, 1969’da 13’e, 1975’te 16’ya, 1980’de ise 30’a çıkmıştır. 28.04.1999 tarih ve 912 sayılı Meclis oturumunda 30 olan meslek grubunun 35’e çıkması hususunda karar alınmıştır. 2004 yılında çıkarılan 5174 sayılı yeni Kanun kapsamında meslek grubu sayısı 31 olmuştur (SATSO, 2010: 9). Günümüzde meslek grubu sayısı 32 adettir.

SATSO, seçimle işbaşına gelen kişi ve organlarca yönetilmektedir. Sanayici ve tüccarların oluşturduğu meslek grupları(32 adet) 5 ya da 7 kişiden oluşan meslek komitelerini meydana getirir. Meslek Komiteleri istişari nitelikteki ihtisas organıdır. Meslek Komiteleri ise Satso Meclisini oluşturmaktadır. Meslek Komitelerince seçilen 2 ya da 3 kişiden oluşan 90 kişilik Satso Meclisi karar ve denetim organıdır. Satso Meclisi tarafından 4 yıllığına seçilen ve 11 kişiden oluşan Yönetim Kurulu, SATSO’ nun yürütme organını oluşturmaktadır. Yönetim Kurulu ise kendi arasından seçtiği Yönetim Kurulu Başkanı ise Satso’nun kanuni temsilcisi ve başkanlık makamını temsil etmektedir (SATSO, 2010: 7-8).

SATSO Yönetim Kurulu Başkanı A. Akgün Altuğ’dur. Akgün Altuğ 16.02.2009 tarihinde bu görevi devralmıştır. Görevine devam etmektedir. Genel Sekreterlik makamında ise Uğur Tın bulunmaktadır. Uğur Tın da bu göreve 24.08.2010 tarihinde getirilmiştir (SATSO, 2010: 10-11).

Tablo 22: Meslek Grupları

MESLEK GRUPLARI	Askıda	Faal	Tasfiye Halinde
1.MESLEK GRUBU TARIMSAL FAALİYETLER	81	263	6
ANONİM ŞİRKET	2	13	0
DİĞER	0	1	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	3	0
KOMANDİT ŞİRKET	0	0	0
KOOPERATİF ŞİRKET	10	84	1
LİMİTED ŞİRKET	42	104	5
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	27	58	0
2.MESLEK GRUBU ALTYAPI İNŞAAT FAALİYETLERİ	52	187	3

Tablo 22'nin devamı

ANONİM ŞİRKET	3	37	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	0	0
KOOPERATİF ŞİRKET	0	0	0
LİMİTED ŞİRKET	34	117	3
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	15	33	0
3.MESLEK GRUBU GIDA MADDELERİ TİCARETİ	167	501	31
ANONİM ŞİRKET	2	104	2
DİĞER	0	1	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	4	0
KOMANDİT ŞİRKET	0	0	0
KOOPERATİF ŞİRKET	0	6	13
LİMİTED ŞİRKET	97	227	6
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	68	159	0
4.MESLEK GRUBU HAYVANSAL ÜRÜNLER İMALATÇILARI	57	227	6
ANONİM ŞİRKET	4	17	3
DİĞER	0	1	0
LİMİTED ŞİRKET	40	123	4
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	62	126	0
5.MESLEK GRUBU YİYECEK İÇECEK VE KONAKLAMA HİZMETLERİ	106	267	7
ANONİM ŞİRKET	2	44	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	0	1
KOOPERATİF ŞİRKET	0	2	0
LİMİTED ŞİRKET	61	138	10
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	83	126	0
6.MESLEK GRUBU TEKSTİL VE DERİ ÜRÜNLERİ TİCARETİ	146	310	11
ANONİM ŞİRKET	0	4	0
LİMİTED ŞİRKET	27	83	5
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	22	49	0
7.MESLEK GRUBU İKLİMLENDİRME SİSTEMLERİ VE SİHHİ TESİSAT	49	136	5
ANONİM ŞİRKET	0	7	2
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	1	0
LİMİTED ŞİRKET	8	46	2
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	22	51	0
8.MESLEK GRUBU MOBİLYA VE EV DEKORASYON ÜRÜNLERİ	30	105	4
ANONİM ŞİRKET	0	7	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	2	1	2
LİMİTED ŞİRKET	15	63	5
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	14	69	0
9.MESLEK GRUBU DAYANIKLI TÜKETİM MALLARI	31	140	7
ANONİM ŞİRKET	3	19	1
LİMİTED ŞİRKET	22	88	5
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	26	35	0

Tablo 22'nin devamı

10.MESLEK GRUBU ELEKTRİK VE ELEKTRONİK MALZEMELERİ	51	142	6
ANONİM ŞİRKET	0	6	0
LİMİTED ŞİRKET	5	36	1
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	14	69	0
11.MESLEK GRUBU ALTIN-GÜMÜŞ-SAAT-OPTİK ÜRÜNLER	19	111	1
ANONİM ŞİRKET	1	17	0
DİĞER	0	1	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	1	1	0
KOMANDİT ŞİRKET	0	0	0
KOOPERATİF ŞİRKET	0	0	1
LİMİTED ŞİRKET	19	80	1
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	26	75	0
12.MESLEK GRUBU KIRTASIYE-BASKI İŞLERİ VE MEDYA	47	174	2
ANONİM ŞİRKET	0	9	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	2	0
LİMİTED ŞİRKET	39	130	4
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	20	63	0
13.MESLEK GRUBU İNŞAAT MALZEMELERİ TOPTAN VE PERAKENDE	59	204	4
ANONİM ŞİRKET	0	1	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	2	0	0
LİMİTED ŞİRKET	21	74	4
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	24	68	0
14.MESLEK GRUBU BOYA-NALBURİYE-MAKİNE-HIRDAVAT	47	143	4
ANONİM ŞİRKET	2	33	1
KOLLEKTİF ŞİRKET	1	1	0
LİMİTED ŞİRKET	21	120	9
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	22	62	0
15.MESLEK GRUBU SAĞLIK KURULUŞLARI-ECZANELER	46	216	10
ANONİM ŞİRKET	1	80	1
DİĞER	0	11	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	0	0
KOOPERATİF ŞİRKET	1	15	0
LİMİTED ŞİRKET	16	75	5
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	22	91	0
16.MESLEK GRUBU FİNANSAL HİZMETLER VE SİGORTACILIK	40	272	6
DİĞER	0	1	0
KOOPERATİF ŞİRKET	39	116	147
LİMİTED ŞİRKET	0	1	0
17.MESLEK GRUBU YAPI KOOPERATİFLERİ	39	118	147
ANONİM ŞİRKET	5	16	2
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	1	0
KOOPERATİF ŞİRKET	0	0	0

Tablo 22'nin devamı

LİMİTED ŞİRKET	94	424	10
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	92	270	0
18.MESLEK GRUBU MİMARLIK-MÜHENDİSLİK FAALİYETLERİ	191	711	12
ANONİM ŞİRKET	8	27	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	1	0
KOMANDİT ŞİRKET	0	1	0
KOOPERATİF ŞİRKET	10	88	1
LİMİTED ŞİRKET	82	222	7
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	39	77	0
19.MESLEK GRUBU NAKLİYECİLER-TURİZM VE SEYAHAT	139	416	8
ANONİM ŞİRKET	4	19	1
DİĞER	1	1	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	10	1
LİMİTED ŞİRKET	53	198	13
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	43	77	0
20.MESLEK GRUBU PETROL ÜRÜNLER TOPTAN VE PERAKENDE	101	305	15
ANONİM ŞİRKET	2	18	1
DİĞER	0	0	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	8	0
LİMİTED ŞİRKET	42	140	3
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	31	113	0
21.MESLEK GRUBU MOTORLU TAŞITLAR VE YEDEK PARÇALARI	75	279	4
ANONİM ŞİRKET	1	32	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	2	0
KOMANDİT ŞİRKET	1	1	0
LİMİTED ŞİRKET	17	84	2
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	4	22	0
22.MESLEK GRUBU OTOMOTİV VE OTOMOTİV YAN SANAYİ	23	141	2
ANONİM ŞİRKET	2	44	5
DİĞER	1	0	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	1	0	0
KOMANDİT ŞİRKET	0	1	0
LİMİTED ŞİRKET	60	234	6
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	43	100	0
23.MESLEK GRUBU METAL İMAALATÇILARI	107	379	11
ANONİM ŞİRKET	2	15	0
LİMİTED ŞİRKET	21	61	5
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	17	21	0
24.MESLEK GRUBU KONFEKSİYON-TEKSTİL VE DERİ ÜRÜNLERİ	40	97	5
ANONİM ŞİRKET	4	15	1
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	1	1
LİMİTED ŞİRKET	33	87	3
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	34	57	0

Tablo 22'nin devamı

25.MESLEK GRUBU ORMAN ÜRÜNLERİ İMALATÇILARI	71	160	5
ANONİM ŞİRKET	0	6	0
DİĞER	0	0	0
LİMİTED ŞİRKET	22	74	6
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	23	42	0
26.MESLEK GRUBU MOBİLYA VE AHAŞAP ÜRÜNLERİ İMALATI	45	122	6
ANONİM ŞİRKET	6	33	0
DİĞER	0	0	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	0	1
KOOPERATİF ŞİRKET	1	1	0
LİMİTED ŞİRKET	40	119	7
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	38	87	0
27.MESLEK GRUBU GIDA MADDELERİ İMALATÇILARI	85	240	8
ANONİM ŞİRKET	1	10	0
DİĞER	0	0	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	1	0	0
LİMİTED ŞİRKET	30	107	7
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	31	41	0
28.MESLEK GRUBU TEMİZLİK-GÜVENLİK-MÜŞAVİRLİK	62	158	7
ANONİM ŞİRKET	1	21	0
DİĞER	0	1	0
KOOPERATİF ŞİRKET	0	0	0
LİMİTED ŞİRKET	15	66	6
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	14	9	0
29.MESLEK GRUBU EĞİTİM FAALİYETLERİ	30	97	6
ANONİM ŞİRKET	0	11	0
DİĞER	0	1	0
LİMİTED ŞİRKET	14	49	1
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	16	52	0
30.MESLEK GRUBU SEBZE-MEYVE-BİTKİ YETİŞTİRİCİLİĞİ	30	113	1
ANONİM ŞİRKET	0	5	0
LİMİTED ŞİRKET	21	90	1
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	31	76	0
31.MESLEK GRUBU TELEKOMÜNİKASYON VE BİLGİSAYAR	52	171	1
ANONİM ŞİRKET	1	17	0
KOLLEKTİF ŞİRKET	0	0	0
LİMİTED ŞİRKET	27	120	1
ŞAHİS ŞİRKETLERİ	22	47	0
32.MESLEK GRUBU KAVUÇUK VE PLASTİK İMALATÇILARI	50	184	1
TOPLAM ÜYE SAYISI	2.169	7.089	352

Kaynak: SATSO (2010: 12-15).

Meslek Kuruluşlarının kentsel siyasete dolaylı ve doğrudan katkıları olmaktadır. Meslek Kuruluşlarının bir adayı destekleyeceğini belirtmesi ya da bu kuruluş yöneticilerinin aday olma, parti yöneticisi olma gibi direkt görev almaları doğrudan katkı olmaktadır. Bunun yanında Meslek Kuruluşları yöneticilerinin irade beyan etmeleri ise dolaylı etki sayılmaktadır. Örneğin SATSO Başkanı Akgün Altuğ, Sakarya'nın çıkarları için ortak akıl ve sağduyu ile hareket ederek diyalogları geliştirmek gerektiğini söyleyerek yerel seçimlerde hararetlenen ortamı yumuşatmaya çalışmıştır (Yeni Sakarya, 6 Mart 2009, s: 8). Yine MHP Adapazarı Belediye Başkan adayı Yüksel Ayanoglu ise Modern Sanayi'ni ziyaret ederek esnafın sorunlarını dinlemiş ve bu sorunlara son vereceğini söylemiştir (Yeni Sakarya, 4 Mart 2009, s: 4). Bu tarz çıkışlar Meslek Kuruluşlarının yerel-kentsel siyasete dolaylı etkisini göstermektedir.

3.1.2. Yerel Basın

Yerel basın organları genellikle yerel siyasetin şekillenmesinde ve bireyleri etkileme yönüyle kentsel siyasetin önemli aktörleri arasında yer almaktadır. Sakarya'da da yerel basın kentsel siyasetin yönlendiricilerinden biridir. Yerel anlamda faaliyet gösteren gazeteler, radyolar ve televizyon kanalları Sakarya'da kentsel siyasetin aktörlerinden biridir.

Tablo 23: Sakarya İlinde Faaliyet Gösteren Yerel Gazeteler

İLİMİZ VE İLÇELERİNDE YAYIMLANAN YEREL GAZETE								
Sıra No	Kuruluşun Adı	Kurucusu	Kur. Tarihi	Sahibi	Sorumlu Y.İşl.Md.	Gen.Yay.Md.	Periyodu	Yayın Türü
1	Adapazarı Gazetesi	Ali Fuat Tepe	02.12.1975	F.Feray Özbey	Elif Tepe	İbrahim BULUT	Günlük	Yerel Süreli
2	AdaPostası Gazetesi	Atilla Okumuş	01.12.2006	Atilla Okumuş	Şaban Özdemir	Gürkan Kılıç	Günlük	Yerel Süreli
3	Akşam Haberleri Gaz.	Selami Savaş	04.12.1951	Abdullah Özden	Meryem Büryan	-	Günlük	Yerel Süreli
4	Anadolu Gazetesi	Cezmi Hakman	23.04.1956	Adnan Uyumaz	Şeyda Şimşek	-	Günlük	Yerel Süreli
5	Bizim Sakarya Gazetesi	Adnan Yüksel	01.10.2004	Aydın Yüksel	Murat Zimba	Ergun Kaftancı	Günlük	Yerel Süreli
6	Sakarya Halk Gazetesi	Mustafa Gümüşel	19.03.2007	Mustafa Gümüşel	Elif Burcu Yılmaz	Ayşen Kolçak	Günlük	Yerel Süreli
7	Yeni Haber Gazetesi	Yaşar Koşunda	13.12.2004	Yaşar Koşunda	Uğur Kaya	Sezai Matur	Günlük	Yerel Süreli
8	Yeni Sakarya Gazetesi	Hasan Uyar	17.06.1954	Sinan UYAR	Arda Aydıntepe	Zeki Aydın Tepe	Günlük	Yerel Süreli
9	Yenigün Gazetesi	Necdet Güngörsun	14.02.2000	Halil İbrahim Balcı	N.Müjdat Çetin	Nazan Güngörsün	Günlük	Yerel Süreli
10	Sakarya Olay Gazetesi	Elif Demir Karaöz	12.06.2009	Elif Demir Karagöz	Hakan Uyanmış	Hamiyet Çelik	Günlük	Yerel Süreli
11	Akyazı Günlüğü	Alaattin Akcan		Alattin Akcan	Erkan Taş	Sedat Karaali	Haftalık	Yerel Süreli

Tablo 23'ün devamı

12	Akyazı Haber	Ahmet Birinci		Ahmet Birinci	Rıdvan Dilber		15 Günlük	Yerel Süreli
13	Arifiye Haber	H.Remzi Adıyamanlı		H.Remzi Adıyamanlı	H.Remzi Adıyamanlı	Kayhan Adıyaman	Aylık	Yerel Süreli
14	Ferizli'de Gündem	M.Ali Usta	23.02.2007	M.Ali Usta	M.Ali Usta	M.Ali Usta	15 Günlük	Yerel Süreli
15	Karasu Haber	Cihan Ersöz	03.02.2003	Cihan Ersöz	Selçuk Kadı	Cihan Ersöz	Haftalık	Yerel Süreli
16	Serdivan Gazetesi	İbrahim Ordu		İbrahim Ordu	İbrahim Ordu	-	Haftalık	Yerel Süreli

Kaynak: Sakarya Emniyet Müdürlüğü Verileri

Sakarya genelinde 16 adet yerel gazete bulunmakla beraber bunların 15 âdeti Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer almaktadır. Cihan Ersöz'ün sahibi ve kurucusu olduğu "Karasu Haber" Büyükşehir sınırları dışında yer almaktadır. Bunun dışında Sakarya Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan yerel gazeteler şunlardır: Sakarya'da yerel gazetelerin yanında yerel radyolarda faaliyetlerini sürdürmektedir. Sakarya ili ve ilçelerinde toplamda 14 adet yerel radyo bulunmaktadır. Bu radyolar şunlardır:

Tablo 24: Sakarya İlinde Faaliyet Gösteren Yerel Radyolar

İLİMİZ VE İLÇELERİNDE YAYIN YAPAN YEREL RADYOLAR							
Sıra No	Kuruluşun Adı	Yön. Kurulu Bşk.	Yayın Saati	Temsilci	Ticaret Ünvanı	Yayın Tarzı	Frekans
1	ADA FM	Mehmet GÜNGÖR	7 Gün 24 Saat	Adem Güngör	Ada Fm. Radyo Tv Yayın Org. San. Tic. A.Ş	Popüler	90.0
2	RADYO MEGA	Zafer BÜYÜ	7 Gün 24 Saat	Zafer Büyü	Sakarya Mega Yayıncılık Hizmetleri A.Ş	Türkçe Karma	102.2
3	RADYO AKTİF	Murat GÜR	7 Gün 24 Saat	Murat Gür	Aktif Yayın Reklam Org. A.Ş	Pop Müzik	94.0
4	RADYO EYLÜL	Yahya BAKIR	7 Gün 24 Saat	Yahya Bakır	Nas Fm Radyo Tv San. Tic. A.Ş	Popüler	99.1
5	HÜR FM	Fatih ÇAKAR	7 Gün 24 Saat	Mehmet Çakar	Hür Radyo Tv A.Ş	Popüler	92.1
6	RADYO LIFE	Halit EVİN	7 Gün 24 Saat	Tuğçe Kistiloğlu	Şule Reklam Yayın Org. A.Ş	Popüler	95.5
7	HİLAL FM	Dursun ÖZTÜRK	7 Gün 24 Saat	C.Tayyar Kendir	SHRT Radyo ve Tv San. Tic. A.Ş	Ezgi İlahi	104.0
8	RADYO SAKARYA	Atilla OKUMUŞ	7 Gün 24 Saat	Neslihan Özbay	Sakarya Radyo Tv ve Basın San. Tic. A.Ş	Türk Sanat	94.5
9	RADYO NET	Hakan COŞAR	7 Gün 24 Saat	-	Pak Ajans Radyo Tv Haber ve Rek. Yap. A.Ş	Popüler	89.3
10	RADYO SES	Cevdet YILMAZ	7 Gün 24 Saat	İbrahim Korkmaz	Sakarya Ses Radyo Tv San. Tic. A.Ş	Popüler	92.7
11	KEMENÇE FM	Cevdet YILMAZ	7 Gün 24 Saat	İbrahim Korkmaz	Çağdaş Yayın ve Reklam Org. A.Ş	Karadeniz	96.9
12	RADYO 101	Yunus HAYMANA	7 Gün 24 Saat	Burcu Haymana	Lara Reklam Yayın Org. A.Ş	Popüler	101.0
13	İMPARATOR FM	İpek ÇELEBİ	7 Gün 24 Saat	İlker Elik	İmparator Yayıncılık A.Ş	Popüler	100.7
14	AKYAZI FM	Ahmet DURMUŞ	7 Gün 24 Saat	Hikmet Berber	Radyo Akyazı Yayıncılık Rek. A.Ş	Karışık	95.2

Kaynak: Sakarya Emniyet Müdürlüğü Verileri

Sakarya'da yerel gazeteler ve radyolar dışında televizyon kanalları da bulunmaktadır. Sakarya da faaliyet gösteren 2 adet kanal şunlardır: Kanal 54 ve Srt TV. Kanal 54'ün yönetim kurulu başkanı Yunus Sakallı, temsilcisi ise Ahmet Bağ'dır. Yayın tarzı karışık türden olan Kanal 54'ün frekansı 10850'dir. Srt TV'nin yönetim kurulu başkanı Atilla Okumuş, temsilcisi ise Neslihan Özbay'dır. Yayın türü karışık olan Srt TV'nin frekansı UHF 30'dur.

Sakarya'da faaliyet gösteren bu kadar gazete, radyo ve televizyon kanalı olunca bunların oluşturduğu basın meslek kuruluşları da karşımıza çıkmaktadır. Sakarya genelinde üç adet basın meslek kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar, Adapazarı Gazeteciler Derneği Başkanlığı, Radyo Televizyoncular Yayıncıları Derneği ve Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığıdır. Adapazarı Gazeteciler Derneği Başkanlığını Mustafa Gümüsel yapmaktadır. Radyo Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanlığı görevini Zafer Büyü sürdürmektedir. Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı ise Sezai Matur tarafından yerine getirilmektedir.

Yerel Basın Sakarya kentsel siyasetini tayin etme, gündem belirleme ve kamuoyu oluşturmada önemli bir araçtır. 2009 Yerel Seçimlerinde yerel basının haberleri incelendiğinde bu etki açıkça gözlenebilmektedir. Bu sebepten ötürü burada birkaç örneğe değinmemiz konuyu bize açıklayacaktır.

Yeni Sakarya Gazetesinin 1 Mart 2009 daki sayısının baş haberine göre AK Partili Zeki Toçoğlu amcaoğlu Enver Toçoğlunu populist siyaset yapmakla suçlamış, ayrıca kendisinin aday gösterilmesi durumunun etik bir davranış olup olmadığını sorgulamanın yanlış olduğu belirtmiştir. Ayrıca Zeki Toçoğlu Serdivan'da düzenlenen aday tanıtım toplantısında vatandaşlara "liyakatli olanı getirin" diyerek 10 yıllık Belediye Başkanlığı tecrübesinin olduğuna vurgu yaptı (Yeni Sakarya, 1 Mart 2009, s: 1-2). Yine bu populist söyleme çatan Zeki Toçoğlu, "verilen iş sözü on binleri aştı" dedi (Adapostası, 25 Mart 2009, s: 4).

Seçim döneminin yaklaşmasıyla dernek ve STK'lara yapılan ziyaret miktarında artış yaşanmıştır. Yusufelililer Derneği açılışına ise birçok partinin Belediye Başkan adayları iştirak ederek hemşeri derneklerine etki etmeye çalışmışlardır. Erenler ilçesi Küpçüler mahallesindeki açılışa, Erenler Belediye Başkanı ve 2009 seçimlerinde de başkan adayı olan Cavit Öztürk başta olmak üzere MHP adayı Ali Çiftçi, Saadet Partisi adayı

Abdullah Satır ve DP adayı Serkan Ay katılmışlar ve Yusufelililerin desteklerini istemişlerdir(Yeni Sakarya, 2 Mart 2009, s: 6). CHP Serdivan Belediye Başkan adayı Zafer Şen, Sakarya Camii ve Kuran Kursu Dernekleri Federasyonuna yaptığı ziyarette “insanlığa ve insana hizmet etmek ortak gayemizdir” diyerek Sakarya genelinde düşük oy oranına sahip olan ve BŞB Başkanlığı seçimlerinde iddiası bulunmayan CHP’nin kamuoyunu etkileme çabası olarak görülmektedir (Yeni Sakarya, 1 Mart 2009, s: 5).

MHP ise bu dönem köy ziyaretlerini sıklaştırarak özellikle altyapı konusu üzerinden AK Partiye yüklenmektedir. Ayrıca MHP MKYK üyesi Nazif Okumuş da “dinler arası diyalog” kavramı ile genel siyaset üzerinden AK Parti hükümetine eleştiriler göndermektedir(Yeni Sakarya 1 Mart 2009, s. 6). Bu saldırılara karşı AK Partili Adapazarı Belediye Başkanı Süleyman Dişli vatandaşların yapılan hizmetlere sahip çıkması gerektiğini vurgulayarak yerel değerler ekseninde hareket etmiş oldu (Yeni Sakarya, 1 Mart 2009, s: 8).

Yerel basında seçimin iki aday arasında geçeceği ifade edilmektedir. Köşe yazarı İbrahim Damar BŞB Başkanlığı seçimlerinin Enver- Zeki Toçoğlu arasında geçeceğini ifade etmekte ve Saadet Partisinin adayı Ulvi Çavdaroğlu’nun bunları zorlayacağını belirtmektedir (Yeni Sakarya, 2 Mart 2009, s: 2). Bu açıdan bakılacak olursa genel seçimin ilk iki partisi konumunda olan AK Parti ve MHP’nin BŞB Başkanlığı içinde çekişme içinde olacağına ilişkin kanaat yerel medyada da hâkimdir. Saadet Partisinin ise güçlü bir altyapısı olduğu Sakarya ilinde genel anlamda oyları düşük olsa da seçimlerde bu adayları zorlayacağı düşünülmektedir.

Seçim yaklaştıkça AK Partili Belediyelere ve Belediye Başkan adaylarına muhalefet partilerince eleştiriler artmaktadır. MHP Erenler Belediye Başkan adayı Ali Çiftçi çamurlu yol ve su birikintilerinin içinde “yolların ve mahallelerin perişanlığını, pisliğini, harap olmuşluğunu görmeyen yok” diyerek AK Parti ye yüklenmektedir. Aynı şekilde CHP Adapazarı Belediye Başkan adayı Kamil Özkan Şeker Mahallesindeki vatandaş sohbetlerinde AK Partili Belediye Başkanı Süleyman Dişli’ye “Süleyman Dişli ne yazık ki Adapazarı Belediyesi’ni müteahhit firmasını yönetir gibi yönetiyor” şeklinde eleştiriler getirmektedir (Yeni Sakarya, 4 Mart 2009, s: 3).

AK Parti seçim boyunca hep hizmetler üzerinden propaganda yapmıştır. AK Parti BŞB Başkan adayı Zeki Toçoğlu “ Bundan sonra da görev bize verilirse, sizden aldığımız oyların karşılığını hizmet olarak vereceğiz” diyerek diğer partilerin eleştirilerine iyi bir şekilde karşılamakta ve bu yönde bir kamuoyunun oluşmasını sağlamaktadır (Yeni Sakarya, 5 Mart 2009, s: 1). Aziz Duran, Zeki Toçoğlu ve Süleyman Dişli Şalpazarlılar Derneği ziyaretinde dernek ve vatandaşa hizmet eden AK Partili Başkanlar hizmetin süreceğine söz vererek “hizmet temelli propaganda” ya devam etmişlerdir (Yeni Sakarya, 6 Mart 2009, s: 4). Karapürçek’i ziyaret eden Zeki Toçoğlu yine hizmet kavramına vurgu yaparak, “Serdivan’da yaptıklarımız ortadadır. Biz hizmetlerimizle konuşuyoruz” demiştir (Adapostası, 24 Mart 2009, s: 9).

Saadet Partisi Adapazarı Belediye Başkan adayı Eyüp Yıldırım esnaf üzerinden AK Partiyi eleştirerek esnafa yeni iş imkânlarının oluşturulabileceği ve bunun da yerel idarecilerin sorumluluğunda olduğunu belirtmiştir. Yine Saadet Partisi Sakarya BŞB Başkanı adayı Ulvi Çavdaoğlu “Harun gelip, Karun gitmeyeceğiz” diyerek AK Partiye göndermelerde bulunmaktadır (Yeni Sakarya, 6 Mart 2009, s: 2). Yine yolsuzluk iddialarıyla alakalı CHP Adapazarı Belediye Başkan Aday Kamil Özkan, Süleyman Dişli’ye çağrıda bulunarak, “ Bize şu yaptığın 172 Milyon TL’ lik yatırımları kalem kalem anlatta görelim” demiştir (Yeni Sakarya, 6 Mart 2009, s: 5).

Seçim günü yaklaştıkça Partilerin vaatler de yerel basında daha çok yer almaya başlamıştır. Zeki Toçoğlu Sapanca’daki il ormanına doğa park kuracaklarını bununda Sakarya ekonomisine önemli katkılar sağlayacağını belirtmiştir. MHP ise ev ziyaretlerini sıklaştırmış ve Adapostası 23 Mart 2009 tarihindeki sayısında “MHP Maltepe’deki evleri fethetti” şeklinde manşet atmıştır (Adapostası, 23 Mart 2009, s: 6-7).

Bununla birlikte seçim zamanı yaklaştıkça yerel basında çıkan iddialarda artmakta ve ortamı kızgınlaştırmaktadır. 24 Mart 2009 Adapostası Gazetesi manşetine şunla süsledi: “İddialı” Seçim. Habere göre muhalefet seçimde iktidarın baskı kurduğunu dile getirmektedir. MHP Adapazarı Belediye Başkanı Yüksel Ayanoğlu, “AKP’ nin erzak paketleri hazırladığı ve bunu seçimden önce dağıtacağını” söyledi. MHP İl Genel Meclisi Adayı Salih Okutan ise kamu personellerinin amirleri tarafından baskı altına alındığını, kullanılan oyların cep telefonuna resminin çekilip kontrol edileceğine ilişkin

iddialarda bulundu. Bu söylemler karşısında AK Parti İl Başkanı Şenol Morgül ise iddiaları reddetti (Adapostası, 24 Mart 2009, s: 1).

Görüldüğü üzere yerel basın yerel-kentsel siyaseti yönlendirmede önemli bir unsur olduğunu kanıtlamakta böylece kentsel siyasetin en önemli aktörlerinden biri olmaktadır.

3.1.3. Siyasi Partiler

Siyasi Partiler şüphesiz bireyleri ve toplumu politize etmede birincil rol oynamaktadır. Bireyler siyasi partiler aracılığıyla hem isteklerini ifade edebilmekte hem de siyasi partilerin siyasal devşirme fonksiyonları sebebiyle yönetici kadrolara girebilmektedir. Bireylerin gerçekleştirdikleri en basit siyasal davranışlardan biri oy verme olduğu kadar bir siyasal parti taraftarlığı da buna ekleyebilir.

Sakarya ili genelinde 28 siyasal partinin temsilciliği bulunmakta, bunların her birinin il merkezinde temsilcilikleri bulunmaktadır. Bu partiler sırasıyla AK Parti, Büyük Birlik Partisi, Bağımsız Cumhuriyet Partisi, Barış ve Demokrasi Partisi, Bağımsız Türkiye Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Demokratik Sol Parti, Doğru Yol Partisi, Emek Partisi, Genç Parti, Güçlü Türkiye Partisi, Hak ve Eşitlik Partisi, Hak ve Hakikat Partisi, Halkın Yükselişi Partisi, İşçi Partisi, Liberal Demokrat Parti, Milliyetçi Hareket Partisi, Özgürlük ve Dayanışma Partisi, Saadet Partisi, Eşitlik ve Demokrasi Partisi, Türkiye Komünist Partisi, Türkiye Müdafaa-i Hukuk Partisi, Yeni Parti, Yurt Partisi, Türkiye Partisi, Milliyetçi ve Muhafazakâr Parti ile Halkın Sesi Partisi.

Sakarya il genelinde toplamda siyasi partilerin 451 adet temsilciliği bulunmaktadır. En çok temsilciliğe sahip olan parti Saadet Partisidir. SP'nin 43 tane temsilciliği bulunmaktadır. Saadet Partisini 41 temsilcilikle Demokratik Sol Parti izlemektedir. AK Parti 39 ve Milliyetçi Hareket Partisi 38 temsilcilikle bunları izlemektedir. En az temsilciliğe ise birer temsilcilikle GTP ve TMHP sahiptir. Onları ikişer temsilcilikle EMEP, ÖDP ve HAK Parti takip etmektedir.

Sakarya il merkezi ve ilçelerde bulunan parti temsilcilikleri sayı ve yer bilgileri aşağıda yer alan tabloda gösterilmiştir:

Tablo 25: Sakarya İlinde Yer Alan Siyasi Partiler

	AK PARTİ	BBP	BCP	BDP	BTP	CHP	DP	DSP	DYP	EMEP	GP	GTP	HEPAR	HAK PARTİ	HYP	İP	LDP	MHP	ÖDP	SP	EŞİTLİK VE DEM OKRASİ P.	TKP	TMHP	YENİ PARTİ	YP	TÜRKİYE PARTİSİ	MİLLİYETÇİ VE MUH. P.	HALKIN SESİ PARTİSİ	TOPLAM	
İL MERKEZİ	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	28
ADAPAZARI	1	-	1	1	1	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	-	1	-	1	-	1	1	1	1	17
ERENLER	1	-	1	1	-	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	1	1	1	1	1	16
SERDİVAN	1	-	1	1	-	1	1	1	1	-	-	-	1	-	-	-	1	1	-	1	1	1	-	1	1	1				16
ARIFİYE	1	-	1	1	-	1	-	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	1	1	1	-	1	1	14
AKYAZI	1	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	-	-	-	1	1	1	1	14	
FERİZLİ	1	1	1	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	1	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	15
GEYVE	1	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	1	1	-	-	-	1	1				14
HENDEK	1	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	1	1			1	14
KARASU	1	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	1	-	-	1	-	1	-	1	-	-	-	1	-	1	1	1	1	15
KAYNARCA	1	-	1	-	1	1	1	1	1	-	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	1	-	-	1	-				13
KOCAALİ	1	1	-	-	1	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	1	1	13
KARAPURÇ.	1	-	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	1	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	1	-	1	1	1	14
PAMUKOVA	1	1	-	-	1	1	1	1	-	-	1	-	-	1	-	1	1	1	-	1	-	1	-	-	1	-			1	15
SAPANCA	1	1	-	1	1	1	1	1	-	1	1	-	1	-	1	-	-	1	-	1	1	-	-	-	1	1	1			17
SÖĞÜTLÜ	1	1	-	-	-	1	1	1	-	-	1	-	1	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-			12
TARAKLI	1	1	-	-	-	1	1	1	1	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1			11
BELDELER	22	17	1	-	9	10	9	24	-	-	13	-	1	-	-	6	8	21	-	26	5	-	-	2	2	5	7	5	193	
TOPLAM	39	28	8	6	20	27	25	41	8	2	26	1	13	2	6	13	15	38	2	43	10	7	1	9	13	15	17	16	451	

Kaynak: Sakarya Emniyet Müdürlüğü Verileri

Sakarya’da siyasal parti temsilciliklerinin yanında bunların gençlik kolları ve gençlik örgütleri de bulunmaktadır. Sakarya Ülkü Ocakları, Alperenler Ocağı, Anadolu Gençlik Derneği, Sakarya AK Gençlik, Atatürkçü Düşünce Derneği, CHP Gençlik Kolları, Sakarya Türkiye Gençlik Birliği ve Sakarya Yurtsever Cephe sayılabilir. Özellikle Ülkü Ocakları, Alperenler Ocağı, Anadolu Gençlik Derneği ve AK Gençlik teşkilatlarının ilçelerde ve beldelerde de temsilcilikleri bulunmakta, gençleri politize etme hususunda önemli katkıları olmaktadır.

Sakarya kentsel siyasetine bir aktör olarak siyasi partiler birçok şekilde etki edebilmekteler. Zaten toplumun siyasallaşmasında önemli bir işlevi olan siyasi partiler yerel siyasetin tesisine de etki ederler. Bunu yerel basın aracılığı ile örnekleyebiliriz.

Yerel seçim döneminde parti yöneticileri ve milletvekilleri illerine gelerek Belediye Başkanı adaylarına destek vermektedirler. AK Parti Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün il genelindeki bütün Belediyelerde iddialı olduklarını söyleyerek “ Bu seçimde sadece başkan adaylarını seçmeyeceğiz. Vereceğimiz oylarla demokrasiyi de güçlendireceğiz” demiştir (Yeni Sakarya, 5 Mart 2009, s: 1). Böylece yerel seçimlere genel seçim havasının milletvekili tarafından katıldığını görmekteyiz. Bunun yanında AK Partinin Sakarya’da gerçekleştirdiği yerel seçim mitingine Başbakan Erdoğan’ın gelmesi ve Kent Meydanının dolması diğer partilerde telaşa sebep olmuştur. Bunun karşısında meydanı doldurabilecek tek parti MHP kalmasına rağmen AK Partiyi yakalama konusunda ciddi çekinceleri vardır. Bunun yanında yine siyasi partilerin merkez yöneticileri Sakarya’ya gelerek dernekleri ziyaret etmekte ve oy istemektedirler. Dönemin CHP Genel Başkan Yardımcısı Onur Öymen, Sakarya Kafkas Kültür Derneğini ziyaret ederek “Kafkasya Gündemi” isimli bir konferans verdi. Burada Hükümetin Kafkasya politikasını eleştiren Öymen Kafkas kökenli vatandaşlardan destek beklediklerini belirtmiştir (Adapostası, 23 Mart 2009, s: 5).

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin gerçekleştirdiği Sakarya mitinginde Başbakan Erdoğan’a yüklendi ve AK Partinin hizmet esaslı propagandasına atıfta bulunarak, 57. Hükümetteki icraatlarını inkâr etmeyi çalıştığını söyledi. Böylece hep hizmeti ön plana çıkararak AK Partililerin değil kendilerinin de birçok hizmeti iktidarları döneminde gerçekleştirdiğini söyledi. İktidara geldiklerinde AK Partililere hesap soracaklarını

söyleyen Bahçeli, Sakaryalılarından Enver Toçoğluna destek vermesini istedi (Yeni Sakarya, 7 Mart 2009, s: 6).

2009 Yerel Seçimlerinde yaşanan örnekleri bu açıdan incelediğimizde siyasi partiler yerel seçimler esnasında hem genel başkanlar hem de genel merkez yöneticileri tarafından yapılan ziyaretlerle yerel seçimlerde etkin politikalar yürütülmekte, bu şekilde siyasi partiler önemli bir aktör halinde gelmektedir.

3.2. Sakarya Yerel Seçimleri

Bundan öncede belirtildiği gibi Sakarya ilinin 2000 yılında Büyükşehir Belediyesi olmasıyla birlikte bu tarihten sonra yapılan iki yerel seçim(2004 ve 2009) ile Büyükşehir Belediyesi oluşturulmuştur. Bunun yanında 1989, 1994 ve yerel seçimlerine de ilk Adapazarı Büyükşehir Belediyesini oluşturması yönüyle 1999 değinilecek, 2004 ve 2009 yerel seçimlerine İlk Kademe Belediyeleri dışında Büyükşehir Belediyesi açısından değerlendirmelerde bulunulacaktır. Sakarya’da günümüze değin yapılan yerel seçimlerle Sakarya halkının siyasi tercihleri ve genel siyaset-yerel siyaset etkileşimi hakkında bilgi sahibi olunabilecektir.

3.2.1. Büyükşehir Belediyesi Kurulmadan Önce Sakarya Yerel Seçimleri

Belediye seçimlerinin demokratik ölçütlerde yapılmaya başlandığı 1963 tarihinden günümüze kadar toplamda 10 defa seçim yapılmıştır. 1954 yılında il statüsüne kavuşturulan Sakarya’da da bu seçimler yapılmış, 8 seçim Büyükşehir Belediyesi olmadan önce gerçekleştirilmiş(1963, 1968, 1973, 1977, 1984, 1989, 1994 ve 1999), 2004 ve 2009 seçimleri ise Büyükşehir Belediyesi iken gerçekleştirilmiştir.

Sakarya ilinde yapılan yerel seçimlerin galiplerine dönemin güçlü partisinin hâkimiyeti göze çarpmaktadır. 1960 darbesinden sonra kapatılan Demokrat Partinin ardılı olarak kurulan ve Süleyman Demirel’in başkanlığını yaptığı Adalet Partisi; 1963 ve 1968 yerel seçimlerinde Sakarya’da birinci parti olmuş ve belediye başkanlıklarını kazanmıştır. Bülent Ecevit’in “ortanın solu” diye tanımladığı dönemin sol partilerini bünyesinde toplayan CHP ise 1973 ve 1977 yerel seçimlerinde Adapazarı’nda galip çıkmıştır (Turan, 2008: 387). 12 Eylül 1980 darbesinden sonra kapatılan partilerin yerine askerin kurmuş olduğu partilere karşı sivil siyasetin tek temsilcisi olarak çıkan ve dört eğilimi de birleştirdiğini iddia eden ancak merkez sağın temsilcisi olan Anavatan Partisi, 1984

seçimlerinde birçok ilde olduğu gibi Sakarya’da da belediye başkanlığını kazanmıştır. Bundan sonra Sakarya Büyükşehir statüsüne kavuşturulana kadar 1989, 1994 ve 1999 tarihlerinde yerel seçimler yapılmıştır.

3.2.1.1. 1989 Yerel Seçimleri

Halkçı Parti ve Sosyal Demokrasi Partisinin birleşmesiyle 1985 yılında kurulan SHP, 1989 yerel seçimlerinde solun ikinci büyük tarihi zaferine imza atmıştır. 1977 yerel seçimlerinde CHP’nin başarısının ardından sol parti ikinci defa ülke genelinde birinci olmuştur. SHP 1989 yerel seçimlerinde %28 civarında oy oranına ulaşmış ve iktidar partisi ANAP’ı da geçme başarısını göstermiştir (Arslan, 2007: 16-17). ANAP’ın bu seçimlerde ikinci parti olmasının en önemli nedeni belediyelerde yapmış olduğu yolsuzluk ve kayırmacılık olmuştur. Sakarya’da seçim sonuçları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tablo 26: 1989 Sakarya Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanlığı		İl Genel Meclisi	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
SHP	50.133	30.5	68.005	27
DYP	41.812	25.4	85.605	27.7
ANAP	41.150	25	67.479	21.9
RP	19.579	11.9	40.575	13.1
DSP	7487	4.5	34.546	11.3
MÇP	3477	-	9771	-
IDP	209	-	209	-

Kaynak: <http://www.yerelsecim.com>, (12.03.2011)

1989 yerel seçimlerinde, Sakarya’da sol parti belediye başkanlığını kazanmıştır. Yalnız bundan sonraki seçimlere de baktığımızda bunun sadece bu seçimde gerçekleştiği görülecektir. Bu yönüyle değerlendirirsek, Sakarya’daki sonuç ülke düzeyinde gerçekleşen sonuçla benzer özellikler göstermiş, SHP birinci parti olarak çıkmıştır. Sakarya Belediye Başkanlığını kazanan SHP’yi DYP takip etmiştir. 1983, 1987 genel seçimleri ve 1984 yerel seçimlerinin galibi ANAP ise üçüncü sırada yer almıştır. Ancak İl Genel Meclisi seçimlerine bakıldığında Sakarya’da birinci parti DYP olmuştur. DYP’yi %27 ile SHP ve %21,9 ile ANAP takip etmiştir. Bu yönüyle bir değerlendirme yapacak olursak Sakarya halkı başkanlık seçimlerinde konjonktüre uygun davranarak

sosyal demokrat partiyi seçmiş, buna karşın il genel meclisi seçimlerinde sağ siyasetin Sakarya’da güçlü olması sebebiyle birinci parti DYP olmuştur.

3.2.1.2. 1994 Yerel Seçimleri

1994 yerel seçimleri SHP adına tam bir hüsrana olmakla beraber RP adına büyük bir zafer olmuştur. Ülke genelinde bu yerel seçimlerde sağ partiler tekrar yükselişe geçmiş, sol ise gerilemiştir. Bu yerel seçimlerin en önemli özelliği sağ kesimde RP ve MHP’nin yükselişe geçmesi ve RP’nin önemli il merkezlerinin çoğunu kazanmasıdır. Her ne kadar ilk iki parti ANAP ve DYP olmuşsa da RP oylarını %10 arttırmış, MHP’de oylarını ikiye katlamıştır (D. Ali Arslan, 1963’ten Günümüze Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türk Siyasi Yapısı, 2007: 19-20). Sakarya’da ise seçim sonuçları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Tablo 27: Sakarya 1994 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanlığı		İl Genel Meclisi	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
RP	72.683	29.7	112.328	29
ANAP	59.179	24.2	91.248	23.6
SHP	43.400	17.7	39.339	10.1
DYP	37.971	15.5	68.291	17.6
MHP	12.426	5	22.942	5.9
DSP	10.668	4.3	28.177	7.2
CHP	5984	2.4	13.658	3.5
BBP	1010	-	2875	-
DP	649	-	807	-
İP	386	-	820	-
SBP	24	-	1164	-
YDP	-	-	1351	-

Kaynak: <http://www.yerelsecim.com>, (12.03.2011).

Sakarya 1994 yerel seçim sonuçları bundan önceki seçimler gibi ülke genelinde egemen olan partinin burada da seçimden zaferle ayrılması sonucunu tekrarlamıştır. Yerel seçimlerin en büyük atılımını yapan RP Sakarya’da da seçimden zaferle çıkmıştır. RP’yi %23,6 ile ANAP izlemiştir. Yerel seçimlerin en büyük hüsrana yaşayan parti ise SHP olmuş ve Sakarya Belediye Başkanlığını RP’ye bırakmıştır. SHP %17,7 oy alabilmiştir. Bir önceki seçimde İl Genel Meclisi seçimlerinin birinci partisi DYP bu alanda yerini RP’ye bırakmış, İl Genel Meclisi seçimlerinde üçüncü, belediye

başkanlığı seçimlerinde ise dördüncü olmuştur. Belediye Başkanlığı makamına ise RP'den Aziz Duran geçmiştir.

3.2.1.3. 1999 Yerel Seçimleri

Birinci bölümde de değindiğimiz gibi 1999 Yerel Seçimleri, yerel seçim ve genel seçimlerin birlikte yapılmasıyla farklı bir öneme sahiptir. Genel siyaset-yerel siyaset ayrımında kullanılan önemli argümanların başında yer alan “insanların yerel değerlere sahip olması ve bu yönde hareket etmesi” durumu bu seçim için geçerli sayılabilir. Çünkü genel seçimin birinci Partisi DSP, yerel seçimlerde yerini FP'ye bırakmıştır. Yine genel seçimin ikinci partisi MHP, yerel seçimlerde dördüncü sırada yer almıştır. Bu yüzden bu seçimler yerel değerlerin öneminin korunduğunu bize işaret etmiştir.

Tablo 28: Sakarya 1999 Yerel Seçimleri

Parti	Belediye Başkanlığı		İl Genel Meclisi	
	Oy	Yüzde	Oy	Yüzde
FP	84.912	30.4	106.143	25
ANAP	50.669	18.1	67.426	15.9
DYP	42.643	15.3	69.096	16.3
MHP	36.987	13.2	68.807	16.2
CHP	31.786	11.4	27.285	6.4
DSP	25.518	9.1	68.944	16.2
BBP	1682	0.6	4448	1
ÖDP	765	0.2	1618	0.3
DTP	638	0.2	1450	0.3
BP	392	0.1	605	0.1
MP	339	0.1	1196	0.2
YDP	259	-	257	-
İP	194	-	1196	0.2
EMEP	76	-	-	-
HADEP	-	-	4870	1.1

Kaynak: <http://www.yerelsecim.com>, (12.03.2011).

Tabloya bakıldığında, Sakarya'da da Türkiye genelinde karşılaşılan sonuç karşımıza çıkmaktadır. Genel seçimlerde üçüncü sırada yer almasına karşın yerel seçimlerin birinci partisi FP, Sakarya ilinde de birinci olmuş ve Belediye Başkanlığını kazanmıştır. Sakarya'da FP'nin kazanmasının bir diğer nedeni de burada Milli Görüş hareketinin güçlü olmasıdır. Belediye Başkanı Aziz Duran, bir önceki yerel seçimlerde RP'den aday olmuş ve bu seçim sonucu belediye başkanlığını kazanmıştır. FP'den girdiği seçimi de kazanan Aziz Duran, Belediye Başkanlığında ikinci dönemini başlatmış oluyordu.

3.2.2. Büyükşehir Belediyesi Kurulduktan Sonra Yapılan Yerel Seçimler

Adapazarı'nda depremin vermiş olduğu büyük yıkıntıları azaltmak ve ili tekrar eski haline getirmek için Bakanlar Kurulunun 593 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyi 14.01.2000 tarihinde kabul etmesiyle Büyükşehir Belediyesi kurulmuştur. Adapazarı'nın 1999 yerel seçimlerinde seçilen yöneticileri bu tarihten itibaren Büyükşehir Belediyesinin yöneticileri olmuştur. Adapazarı Büyükşehir statüsüne kavuştuktan sonra iki yerel seçim yaşamıştır. Bunlar 2004 ve 2009 yerel seçimleridir.

3.2.2.1. 2004 Yerel Seçimleri

Türkiye 1999 ile 2004 yılları arasında önemli badireler atlatmış, ülke olarak önemli sorunlarla boğuşmuştur. 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi ve yaşanan ekonomik krizin ardından baş gösteren hükümet krizi sonrası erken seçim kararı alınmış ve seçime gidilmiştir. 2002 yılında yapılan seçimler sonucu halk meclisteki partileri adeta cezalandırmış ve baraj altı bırakmış, buna karşın FP'den ayrılanlar tarafından kurulan AKP ve 1999 seçimlerinde baraj altı kalan CHP meclise girmiştir. 2004 yerel seçimlerde daha çok AKP iktidarının faaliyetleri oylanmış, buna karşın muhalefette bu seçimi bir çıkış yolu olarak görmüştür. Ancak AKP bu seçimlerden zaferle ayrılmış, genel seçimlerde aldığı oy miktarını(%34) arttırma başarısını(%42) göstermiştir.

2004 yerel seçimleri Türk siyasi hayatında iz bırakan önemli seçimlerden biri olmuştur. Bu seçim sonrası sağ partiler Türk siyasi tarihinde sol partilere karşı önemli bir zafer elde etmişlerdir. Sağ partiler bu seçimde oyların %72'sini alarak adeta sol partileri silmişlerdir. Bu seçimler sonucu AK Parti 3516 belediyeden 1950 tanesini kazanmıştır. AKP'yi sırasıyla CHP, DYP, MHP, ANAP ve SHP izlemiştir (Arslan, 2007: 23-24).

Adapazarı'nın 2000 yılında Büyükşehir statüsüne kavuşturulmasıyla Adapazarı Belediye Başkanı Aziz Duran, Büyükşehir Belediyesi Başkanı olmuştur. Bunun yanında 2004 yılında yapılan mevzuat değişikliği sebebiyle Adapazarı Büyükşehir Belediyesinin sınırları genişlemiştir. Ancak 2004 yerel seçimlerinden sonra yapıldığı için Adapazarı Büyükşehir Belediyesi kurulduğunda bağlanan belediyelerde yapılan seçimler esas alınmıştır. Arifiye, Bekirpaşa, Erenler, Ferizli, Hanlı, Merkez Belediye, Güneşler, Nehirkent, Kazımpaşa, Söğütlü, Serdivan ve Yazlık Belediyeleri 6 Mart 2000 tarih ve 23985 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak alt kademe belediyeleri olarak belirtilmiştir.

Tablo 29: 2004 Adapazarı BŞB Seçimleri

Parti	Oy	Yüzde
AKP	65842	37.477
DYP	40684	23.155
GP	19541	11.122
MHP	18589	10.580
SP	14150	8.053
CHP	10942	-
SHP	1528	-
ANAP	1195	-
DSP	883	-
BBP	570	-
BTP	504	-
TKP	225	-
İP	191	-
Toplam	175.701	99.9

Kaynak: <http://secim.iha.com.tr>, (13.03.2011).

2004 Yerel Seçimlerinde, 876 sandık ve 239,466 seçmeni olan Adapazarı Büyükşehir Belediyesinde seçim sonuçlarına bakıldığında genel siyasetin etkilerinin yanı sıra Sakarya’da güçlü olan Milli Görüş hareketinin ve Başkanın kişisel özelliklerinin etkileri göze çarpmaktadır. 1994 seçimlerinde RP, 1999 seçimlerinde FP’den aday olan ve AK Partiye katılan Aziz Duran, üçüncü dönemi olmasına karşın en yakın rakibine önemli bir fark atarak Belediye Başkanı seçilmiştir. Bunda etkili olan en önemli faktörler, Aziz Duran’ın partiler üstü kişiliği ve AK Partinin başarısı şeklinde açıklanabilir. Bunun karşısında Aziz Duran’ı zorlayan DYP adayı ise Enver Toçoğlu olmuştur. Partisinin 2002 seçimlerinde baraj altında kalmasına rağmen kişisel özellikleri ve parti üstü sevilmesi %23 civarında oy almasını sağlamıştır. AKP %37 ile birinci sırada yer alırken, DYP %23 ile ikinci ve Adapazarlı Cem Uzan’ın partisi GP %11 ile üçüncü sırada yer almıştır. MHP %10 ile dördüncü ve SP de %8 ile beşinci sırada yer almışlardır.

2004 yerel seçimleri İl Genel Meclisi sonuçlarına da bakılacak olursa AK Parti önemli bir farkla oyların %41 ‘ini alarak birinci sırada yer almıştır. Büyükşehir Belediye Başkanlığı seçimlerinde %37 oy alan AK Parti İl Genel Meclisi seçimlerinde oy miktarını arttırmıştır. DYP ise oyların %15’ ini alarak, BŞB Başkanlığında aldığı oy miktarının epey altında oy almıştır. Bunların dışında İl Genel Meclisi seçimlerinde MHP oyların %11’ ini alarak oylarını arttırmış, GP ise %10 civarında oy alarak oylarını düşürmüştür (<http://secim.iha.com.tr>, 13.03.2011).

3.2.2.2. 2009 Yerel Seçimleri

29 Mart 2009 yılında yapılan yerel seçimler, yerel siyasetten daha çok genel siyasetin hâkimiyetinde geçen seçimler olmuştur. Bu seçimler 2002’de iktidara gelen AK Parti iktidarının yedi yıllık bir değerlendirmesi şeklinde geçmiştir. Bu seçimlerde aynı zamanda “kale” tartışmaları yaşanmış, Başbakan Erdoğan, Diyarbakır, İzmir ve Trabzon’u almak istediğini belirtmiş, ancak Trabzon’u alabilmiş ve Antalya’yı CHP’ye kaptırmıştır. 29 Mart seçimlerinde AK Parti önemli bir oy kaybı yaşamış buna rağmen seçimlerden birinci sırada çıkmıştır. MHP ise oylarını önemli bir miktar arttırabilmiştir. CHP de oylarını arttırmıştır.

22 Mart 2008 tarihli ve 26824 sayılı mükerrer Resmi Gazete de yayımlanarak yürürlüğe giren 5747 sayılı kanunla Adapazarı Büyükşehir Belediyesi Sakarya Büyükşehir Belediyesi’ne çevrilmiş ve alt kademe belediyeleri yeniden şekillendirilmiştir. Sakarya Büyükşehir Belediyesinin alt kademe belediyeleri şunlar olmuştur: Adapazarı Belediyesi, Arifiye Belediyesi, Akyazı Belediyesi, Erenler Belediyesi, Ferizli Belediyesi, Hendek Belediyesi, Karapürçek Belediyesi, Sapanca Belediyesi, Serdivan Belediyesi ve Söğütü Belediyesi (www.sakarya.bel.tr, 18.04.2011).

Sakarya’da yerel seçimler AK Partili Zeki Toçoğlu ve MHP’li Enver Toçoğlu arasında yaşanmıştır. Akraba olan Enver ve Zeki Toçoğlu arasında yaşanan seçim yarışını AK Partili Zeki Toçoğlu kazanmıştır.

Tablo 30: 2009 Sakarya BŞB Yerel Seçimleri

Parti	Oy	Yüzde
AKP	159.484	45.3
MHP	125.744	35.7
CHP	26.668	8.1
SP	25.759	7.3
DP	5437	1.5
BBP	2769	-
ANAP	1291	-
DSP	1273	-
BTP	723	-
TKP	337	-

Kaynak: <http://secim.haberler.com> (14.03.2011)

Sakarya Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı seçimlerinde AK Parti ile MHP arasında, daha doğrusu AK Partinin adayı Zeki Toçoğlu ile akrabası MHP'li Enver Toçoğlu arasında geçmiştir. Enver Toçoğlu bir önceki dönem DYP yani DP'nin adayı iken başkanlık seçimlerinde Aziz Duran ile yarışmış ve partisinin kötü durumda olmasına rağmen önemli miktarda oy kazanmış ve ikinci olmuştur. MHP Enver Toçoğlu'nu aday göstererek yerel anlamda sevilen bu kişi ile kendi oylarını birleştirerek Büyükşehir Belediye Başkanlığını kazanmayı hedeflemişti. AK Parti de üç kez Belediye Başkanlığını kazanan ve Sakarya kentsel siyasetinde önemli bir kişi olan Aziz Duran'ı dördüncü defa aday göstermemiş, onun yerine Serdivan Belediye Başkanı olan Zeki Toçoğlu'nu aday gösterdi. AK Parti'nin bu tercihinin temelinde adayın tecrübesine ve kendi oy potansiyeline güvendiği açıktı. 29 Mart seçimleri bu minvalde geçmiş, neticede AK Parti oyların %45'ini alarak Büyükşehir Belediye Başkanlığını kazanmıştır. MHP ise hedefine ulaşamamasına rağmen Sakarya genelinde oylarını önemli miktarda artırmış ve %35 civarında oy almıştır. Bu partileri sırasıyla CHP, SP ve DP takip etmiştir.

2009 yerel seçimleri İl Genel Meclisi seçimlerinde ise birinci parti yine AK Parti olmuştur. Oyları BŞB Başkanlığı seçimlerine göre bir nebze azalan AK Parti oyların %42' sini almıştır. MHP ise bu seçimlerde oyların %28' ini alarak BŞB Başkanlığı seçimlerinde aldığı oylara nazaran önemli bir düşüş yaşamıştır. CHP ve SP, İl Genel Meclisi seçimlerinde oylarını arttırmışlardır. CHP oyların %10' unu, SP ise oyların %9' unu alarak İl Genel Meclisi seçimlerinde daha başarılı bir profil ortaya koymuşlardır (<http://secim.haberler.com>, 14.03.2011).

SONUÇ

Kentsel siyaset olgusu, kent düzeyinde gerçekleştirilen iktidar mücadelesidir. Kent düzeyinde gerçekleştirilen iktidar mücadelesinin en somut örneklerinden bir tanesi de belediye seçimleridir. Belediye seçimlerinde partiler ve adaylar kentsel iktidarı elde etmek için yarışma içinde olurlar. Bu açıdan kentsel siyasete yönelik bir tanım yapmak gerekirse, kentsel siyaset yerel seçim hatta belediye seçimleri şeklinde tanımlamak mümkün gözükmemektedir. Bu yüzden kentsel siyasetin tarihi belediyelerin, yerel yönetimlerin doğuşu tarihidir.

Kentsel siyaset kent düzeyinde gerçekleştirilen iktidar mücadelesi olmasından ötürü; kentte bir örgüt, üstün bir erkin olması gerekmektedir. Kısacası kentsel siyasetten bahsedilebilmesi için yerel yönetim organlarının olması gerekmektedir. Kentsel siyasetin doğuşu yerel yönetim kurumlarının doğuşuyla ilişkilendirildiği için gelişimi de yine bu yerel yönetim kurumlarının gelişimiyle alakalıdır. Yani kentsel siyasetin gelişimi yerelleşme ile ilgilidir. Yerelleşme ise yerel yönetimlerin gelişmesi, daha fazla önem verilmesi, daha çok yetkilendirilmesidir. Yerelleşme ile birlikte yerel iktidarlarda güçlenecek, böylece bu iktidarı elde etme için önemli bir mücadeleye girişilecektir. Bunların neticesi ise kentsel siyasetin ortaya çıkışıdır. Yerel iktidarların güçlenmesi, bu iktidarın sahibi olmak için yapılan yerel seçimlerin önemini arttırmaktadır.

Ülkemizde yerel seçimlerin ilk örnekleri Tanzimat dönemi muhasıllık meclisleri ve daha sonra kurulan belediye teşkilatları için yapılan seçimler olsa da, demokratik niteliklere haiz ilk yerel seçim 1963 yılında yapılmıştır. Gerçi 1930 yılında yapılan ilk çok partili yerel seçimde bu kategori içinde değerlendirilenler bulunsada, seçim görevlilerinin tarafgirliği ve seçim sonuçlarının net olmaması, demokratik şartlara uygun ilk yerel seçimin 1963 yerel seçimleri olduğunu bize göstermektedir. 1963 'den günümüze kadar toplamda on defa yerel seçim yapılmıştır. Bu yerel seçimlerde etkili olan faktörler sıralamak pek mümkün gözükmemekle birlikte, seçmen davranışlarındaki değişkenlik bu konuda tek verimiz olmaktadır. Bir ilde bir önceki seçimi sol parti kazanıp, bir sonraki seçimi sağ parti kazanıyorsa, burada büyük ölçüde seçmen davranışındaki değişkenlikten bahsedebilir.

Bir diğer önemli konuda ulusal siyasetin yerel siyaseti etkilediği ya da yerel değerlerin ulusal değerlerden farklılaştığına ilişkin ortaya atılan düşüncelerdir. Çalışmamızın ortaya koyduğu fikirde bu açıdan değerlendirilecektir.

Genel siyasetin yerel siyaseti tayin ettiği ya da yerel siyasetin genel siyasetten ayrı olduğuna ilişkin görüşler bulunmakla beraber hangisinin doğru olduğunun belirlenmesi zor gözükmetedir. Ülkemizde genel yani ulusal siyasetin yerel siyaseti daha fazla tayin ettiği söylene de, bunu çürüten birçok örnek karşımıza çıkmaktadır. Son yerel seçimlerde Şanlıurfa'da mevcut belediye başkanının kendi partisinden aday gösterilmemesi ve "ceket" polemiiğine rağmen Fakıbaba'nın bağımsız seçime girip kazanması, ilginç bir örnektir. Ancak ülkemizde genel siyasette yükselen partilerin yerel seçimlerde de yükseldiği görülmektedir. Örneğin 1973 ve 1977 yerel seçimlerinde CHP, 1984'de ANAP, 1989'da SHP, 2004'de AK Partinin yaptığı çıkış gibi. Bazen de yerel siyasette yükselenler genel siyasette de yükselbilmektedir. Örneğin 1994 yerel seçimlerinde Refah Partisinin yükselişinin 1996 genel seçimlerine yaptığı olumlu katkı gibi. Ancak verilen örneklerde sürekli seçmenlerin davranışının değiştiiği görülebilmektedir. Bu yüzden yerel seçim tahlilinde direkt olarak seçmen davranışlarının araştırılması daha sağlıklı gözükmetedir.

Sakarya'da yapılan yerel seçimlere baktığımızda, genel siyasetin yerel siyaset üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Yapılan ilk yerel seçime baktığımızda, Demokrat Partinin ardılı olarak kurulan Adalet Partisi, seçimi kazanmıştır. Bu dönem halkın darbe karşıtı tutumunun bir sonucu olarak yükselen AP, Sakarya'da yerel seçimleri kazanmıştır. Bu rüzgârı arkasına alan AP, ülkeyi iki dönem üst üste tek başına yönetmeye yetecek oyu almış, 1968 yerel seçimlerini de kazanmıştır. Ancak yetmişli yıllara gelindiğinde sağ blokta yaşanan bölünmeler ve bunun karşısında yükselen sol, Sakarya yerel siyasetini de etkilemiş; bu dönem Ecevit'in "ortanın solu" diye konumlandırığı CHP, Sakarya'da 1973 ve 1977 yerel seçimlerini kazanmıştır.

12 Eylül 1980 darbesinin getirdiiği askeri rejim, 1983 yılında yapılan seçimlerle sona ermiştir. Halkın yine darbecilere karşı olan tutumu, askeri rejimin partileri karşısında kurulan sivil siyasetin tek temsilcisi ANAP'ın seçimleri kazanması sonucunu doğurmuştur. 1984 yılında yapılan yerel seçimlerde de ANAP büyük bir zafer kazanmış, Sakarya'da da birinci parti olmuştur. Ancak ANAP'lı belediyelerde yaşanan

yolsuzluklar ve genel siyasetin yerel siyaset üzerindeki vesayeti sol parti olan SHP'nin seçimleri kazanmasına yol açmıştır. Bundan sonra bir daha başarı sağlayamayacak olan sol blok ve onun temsilcisi olan SHP, 1989 yerel seçimlerinde önemli bir başarı kazanmıştır. Sakarya'da da SHP ipi göğüslemiştir.

SHP'li belediyelerde yaşanan problemler, yolsuzluklar ve kötü yönetim, 1994 yerel seçimlerinde RP'nin yükselmesine yol açmıştır. Refah Partisi 1994 yılında Sakarya'da da birinci olmuştur. RP'nin yerel yönetimlerdeki başarısı, genel siyasete de olumlu bir katkı sağlamış, 1996 yılında yapılan genel seçimlerin galibi RP olmuştur. Bu dönemde milli görüş hareketinin Sakarya'da yaygınlaştığı ve güçlendiği görülmektedir. 28 Şubat post modern darbesiyle kapatılan RP'nin yerine kurulan FP, 1999 yılında genel seçimlerin ve yerel seçimlerin birlikte yapıldığı dönemde, yerel seçimlerin birinci partisi, genel seçimlerin ise üçüncü partisi olmuştur. Burada etkili olan faktörler ise yerel hizmetlere verilen değer ve milli görüş geleneğine mensup partilerin askeri vesayet altında yeterince hareket imkânı bulamamasına ilişkin düşüncelerdir. Bu yüzden Sakarya'da da yerel seçimlerin galibi FP olmuştur.

İkibinli yıllara gelindiğinde ise mevcut partilerin halkın ihtiyaçlarını karşılayamaması, yaşanan kriz ve politik istikrarsızlık, yeni kurulan AK Partinin seçimleri kazanmasına neden olmuştur. AK Parti genel seçimlerde olduğu gibi 2004 ve 2009 yıllarında yapılan yerel seçimlerde de önemli başarılar göstermiş ve Sakarya'da yerel seçimlerin galibi olmuştur.

Görüldüğü gibi genel siyaset Sakarya yerel siyaseti üzerinde etkili gözükmektedir. Aynı zamanda Sakarya'da ki yerel siyaseti üzerinde etkili olan bireylerde bulunmaktadır. Hendek Belediye Başkanlığı yapan Ali İnci, Sakarya eski BŞB'si Başkanı Aziz Duran gibi üç dönem seçilen adaylarda partilerle eş değer güce sahiptir. Ancak Sakarya yerel siyaseti daha çok genel siyasetin gölgesinde ilerlemektedir. Yalnız şunu da belirtmeden geçemeyiz ki, burada bahsedilen genel siyaset tabiri, hem genel hem de yerel seçimlerde başarılı olan parti ya da görüşü temsil etmektedir. Örneğin 1989 yılında yapılan yerel seçimlerin yükselen partisi SHP olmuştur ve Sakarya'da da kazanmıştı. 1994 de yine aynı şekilde RP'nin yerel seçimlerde yükselişi ve Sakarya'da galip gelmesi gibi. Burada belirtmek istediğimiz husus hiçbir seçim döneminde Sakarya'da sürpriz parti çıkmamış, genel siyasetin tesiri altında kalmıştır.

Bunun yanında Sakarya’da yerel seçimlerde etkili olan bir diğerk faktörde yerel-kentsel aktörler olmuştur. En son yapılan yerel seçimler çerçevesinde incelediğimiz bu olgu, Sakarya’da siyasal aktörlerin etkisini ispatlamaktadır. Özellikle yerel basın kamuoyu oluşturmada önemli bir işlev görmüştür. 2009 Yerel seçimlerinin başlamasına bir ay kala başlayan haberlerde seçimin AK Parti ve MHP arasında geçeceği ima edilmiş ve bu iki parti haberlere daha fazla konu olmuştur.

Sonuç olarak Sakarya örneğinde de görüldüğü gibi ülkemizde genel siyasetin yerel siyaset üzerinde vesayeti bulunmaktadır. Yerel-kentsel siyasetin ülke genelinde zayıf olmasının en önemli sebepleri güçlü bir yerel yönetim geleneğine sahip olmamamız, merkeziyetçi devlet yapısı ve kentsel iktidar merkezlerinin genel siyaset içinde önemli bir atlama tahtası olarak görülmesidir. Her ne kadar kişisel özelliklerin bazı yerlerde genel siyasetin önüne geçmesi durumu da yaşansa da, kentsel siyasetin güçlenmesi genel siyasetin kentsel siyaset üzerindeki vesayetinin bitirilmesiyle gerçekleşebilir gözükmektedir. Bu da güçlü yerel yönetimlerin oluşturulması, kaynak tahsisinde yerel yönetimlerin merkeze olan bağımlılıklarının azaltılması ve bu konuda özerklik sağlanması ile vatandaşların genel siyasi eğilimleri doğrultusunda hareket etmelerinin yerine yerel değerleri daha çok önem vermeleri sayesinde gerçekleşebilir.

KAYNAKÇA

Adapostası, 23 Mart 2009.

Adapostası, 24 Mart 2009.

Adapostası, 25 Mart 2009.

Adapostası, 28 Mart 2009.

AKDOĞAN, Yalçın (2008), “Yerel Siyaset-Kavramlar”, Editör: Hulusi Şentürk, *Yerel Siyaset*, Okutan Yayıncılık, İstanbul, s. 9-15.

ALADA, Adalet (1990), “Türk Belediyeciliğine Kronolojik Yaklaşım (1930-1990)”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMME Yayınları, s. 119-145.

ALTABAN, Özcan (1990), “1960-1973 Dönemi Belediyeciliğine Genel Bakış”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMME Yayınları, s. 317-326.

ALTAN, Cemal (2005), “Genel Seçimler-Yerel Seçimler İlişkisi (1983-2004)”, <http://esosder.org/dergi/1213-ALTAN.pdf>, (18.01.2011).

ALTAN, Yakup (2009), “Meclis-i Mebusan Zabıt Cerideleri(1293=1877) Üzerinden Türk Belediyeciliğini Anlamak”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:14, Sayı: 2, s. 293-310.

ARSLAN, D. Ali (2007), “1963’Ten Günümüze Yerel Seçim Sonuçları Temelinde Türkiye’nin Siyasi Yapısı”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s. 1-32.

ARSLANTAŞ, Halis Adnan (2008), “Sosyal Değişme, Kentleşme ve Kentlileşmenin Din Üzerindeki Etkileri”, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Yıl: 13, Sayı: 2, s. 171-196.

AYTAÇ, Fethi (1990), “Belediye Kanunu’nun Oluşumu, Uygulaması ve Değişiklikler”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMME Yayınları, s. 86-107.

- BAL, Hüseyin (2008), *Kent Sosyolojisi*, Fakülte Kitabevi, Isparta, Dördüncü Baskı.
- BAL, Hüseyin (2003), *Kentsel Yapı ve Kentleşme Süreci*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
- BAYRAKÇI, Erdal (2002), “Demokratik Yerel Yönetimin Temel İlkeleri”, *SBED*, Yıl: 10, Sayı: 7, s. 89-110.
- BENEVOLO, Leonardo (1995), *Avrupa Tarihinde Kentler*, Çeviren: Nur Nirven, Afa Yayıncılık, İstanbul.
- BEYAZIT, Eylem (2006), *Yerel Demokrasi ve Katılım: Yerel Gündem 21 Uygulamaları Sürecinde Hatay ve Yerel Katılım Sorunu*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- BUMİN, Kürşat (2010), *Demokrasi Arayışında Kent*, Çizgi Yayınevi, Konya.
- CASTELLS, Manuel (1997), *Kent, Sınıf, İktidar*, Çeviren: Asuman Erendil, Bilim ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- ÇAHA, Ömer (2000), *Aşkın Devletten Sivil Topluma*, Gendaş Yayınları, İstanbul.
- ÇAM, Esat (2005), *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, İstanbul, Dokuzuncu Basım.
- ÇİTÇİ, Oya (1996), “Temsil, Katılma ve Yerel Demokrasi”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, TODAİE, Cilt: 5, Yıl:4, Sayı: 6, s. 5-14*.
- ÇİTÇİ, Oya (1999), “Yerel Siyaset ve Demokrasi, Çoğulculuk, Sivil Toplum”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, Demokrasi Kitaplığı, s. 233-251.
- ÇİTÇİ, Oya ve diğerleri (2001), *Yerel Seçimler Panoraması: 1963-1999*, Editör: Oya Çitçi, TODAİE Yayınları, Ankara.
- COŞKUN, Abdulkadir (2006), “STK’ların Devlet Yönetimindeki Önemi”, *Yerel Siyaset*, Yıl: 1, Sayı: 7, s.81.
- ÇUKURÇAYIR, M. Akif (2008), “Yerel Demokrasi ve Yerel Siyaset”, Editör: Hulusi Şentürk, *Yerel Siyaset*, Okutan Yayıncılık, İstanbul, s. 15-37.

- ÇUKURÇAYIR, M. Akif (2006), *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Çizgi Yayınevi, Konya, Üçüncü Baskı.
- DAVER, Bülent (1993), *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Beşinci Baskı.
- DURSUN, Davut (2004), *Siyaset Bilimi*, Beta Kitabevi, İstanbul, İkinci Baskı.
- DURSUN, Davut (2008), “Demokratik Siyasal Kültürün Gelişmesinde Yerel Yönetimler”, Editör: Hulusi Şentürk, *Yerel Siyaset*, Okutan Yayıncılık, İstanbul, s. 77-87.
- DURSUN, Davut (2005), *12 Eylül Darbesi Hatıralar, Gözlemler, Düşünceler*, Şehir Yayınları, İstanbul.
- DUVERGER, Maurice (1993), *Siyasi Partiler*, Çeviren: Ergun Özbudun, Bilgi Yayınevi, Ankara.
- ERTAN, Birol (2005), “Demokrasi ve Yerel Yönetimler”, <http://fbe.emu.edu.tr/journal/doc/34/34Article11.pdf>, (16.03.2011).
- ERYILMAZ, Bilal (2007), *Kamu Yönetimi*, Okutman Yayıncılık, İstanbul.
- ES Muharrem ve H. Ateş (2004), “ Kent Yönetimi, Kentlileşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, <http://www.iudergi.com/tr/index.php/sosyalsiyaset/article/view/218>, (18.05.2010).
- GÖRMEZ, Kemal (1997a), *Yerel Demokrasi Ve Türkiye*, Vadi Yayınları, Ankara.
- GÖRMEZ, Kemal (1997b), *Kent Ve Siyaset*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- GÖRMEZ, Kemal ve H. Ö. Sancak (2009), “Türkiye’de Yerel Siyasette Seçman Davranışının Dönüşümü: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Editörler: Kemal Görmez ve Mustafa Ökmen, *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları: Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler*, Beta Yayınları, İstanbul, s.271-297.
- GÖZÜBÜYÜK, Şeref (1967), *Türkiye’de Mahalli İdareler*, TODEİ Yayınları, Ankara.

- GÜLER, B. Ayman (1999), “Küreselleşme Döneminde Yerel Yönetimler”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, Demokrasi Kitaplığı, s. 133-165.
- GÜLÖKSÜZ, Yiğit ve İ. Tekeli (1990), “1973-1980 Dönemi ve 1980 sonrası Dönem Belediyeciliği”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMME Yayınları, s. 373-382.
- HAMAMCI, Can (1981), *Merkezi Yönetim-Yerel Yönetim Ekseninde Belediyelerimizin Yapısı ve Demokratikleşme Eğilimleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- HAMAMCI, Can (1990), “1930-1946 Tek Parti Dönemi Belediyeciliği: Genel Bakış”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMME Yayınları, s. 147-159.
- HATT Paul K. ve A. J. Reiss (2002), “Kentsel Yerleşimlerin Tarihi”, Derleyen ve Çevirenler: DURU Bülent ve Ayten Alkan, *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Yayınevi, s. 27-37.
- HEYWOOD, Andrew (2007), *Siyaset*, ed. Buğra Kalkan, Adres Yayınları, Ankara.
- <http://secim.haberler.com/2009/>, (16.01.2011).
- <http://secim2009.ntvmsnbc.com/default.htm>, (16.01.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=sakarya>, (14.03.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=adapazari>, (14.03.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=akyazi>, (14.03.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=arifiye>, (14.03.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=erenler>, (14.03.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=ferizli>, (14.03.2011).
- <http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=hendek>, (14.03.2011).

<http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=karapurcek>, (14.03.2011).

<http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=sapanca>, (14.03.2011).

<http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=serdivan>, (14.03.2011).

<http://secim.haberler.com/2009/sonuc.asp?il=sogutlu>, (14.03.2011).

<http://secim.iha.com.tr/Bolgeler.aspx?il=0&ilce=0&belde=0&parti=0&skod=1064&stip=7&s=29%20Mart%202009%20Belediye%20Se%C3%A7imi>, (16.01.2011).

<http://secim.iha.com.tr/Bolgeler.aspx?il=54&ilce=0&belde=0&parti=0&skod=1053&stip=6&s=28%20Mart%202004%20B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir%20Belediye%20Se%C3%A7imi>, (13.03.2011).

<http://www.yerelsecim.com/Details.asp?ID=54&SY=1989>, (12.03.2011).

<http://www.yerelsecim.com/Details.asp?ID=54&SY=1994>, (12.03.2011).

<http://www.yerelsecim.com/Details.asp?ID=54&SY=1999>, (12.03.2011).

HURMA, Hüseyin (2003), *Türkiye’de Kentleşme ve Göç Olgusunun Siyasal Katılıma Etkisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İNAÇ, Hüsamettin ve Feyzullah Ünal, (2010), “Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı Ve Türkiye’de Belediyeler”, <http://sbe.dpu.edu.tr/17/1-24.pdf>, (14.12.2010).

KAPANİ, Münci (1995), *Politika Bilimine Giriş*, Bilgi Yayınevi, Ankara, Yedinci Baskı.

KAYA, Erol (2003), *Kentleşme ve Kentleşme*, İlke Yayıncılık, İstanbul.

KELEŞ, Ruşen (2004), *Kentleşme Politikası*, İmge Yayınevi, Ankara, Sekizinci Baskı.

KELEŞ, Ruşen (1998), *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Yayınevi, Ankara, İkinci Baskı.

KELEŞ, Ruşen (2006), *Yerinden Yönetim ve Siyaset*, Cem Yayınevi, Ankara.

- KELEŞ, Ruşen (1995), “Yerel Demokrasi İçin Yargı Güvencesi”, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, AÜSBF Yayınları, Cilt: 50, Sayı: 3, s. 251-256.
- KIRAY, Mübeccel (1972), *Örgütlemeyen Kent İzmir*, Sosyal Bilimler Derneği Yayını, Ankara.
- KIŞLALI, Ahmet Taner (2003), *Siyaset Bilimi*, İmge Kitabevi, Ankara, Onuncu Baskı.
- KURTOĞLU, Ayça (2004), *Hemşerilik ve Şehirde Siyaset: Keçiören Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- LEWIS, Bernard (2004), *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çeviren: Metin Kıratlı, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- ORTAYLI, İlber (1999), “Yerel Yönetim Geleneği ve Geleneğin Etkinliği”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri, Demokrasi Kitaplığı*, s. 105-115.
- ORTAYLI, İlber (1990), “Yerel Yönetim Devraldığımız Miras”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMM E Yayınları, s. 63-75.
- ORTAYLI, İlber (2000), *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- ÖZDEN, S. Mine (2001), *Türkiye’de Kentsel Siyaset: 18 Nisan 1999 Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığı Seçimi Örneği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- PİRENNE, Henri (2000), *Ortaçağ Kentleri*, Çeviren: Şadan Karadeniz, İletişim Yayınları, İstanbul.
- PUSTU, Yusuf (2005), “Yerel Yönetimler ve Demokrasi”, *Sayıştay Dergisi*, Yıl: 15, Sayı: 57, s. 121-134.
- Sakarya İl Emniyet Müdürlüğü Verileri, 2011.
- Sakarya Sanayi ve Ticaret Odası(SATSO) 2010 Yılı Faaliyet Raporu.

- SELEK, Cihan ve Ö. Köseoğlu (2008), *Hemşehrilik Derneklerinin Adapazarı'nın Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*, Bilgi Kültür Merkezi Yayınları, Sakarya.
- SEZAL, İhsan (1992), *Şehirleşme*, Ağaç Yayınları, İstanbul.
- SUNAY, Cengiz (2008), “Türkiye’de Yerel Siyasetin Tarihi Gelişimi”, Editör: Hulusi Şentürk, *Yerel Siyaset*, Okutan Yayıncılık, İstanbul, s. 37-69.
- SUHER, Hande (1996), *Şehircilik*, İTÜMF Yayınları, İstanbul.
- ŞAKACI, B. Kaan (2009), “Yerel Yönetim Seçim Sistemi ve Öneriler Yöntemi”, Editörler: Kemal Görmez ve Mustafa Ökmen, *Yerel Yönetimlerin Güncel Sorunları: Küresel, Bölgesel ve Yerel Perspektifler*, Beta Yayınları, İstanbul, s. 297-316.
- ŞAN, Gündüz (2010), “Osmanlı’dan Cumhuriyete Türkiye’de Belediye Seçimleri”, *Yerel Siyaset*, Yıl:4, Sayı: 39, s. 56-70.
- ŞENTÜRK, Hüdai (2005), “Osmanlılar Dönemi’nde Sakarya”, *Sakarya İli Tarihi Ansiklopedisi*, Cilt: 1, Sakarya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Sakarya, s. 169-211.
- TEKELİ, İlhan (1990), “Cumhuriyetin Altmış Yıllık Belediyecilik Deneyinin Değerlendirilmesi Üzerine”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMMÉ Yayınları, s. 44-57.
- TOLAN, Barlas (1996), *Toplum Bilimlerine Giriş*, Adım Yayınları, Ankara.
- TOLAN, Barlas (1977), *Büyük Kent Sorunlarına Toplu Bir Bakış*, AİTİA Yayınları, Ankara.
- TOPRAK, Zafer (1990), “Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Şehremaneti”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMMÉ Yayınları, s. 75-85.
- TURAN, A. Eşref (2008), *Türkiye’de Yerel Seçimler*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- TUZCUOĞLU, Ferruh (2003), *Metropolitan Yönetim*, Sakarya Kitabevi, Sakarya.

TÜRKÖNE, Mümtazer (2008), *Siyaset*, Lotus Yayınevi, Ankara, Dokuzuncu Baskı.

ÖZTEKİN, Ali (2007), *Siyaset Bilimine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Beşinci Baskı.

WIRTH, Louis (2002), “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, Derleyen ve Çevirenler: DURU Bülent ve Ayten Alkan, *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Yayınevi, s. 77-107.

YAYLA, Atilla (2004), *Siyaset Teorisine Giriş*, Siyasal Kitabevi, Ankara, Dördüncü Baskı.

Yeni Sakarya, 1 Mart 2009.

Yeni Sakarya, 2 Mart 2009.

Yeni Sakarya, 4 Mart 2009.

Yeni Sakarya, 5 Mart 2009.

Yeni Sakarya, 6 Mart 2009.

Yeni Sakarya, 7 Mart 2009.

YILDIRIM, Selahattin (1990), “Yerel Yönetim ve Demokrasi”, *Türk Belediyeciliğinde 60. Yıl Sempozyum Kitabı*, IULA EMME Yayınları, s. 7-44.

YILDIRIM, Selahattin (1993), *Yerel Yönetim ve Demokrasi*, IULA EMME Yayınları, İstanbul.

ZÜRCHER, E. Jan (2000), *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çeviren: Yasemin Saner Gönen, İletişim Yayınları, İstanbul, Yedinci Baskı.

ÖZGEÇMİŞ

Yazar, 01.01.1987 yılında Kocaeli ilinde doğdu. Malatya ili Arapgir ilçesi nüfusuna kayıtlıdır. İlkokul tahsilini Sakarya-Akyazı Madanoğlu İlköğretim okulunda tamamladı. 2004 yılında İstanbul-Silivri Hasan Sabriye Gümüş Anadolu Lisesinden mezun oldu. Aynı yıl girdiği ÖSS sınavı neticesinde Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü kazandı. Buradan 2008 yılında mezun oldu ve aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset ve Sosyal Bilimler Alanında Yüksek Lisans Eğitimine başladı. 2010 yılı Ocak ayında Bilecik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı. Halen Görevini sürdürmektedir.